

EVALVACIJSKO POROČILO
O IZVEDBI PROJEKTA
**»MLADINSKE
DELAVNICE«**
v šolskem letu 2021/22

Tržaška cesta 2
1000 Ljubljana

drustvo.pd@guest.arnes.si

tel.: 01 426 95 60

www.drustvo-dpd.si

Društvo za preventivno delo

@mladinskedelavnice

Ljubljana, september 2022

KAZALO VSEBINE:

1. PROJEKT »MLADINSKE DELAVNICE«	5
1.1. KRATEK OPIS PROJEKTA.....	5
1.2. TEORETIČNA IZHODIŠČA PROJEKTA.....	6
1.2.1. Kratka zgodovina razvoja preventivnega modela za delo z mladimi na psihosocialnem področju	8
1.2.2. Definicija primarne preventive in strategije delovanja.....	11
1.3. NAMEN IN CILJI PROJEKTA.....	13
1.4. CILJNA SKUPINA	17
1.4.1. Vključevanje uporabnikov v program.....	19
1.4.2. Pravice uporabnikov	20
1.4.3. Vloga uporabnikov pri načrtovanju aktivnosti	21
1.4.4. Etika dela z uporabniki	22
1.4.5. Organizacija dela z uporabniki.....	22
1.5. NAČIN DELA IN IMPLEMENTACIJA PROGRAMA	22
1.5.1. Metode dela.....	22
1.5.2. Faze implementacije programa »Mladinske delavnice« v lokalni skupnosti - ciklus enega šolskega leta.....	26
1.6. NAČIN IZVEDBE PROGRAMA IN VSEBINE	30
1.7. VLOGA PROSTOVOLJCEV V PROGRAMU	33
1.7.1. Evidenca vključenosti prostovoljcev	35
1.7.2. Izobraževanje in usposabljanje.....	36
1.8. POTREBE ZA IZVEDBO PREVENTIVNEGA PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE«	37
1.8.1. Rezultati epidemioloških raziskav	38
1.8.2. Potrebe lokalnih skupnosti.....	49
1.8.3. Potrebe uporabnikov	49
1.9. UČINKI IZVEDBE PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE«	50
1.10. VIRI.....	51
2. EVALVACIJA UČINKOV IZVEDBE PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSKEM LETU 2021/22.....	54
2.1. OBSEG IZVAJANJA PROGRAMA.....	54
2.2. REZULTATI ANALIZE VPRAŠALNIKOV ZA UPORABNIKE PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSKEM LETU 2021/22 ...	60
2.3. REZULTATI ANALIZE VPRAŠALNIKOV ZA PROSTOVOLJCE - INŠTRUKTORJE MD, IZVAJALCE PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSKEM LETU 2021/22	79
2.4. DOSEGANJE CILJEV PROGRAMA MD V ŠOL. LETU 2021/22	97
2.5. ZAKLJUČNE MISLI	105
3. STATISTIČNI PREGLED DOSEDANJEGA IZVAJANJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« od leta 1993 (šolsko leto 1993/94) do 2022 (šolsko leto 2021/22).....	108
4. REFERENCE IN STROKOVNA MNENJA O PROJEKTU »MLADINSKE DELAVNICE« od leta 1993 do 2022	116
5. ANKETNA VPRAŠALNIKA	117
6. SOFINANCERJI IZVAJANJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSKEM LETU 2021/22	123

KAZALO TABEL:

Tabela 1: Starostna struktura respondentov (anketno vpr. št. 2)	61
Tabela 2: Spolna struktura respondentov (anketno vpr. št. 3)	62
Tabela 3: Razred, ki ga obiskujejo respondenti (anketno vpr. št. 4).....	63
Tabela 4: Področja, na katera vpliva udeležba v programu MD (anketno vpr. št. 5).....	64
Tabela 5: Ocena obsega pridobljenih koristnih informacij o ... (anketno vpr. št. 6).....	67
Tabela 6: Ocena programa "Mladinske delavnice" (anketno vpr. št. 7).....	70
Tabela 7: Ocene pojavov pri "Mladinskih delavnicah" (anketno vpr. št. 8).....	72
Tabela 8: Vpliv programov na znanje in prepričanje (anketno vpr. št. 9)	74
Tabela 9: Število aktivnih prostovoljcev pri izvajanju programa MD po šolskih letih ter število in odstotek tistih prostovoljcev, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik.....	79
Tabela 10: Spol respondentov (anketno vpr. št. 1)	81
Tabela 11: Ocena seminarja za usposabljanje (anketno vpr. št. 4)	82
Tabela 12: Pogostost obiskovanja mentorskih srečanj (anketno vpr. št. 5) ...	84
Tabela 13: Doživljanje mentorskih srečanj (anketno vpr. št. 6).....	85
Tabela 14: Ocena dela strokovnega mentorja (anketno vpr. št. 7)	86
Tabela 15: Ocena koristnosti mentorskih sestankov za neposredno delo (anketno vpr. št. 8).....	87
Tabela 16: Področja vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce (anketno vpr. št. 9).....	88
Tabela 17: Ocena vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce (anketno vpr. št. 10).....	90
Tabela 18: Ocena pogojev sodelovanja (anketno vpr. št. 13)	92
Tabela 19: Motiviranost za sodelovanje pri MD v naslednjem šolskem letu (anketno vpr. št. 11).....	93
Tabela 20: Način sodelovanja pri dodatnih aktivnostih v programu MD (anketno vpr. št. 12).....	94

KAZALO SLIK:

Slika 1: Starostna struktura respondentov	61
Slika 2: Spolna struktura respondentov	62
Slika 3: Razred, ki ga obiskujejo respondenti	63
Slika 4: Področja, na katera vpliva udeležba v programu MD	65
Slika 5: Ocena obsega pridobljenih koristnih informacij o	68
Slika 6: Ocena programa "Mladinske delavnice".....	70
Slika 7: Ocene pojavov pri MD.....	73
Slika 8: Vpliv programa na znanje in prepričanje	75
Slika 9: Spol respondentov	81
Slika 10: Ocena seminarja za usposabljanje	83
Slika 11: Pogostost obiskovanja mentorskih srečanj	84
Slika 12: Doživljanje mentorskih srečanj.....	85
Slika 13: Ocena dela strokovnega mentorja	86
Slika 14: Ocena koristnosti mentorskih sestankov za neposredno delo.....	88
Slika 15: Področja vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce	89

Slika 16: Ocena vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce	91
Slika 17: Ocena pogojev sodelovanja	92
Slika 18: Motiviranost za sodelovanje pri MD v naslednjem šolskem letu.....	94
Slika 19: Način sodelovanja pri dodatnih aktivnostih v programu	95

1. PROJEKT »MLADINSKE DELAVNICE«

1.1. KRATEK OPIS PROJEKTA

Preventivni program »Mladinske delavnice« je celostni in kontinuirani skupnostno preventivni socialnovarstveni program, namenjen otrokom in mladostnikom (starim od 13 do 15 let), ki imajo že izražene težave pri odraščanju. Namen programa je spodbujanje pozitivnega psihosocialnega razvoja ter preprečevanje socialne izključenosti mladih. S programom želimo preprečevati konzumiranje psihoaktivnih substanc in razvoj odvisnosti od psihoaktivnih substanc (PAS), preprečevati medvrstniško nasilje in spolno neodgovorno vedenje.

V ospredju svojih prizadevanj naš program nima izključno »boj proti« nezaželenim in psihosocialni dobrobiti škodljivim vzorcem vedenja ter preprečevanje utrjevanja le-teh, temveč ima za cilj tudi »prizadevanje za« oz. vzpodbujanje in krepitev posameznikovih osebnostnih in socialnih kapacitet in moči (opolnomočenje) ter dejavnikov varovanja in zaščite, kot tudi dejavnikov spodbujanja progresivne rasti in razvoja, globoke socialne vključenosti ter dvigovanja kakovosti življenja uporabnikov.

Čeprav je naš program prvenstveno namenjen najstnikom osnovnošolske starosti (8. in 9. razred OŠ), pri katerih so že izražene težave pri odraščanju (vedenjske, učne, psihološke, odnosne itd.) in so zato izpostavljeni večjemu tveganju za nastanek in utrditvev disfunkcionalnega in neadaptivnega vedenja oz. psihosocialnih motenj, se v naš program vključuje celotna najstniška populacija zgodnjega adolescentnega obdobja, ki se zaradi svojih bio-psihosocialnih karakteristik tudi sama nahaja v obdobju razvojne krize, zaradi katere je dovzetna za tvegano vedenje, posledica katerega je lahko tudi socialna izključenost. Cilj programa je usposabljanje uporabnikov za samostojno in uspešno soočanje in razreševanje svojih psihosocialnih stisk, kriz in težav, zlasti tistih, ki izhajajo iz razvojnih nalog, s katerimi se soočajo v okviru razvojne krize adolescence (zgodnje adolescence). Radi bi, da oni svoje krize, stiske in psihosocialne težave doživljajo kot priložnosti in izzive za svojo nadaljnjo rast in razvoj, ne pa kot grožnje in nevarnosti zase in za svojo psihosocialno rast in razvoj. Z drugimi besedami, želimo jih ustrezno usposobiti in opremiti, da svoje težave, stiske in krize, razrešujejo uspešno, in sicer v prid svojemu psihosocialnemu progresivnemu in pozitivnemu razvoju ter v prid svoji globoki vključenosti v vse tokove svojega življenja (šola, družina, družba). Namreč, v primeru uspešnega in za svoj psihosocialni razvoj koristnega razreševanja svojih razvojnih nalog se pri posamezniku zmanjšuje dovzetnost za participacijo v za psihosocialno zdravje tveganih oblikah vedenja, posledično tudi za razvoj tovrstne lastne identitete in življenjskega sloga, ki ga lahko vodi v socialno izključenost.

Istočasno pa je program namenjen tudi izboljšanju kakovosti življenja mladih v smislu pridobivanja ustreznih znanj in veščin ter vedenjskih vzorcev (soc. veščine, dvigovanje nivoja socialne kompetence), na katerih bodo temeljili boljši medsebojni odnosi ter uspešnejše in učinkovitejše razreševanje njihovih

socialnih stisk, kriz in problemov ter bolj kvalitetno in konstruktivno preživljanje prostega časa.

Program je interaktiven (delo s skupino uporabnikov »face to face«) in je v svoji osnovi vzgojno-preventiven. Program se izvaja z majhnimi skupinami uporabnikov (8 do 12) pretežno s pomočjo strukturiranih oblik skupinskega dela (z majhno skupino uporabnikov – umetna mladoletniška skupina oz. skrajšano UMS ter z delom v majhnih skupinah oz. skrajšano DMS) in različno stopnjo intenzivnosti vključenosti (npr. z UMS in DMS tedensko, skozi celo šolsko leto, za ostale učence občasno, sicer mesečno in kontinuirano skozi celo koledarsko leto ...).

Za izvedbo programa MD na nivoju lokalnih skupnosti večinoma skrbijo centri za socialno delo (Dnevni centri za otroke in mladostnike), mladinski centri in ljudske univerze. Le-ti so na nacionalnem nivoju povezani v Nacionalno Mrežo Mladinskih delavnic, za delovanje katere skrbi Društvo za preventivno delo. Program je organiziran kot nacionalna mreža enega izvajalca v več statističnih regijah RS.

Program izvajamo v lokalni skupnosti, v prostorih OŠ ter na nacionalni ravni. Del programa izvajamo znotraj OŠ zaradi tega, ker je to najbolj optimalno okolje za pridobitev uporabniške populacije za udeležbo v programu, po drugi strani pa je to življenjsko okolje uporabnikov, v katerem preživijo velik del svojega časa tekom dneva. Tako je naš program skupnostna oblika dela, ker ga izvajamo v življenjskem okolju uporabnikov (šola, soseska ipd.).

Šola je tudi ustrezen prostor zato, ker so znotraj nje naši uporabniki navajeni, da se učijo in da so poučevani, in zato ponuja spodbuden ambient za preventivne intervencije, s katerimi želimo poučevati na drugačen način, glede na tistega, na katerega so navajeni v okviru (šolskega) pouka. Učenci so namreč dovzetni za poučevanje v okviru šole oz. za pridobivanje novih znanj v šolskem okolju. Šolski prostor na njih deluje vzpodbudno, ker se že od malega, ko pridejo v šolski ambient oz. razred, učijo oz. jih poučujejo!

Program MD neposredno izvajajo strokovni delavci, s pomočjo ustrezno usposobljenih prostovoljcev (študenti različnih družboslovnih smeri, mladi brezposelni in/ali strokovni delavci). Prostovoljce za njihovo delo ustrezno usposobimo (100-urni, dvostopenjski seminar). Njihovi mentorji so večinoma strokovni delavci na področju socialnega varstva in jim ves čas stojijo ob strani oz. jim nudijo podporo in pomoč pri realizaciji programa, ki ga izvajamo kontinuirano skozi celo koledarsko leto.

1.2. TEORETIČNA IZHODIŠČA PROJEKTA

Koncept primarne preventive, na kateri sloni program MD, opredeljuje primarno preventivo kot poseg, ki preprečuje »... vznik zdravstvenega ali/in psihosocialnega problema«. Primarno preventivo razumemo kot multidisciplinarno znanstveno vedo, ki je v svoji osnovi prakseologija, ki združuje dosežke palete znanstvenih ved. V preventivne aktivnosti so uporabniki vključeni kot skupina oz. kot posamezniki, ki so del določenega segmenta populacije, ki je izpostavljen tveganju za nastajanje psihosocialnih

motenj in disfunkcij, oz. ima razvojne potenciale, ki jih lahko spodbujamo s pomočjo preventivnih aktivnosti. Torej, preventivno delovanje ne razumemo samo kot preprečevanje nezaželenega, temveč tudi kot spodbujanje zaželenega. Pri tem lahko neposredno delujemo na uporabnike, na njihovo socialno in fizično okolje, kot tudi na njihovo družbeno okolje (regulativna raven). S preventivnim delovanjem je potrebno doseči vnaprej načrtovane spremembe, ki so lahko prepoznavne (in merljive) na ravni posameznika, njegovega odnosa do sebe, drugih ljudi in sveta okoli sebe oz. na ravni njegovega psihosocialnega funkcioniranja.

To pomeni, da primarne preventive ne razumemo le kot informativno-propagandne dejavnosti, ki naj bi posameznikom postregla z ustreznimi informacijami o tveganosti in nevarnosti določenega vedenja, okolja ali pogleda na svet in življenjskega sloga, ki ga ima (v smislu: informacija = prevencija). Preventivo po eni strani razumemo kot preprečevanje za zdravje ter progresivno rast in razvoj škodljivega vedenja, kot krepitev stališč, vedenja in vrednostnih usmeritev ter osebnostnih lastnosti pri uporabnikih, ki so v prid zdravju ter progresivni rasti in razvoju, obenem pa tudi kot promocijo (spodbujanje napredovanja) za zdravje ter pozitivno rast in razvoj koristnih in funkcionalnih psihosocialnih struktur pri uporabnikih in v njihovem ožjem in širšem okolju (družina, vrstniška skupina, družba ...). Za naše razumevanje preventive je tudi pomemben koncept življenjske krize, ki jo razumemo kot akcidenčno (slučajno) ter kot razvojno. Krizo razumemo kot izziv in priložnost za progresivno rast in razvoj posameznika ter kot možnost za praktično in učinkovito preventivno delovanje na uporabnike. Življenjsko krizo razumemo kot obdobje »kratke psihične zmede«, ki nastaja kot plod soočanja posameznika z življenjskimi situacijami, ki presegajo njegove kapacitete za uspešno obvladovanje oz. adaptiranje na le-te. V obdobjih življenjskih kriz je posameznik povišano ranljiv ter dovzeten za spremembe in vpliv zunanega okolja nanj – takrat prihaja do težav pri adaptaciji na življenjske okoliščine kot tudi na lastne spremembe in zato je možnost učinkovitega preventivnega delovanja povečana. Primarno preventivo diferenciramo glede na stopnjo izpostavljenosti dejavnikom tveganja potencialnih uporabnikov preventivnih storitev. Tako primarno preventivo razdelimo na univerzalno (namenjena celotni populaciji; ali določenemu segmentu populacije kot npr. generaciji), selektivno (namenjena segmentu populacije, ki je izpostavljena znanim tveganjem za nastanek disfunkcij/odklonskosti/patologije) ter indicirano preventivo (namenjena manjšemu segmentu populacije, ki je izpostavljen visoki stopnji tveganja za nastanek disfunkcij/odklonskosti/patologije).

Primarno preventivno delovanje je v svoji osnovi tudi PRIZADEVANJE ZA (optimalno vključenost posameznika v njegove življenjske tokove in socialno skupnost, pozitivno rast in razvoj, izgradnjo zdravega življenjskega sloga, izgradnjo pozitivne samopodobe in pozitivne naravnosti do življenja, za odgovorno spolno vedenje, za varno šolo itd.) in ne le izključno BOJ PROTI (konzumiranju drog, pitju alkohola, kajenju, odvisnosti, nasilju med mladimi, okužbi z virusom HIV in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi, stereotipom in predsodkom itd.). V ospredju teh prizadevanj je ohranjanje, vzpodbujanje in krepitev razvoja posameznika ter socialne skupnosti v celoti.

Tako so pri uporabnikih preventivnih storitev v »gordijskem vozlu« prepletena prizadevanja za preprečevanje nezaželenega ter krepitev in spodbujanje razvoja pozitivnega in zaželenega.

1.2.1. Kratka zgodovina razvoja preventivnega modela za delo z mladimi na psihosocialnem področju

Gibanje za primarno preventivo, imenovano Mentalna higiena, se je začelo razvijati v prvem desetletju dvajsetega stoletja. Ospredje prizadevanj tega civilno družbenega gibanja je bilo na začetku iskanje poti za preprečevanje težjih oblik duševnih bolezni in motenj, zaradi katerih so bili ljudje takrat dalj časa hospitalizirani v specializiranih klinikah – obenem pa so pripadniki tega gibanja želeli spremeniti status duševnih bolnikov ter uveljaviti potrebo po bolj humanem odnosu do njih. Namreč, ob koncu 19. stol., tisti ki so imeli težave na področju duševnega zdravja, niso bili prepoznani kot bolniki s strani takratne znanosti, zlasti medicinske/zdravstvene skupnosti. Odnos širše družbe do njih pa je bil precej sovražen in poniževalen.

Sčasoma se je to gibanje začelo ukvarjati tudi z drugimi temami oz. področji življenja. Potreba po začetku preventivnega delovanja na čim mlajšo populacijo – na otroke in mladostnike, je bila v okviru tega gibanja relativno hitro oblikovana kot ena izmed ključnih paradigem praktičnega preventivnega delovanja. Oblikovano je bilo prepričanje, da prej kot se prične s preventivnim delovanjem, tem večje so možnosti za uspeh, oziroma za preprečitev duševne bolezni ter trpljenja in težav, ki jih le-ta nosi s seboj.

Do druge svetovne vojne je bila preventivna dejavnost na psihosocialnem področju zelo razvejana, ne le v ZDA, temveč tudi v razvitih državah takratne Evrope. Teme, s katerimi so se strokovnjaki ukvarjali takrat, na praktični in teoretični ravni, so bile raznovrstne in so zajemale področja od spolnosti, duševnih bolezni do delikventnosti.

Po drugi svetovni vojni se je področje preventive začelo pospešeno razvijati. Posebno psihosocialno področje je v tem času postalo del javno zdravstvene problematike, spodbujeno predvsem z razvojem psihiatrije (preventivna in socialna psihiatrija). Preventivno delo z otroki in mladino ter preprečevanje zdravju škodljivega vedenja se je pričelo intenzivno razvijati v 60-ih letih dvajsetega stoletja. Čeprav sta medicina (psihiatrija) posledično tudi zdravstvo na začetku imela ključno vlogo pri razvoju preventive in sta predstavljali generator razvoja, tako teorije kot tudi prakseologije na tem področju, sta se s časoma fokusirali izključno na preprečevanje organskih bolezni in motenj, predvsem pa na preprečevanje nalezljivih bolezni. Psihosocialno problematiko pa sta izključno obravnavali skozi zorni kot medicinskega modela, ki je uspešno funkcioniral v primeru nalezljivih bolezni. Po drugi svetovni vojni se je razcvet preventive (ZDA, Kanada in Avstralija) začel dogajati v okvirih njihovega sistema socialnega varstva. Na teoretičnem področju pa je pomembno prispevalo vrsta drugih znanstvenih disciplin, med katerimi je največjega imela psihologija (npr. komunalna psihologija).

Posebno, ko gre za področje dela z mladimi, ki nas predvsem zanima, so bila v tem obdobju preventivna prizadevanja fokusirana na preprečevanje posamičnega problematičnega vedenja oziroma zdravju škodljivega vedenja mladih kot npr.:

- zloraba psihoaktivnih substanc (alkohol, prepovedane droge, cigarete),
- spolno nalezljive bolezni,
- antisocialno vedenje in delikventnost,
- najstniška nosečnost,
- akademska (šolska) neuspešnost in prenehanje šolanja ('drop out')

V zgodnjih 70-ih letih se je ta temeljna usmeritev preventivnega delovanja začela nadgrajevati na novih znanstvenih dognanj o adolescenci. Iz mnogih razvojno-longitudinalnih študij je bilo razvidno, da se lahko izločijo določeni dejavniki (prediktorji), prisotnost ali odsotnost katerih nam ne le napoveduje smer razvoja posameznika, temveč tudi rezultate konkretnega razvojnega izida določenega posameznika. Tako je nova generacija preventivnih intervencij namenjena mladim zrasla na temeljih prediktorjev za določeno zdravju tvegano vedenje – temeljni namen tega delovanja pa je še vedno bilo preprečevanje posamičnega rizičnega vedenja.

Tako je bilo recimo ugotovljeno, da za konzumiranje prepovedanih drog obstajajo tri temeljne skupine prediktorjev, ki jih lahko opredelimo na naslednji način:

1. namen oziroma želja (motivacija) posameznika za konzumiranje le-teh,
2. obstoj ovir v socialni skupnosti ali obstoj dejavnikov, ki olajšujejo in spodbujajo uresničitev tovrstne želje (npr. dostopnost do drog, socialne norme itd.),
3. sposobnosti, znanja in veščine posameznika za uresničitev svojih želja (npr. znanje o drogah in načinu njihove uporabe, prepričanja itd.).

V zgodnjih 80-ih letih se je pričelo temeljito evalviranje te strategije in usmeritve preventivnega delovanja na mlade. Izolirano preprečevanje posamičnega rizičnega vedenja, na podlagi do takrat opravljenih evalvacijskih študij, rezultatov razvojnih longitudinalnih študij ter novih teoretičnih konceptov, je bilo deležno temeljnih kritičnih pripomb, in sicer:

1. Ugotovljeno je bilo, da se vsa rizična vedenja pri mladih dejansko ne pojavljajo izolirano in posamično, temveč se v življenjski praksi posameznega adolescenta, če se že, obvezno pojavljajo skupaj še z drugim rizičnim vedenjem, pogosto celo v t.i. »grozdu« (npr. ob kajenju in pitju alkohola se pogosto pojavlja tudi antisocialno vedenje; akademska neuspešnost in nasilnost je pogosto povezana tudi s pitjem alkohola ...).

2. Posamezni prediktorji se pogosto pojavljajo pri različnih oblikah rizičnega vedenja – evidentno je namreč, da posamični prediktorji ne napovedujejo specifičnega rizičnega vedenja – če pa ga že napovedujejo, lahko govorimo o skupini rizičnega vedenja, s katerim je določen prediktor v korelaciji. Pri tem pa ni jasna relacija prediktorja in rizičnega vedenja – pri večini rizičnih vedenj vzročno posledična povezava ni dokazana (recimo, ena od redkih kavzalnih povezav je agresivnost v zgodnjem otroštvu – z agresivnostjo v kasnejših življenjskih fazah, čeprav tudi v tem primeru ne moremo s 100 % gotovostjo trditi, da bo v mladosti ali odraslosti ta konkretna oseba nasilna, čeprav je v otroštvu kazala pomembnost stopnje agresivnosti/nasilnosti).

3. Ugotovljeno je bilo, da rizično vedenje v obdobju mladosti ali/in izpostavljenost dejavnikom tveganja za zdravje posameznika v tem obdobju, ne pelje nujno v patologijo. Torej, da razen dejavnikov rizika obstajajo tudi protektivni dejavniki, ter da ni nujno, da se pri posamezniku, ki je v obdobju odraščanja izpostavljen dejavnikom rizika, razvije psihopatologija oz. disfunkcionalno in zdravju škodljivo vedenje (koncept prožne odpornosti oz. 'resilience'). Nenazadnje, razvit je bil tudi nov koncept, ki v svojem bistvu govori, da posameznik ni pasivni objekt, ki ga oblikuje medigra genetike in okolja, temveč da je proaktivni subjekt, ki izbira in se odloča ter na ta način aktivno in pomembno vpliva na tok in kakovost svojega razvojnega procesa, enako kot tudi na njegov rezultat/izid (Teorija življenjskega poteka oziroma *Life Course Theory*).

Tako se je v začetku 80-ih pričelo rojevati prepričanje o tem, da je iz preventivne perspektive veliko bolj pomembna uspešnost in kakovost prehoda skozi obdobje razvojne krize adolescence, kot pa preprečevanje posameznega rizičnega vedenja pri posamezniku. Zato je bila oblikovana ideja o spodbujanju (promociji) in pospeševanju osebnostnega in psihosocialnega razvoja kot ključne strategije za preprečevanje zdravju škodljivega vedenja pri mladih.

V zgodnjih 90-ih letih je ta paradigma dobila svoje nove in številne potrditve skozi vrsto evaluativnih študij. Temeljna usmerjenost preventive k temu, da preprečuje (boj proti) je bila nadgrajena s spodbujanjem in pospeševanjem pozitivnega razvoja (boj za). Optimalni razvoj osebnostnih kapacitet, dvigovanje socialne kompetentnosti, pridobivanje znanja in ustreznih socialnih veščin, razvoj strategij za obvladovanje svojih življenjskih izzivov, težav, stisk in kriz, spodbujane razvoja in krepitev prožne odpornosti ('resilience'), krepitev osebnostne identitete ... vse to in še marsikaj drugega so različni fokusi, ki jih lahko pri neposrednem delu z mladimi spodbujamo, krepimo in pospešujemo. V primeru uspešnih intervencij to s seboj prinese tudi preprečitev za zdravje škodljivega vedenja pri mladih oz. vgraditev takšnega vedenja v temelje njihove osebnostne identitete in v njihov osebni slog odraslega, ki so ovira za participacijo v rizičnem vedenju oz. »ščitijo« posameznika od utrjevanja tovrstnega vedenja (miselnih, čustvenih in odnosnih vzorcev) v repertoar njegovega življenjskega sloga in vgraditev v njegovo osebnostno identiteto.

Tako je ob koncu 20. stol. pri primarno preventivnih prizadevanjih na psihosocialnem področju dominirala paradigma promocije zdravja in pozitivnega psihosocialnega razvoja (ang. *positive development approach*). Močan veter »v jadra« je takšnemu pristopu in načinu razmišljanja v okviru preventivne znanstvene skupnosti dala pozitivna psihologija, ki je bila dejansko oblikovana kot posebna veja psihologije, ki je bila utemeljena na salutogenetski paradigmi in se je pričela intenzivno razvijati v zadnji dekadi prejšnjega stoletja. Vendar, s časom je bila ugotovljena potreba po uravnovešenem pristopu pri primarno preventivnem delovanju, zlasti po prilagoditvi praktičnega delovanja razvojnim karakteristikam in potrebam ciljne populacije. Poleg tega je bila ugotovljena potreba po uravnovešenju salutocentričnega in patocentričnega pristopa, zlasti za starejšo ciljno populacijo (mladostniki, mlajši odrasli itd.).

Projekt »Mladinske delavnice« temelji na mešanici salutocentričnega in patocentričnega modela preventivnega delovanja. V ospredju je prizadevanje za spodbujanje in krepitev pozitivnega psihosocialnega razvoja skozi pomoč in podporo adolescentom zgodnjega adolescentnega obdobja, zlasti tistim, ki že imajo izražene težave pri odraščanju, da uspešno in kakovostno (torej, v prid zdravju in pozitivnem razvoju) rešujejo svoje razvojne naloge ter odraščajo v zdrave, zrele in odgovorne odrasle osebnosti, ki bodo globoko vključene in integrirane v vse tokove svojega življenja (družina, šola/slужba, družba). Obenem pa s projektom želimo ponuditi pomoč in podporo najstnikom zgodnje adolescence starosti na tak način, da jih ustrezno opremimo z znanjem, socialnimi veščinami, vrednostnimi usmeritvami, strategijami uspešnega reševanja socialnih in drugih problemov ipd., da bi se lahko uspešno soočili z vsemi izzivi, ki jih s seboj nosi življenje te starostne skupine v sodobnem času. V ospredju so tri področja tveganja vedenja, katerim je ta starostna skupina najbolj izpostavljena: področje konzumiranja in odvisnosti od PAS, področje medvrstniškega nasilja in delinkvence ter področje spolnosti oziroma spolno neodgovornega vedenja (spolno prenosljive bolezni; najstniška nosečnost).

1.2.2. Definicija primarne preventive in strategije delovanja

Pri svojem delu izhajamo iz ugotovitve, da je primarna preventiva na znanstvenih dognanjih temelječa disciplina in prakseologija, ki je multinivojska ter multidisciplinarna. Izhajamo iz definicije, da:

»Primarna preventiva, kot promocija (izboljšanje/vzpodbujanje) zdravja, ter kot preventiva (preprečevanje) motenj, bolezni in disfunkcij predstavlja aktivnosti, s katerimi pomagamo uporabnikom (oziroma usposabljammo uporabnike, da pomagajo sami sebi), da:

- *preprečijo predvidljive motnje, bolezni in disfunkcije kot tudi druge z njimi povezane težave in trpljenje,*
- *ohranijo obstoječi nivo zdravja in zdravega funkcioniranja,*
- *okrepijo in izboljšujejo svoje psihosocialno zdravje in dobrobit (ang. wellness) kot tudi zdravje in dobrobit določenega segmenta populacije.*

Primarna preventiva je namenjena: celotni populaciji (univerzalna preventiva), v kateri ima vsakdo pravico zahtevati temeljno koristnost in dobrobit življenja; selektivnem delu populacije (selektivna preventiva), ki je namenjena populaciji, ki je izpostavljena riziku, ali ki ima potencial za pojav motenj, disfunkcij ali bolezni ter indiciranemu segmentu populacije (indicirana preventiva), ki je namenjena segmentu populacije, ki je izpostavljena visoki stopnji rizika za nastajanje motenj, disfunkcij in bolezni.

Doseganje ciljev primarne preventive je olajšano s krepitvijo in večanjem individualnih, skupinskih, socialnih, organizacijskih, sociokulturnih kapacitet (resursov) in moči, kot tudi resursov in moči socialne mreže; hkrati pa se doseganje teh ciljev olajšuje tudi z reduciranjem omejitev in pritiskov, ki izhajajo iz omenjenih dejavnikov.«

Ko govorimo o praktičnem delovanju na področju primarne preventive v okviru našega modela, se le-ta na ravni strategij usmerjenih na ljudi¹ (uporabnike) in neposrednem delu z uporabniki loči na tri oblike, ki so:

- **informativno-propagandne dejavnosti**

To so dejavnosti, s katerimi želimo ustrezno in pravočasno informirati uporabnike o nevarnostih tveganega vedenja, ali o možnostih za preseganje določenih problemov, stisk in kriz. Lahko so to tudi informativno-propagandne dejavnosti, s katerimi uporabnikom odpiramo nove možnosti za krepitev in obogatitev njihovega zdravja ter življenjskega sloga. Na koncu koncev so te dejavnosti lahko preprosto usmerjene k spodbujanju in oblikovanju pozitivne atmosfere v določenem segmentu skupnosti ali v skupnosti nasploh. Lahko prispevajo h krepitevi določenih vrednot, stališč, navad itd., ki so koristne za rast in razvoj posameznika, skupin in skupnosti v celoti ...

- **vzgojno-preventivne dejavnosti**

To so dejavnosti, ki temeljijo na izkustvenem in socialnem učenju in so naravnane k spodbujanju rasti in razvoja, h krepitevi notranjih moči posameznika ter k modificiranju vedenjskih vzorcev in spreminjanju referenčnih okvirjev. Gre za naslednje dejavnosti: od učenja ustreznih socialnih veščin, spodbujanja in pospeševanja razvojnih procesov, spodbujanja razvoja zdravega življenjskega sloga, obvladovanja strategij premagovanja stresa in kriz, do učenja komunikacijskih veščin, strategij vzpostavljanja, ohranjanja in razvoja medsebojnih odnosov, obvladovanja strategij soočanja in reševanja konfliktov ter drugih psihosocialnih problemov in težav ipd. ...

- **izobraževalne dejavnosti**

To je sistematsko poučevanje v obliki učnega pouka, seveda prilagojeno (metodika, tehnike, vsebine ...) kronološki starosti edukantov z namenom posredovanja znanja, ki temelji na znanstveno utemeljenih dejstvih na podlagi dosežkov vrste različnih znanosti. To poučevanje naj bi zagotovilo ustrezno informativno bazo, na podlagi katere bi se edukanti lahko pravilno odločali v situacijah dileme, ki je zelo pogosta v vsakdanjem življenju, kjer se je potrebno odločiti med manj ali bolj tveganim vedenjem za svoje zdravje in svojo nadaljnjo progresivno rast in razvoj. Da bi se posameznik pravilno odločil mora biti, ne samo pravilno informiran in obveščen, temveč mora biti ustrezno seznanjen z vrsto različnih možnosti, ki so v zvezi s posledicami tveganega vedenja na mnogih področjih njegovega življenja.

¹ Poznamo tri temeljne strategije primarno preventivnega delovanja, in sicer: strategija **delovanja na ljudi/uporabnike** (tukaj ne gre za delovanje na posameznika izolirano kot v primeru kurativnega ali rehabilitacijskega delovanja, temveč za delovanje na skupine, generacije, segmente populacije ali celotno populacijo), **delovanje na okolje** (tukaj mislimo na fizično in tudi na socialno okolje, kot npr. učitelji in starši) in **delovanje na zakonodajo** (predpisi, ki so posredno ali/in neposredno pomembni za to področje).

V duhu zgoraj predstavljenih idej in znanstvenih ugotovitev, teorij in konceptov ter trendov v preventivni praksi (glej referenčno literaturo v nadaljevanju) smo začeli razvijati naš program že sredi 80-ih let prejšnjega stoletja. Čeprav nismo posnemali nobenega konkretnega projekta iz tujine, smo naš program razvijali v kontekstu zgoraj predstavljenih okvirjev.

Eksterni evalvaciji (B. Dekleva in sod., 1993 in B. Mesec in sod., 1998), ki sta bili opravljene v 90-ih letih sta pokazali, da so rezultati našega dela primerljivi s sorodnimi programi, ki so nastali kot plod zgoraj navedenih paradig in teoretičnih okvirjev v tujini. V letu 2017 je bil program "Mladinske delavnice" vključen v zunanjo evalvacijo socialnovarstvenih programov, ki jo je izvajal Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (IRSSV). Vse tri zunanje evalvacije so tudi potrdile, da s programom dosegamo zastavljene cilje.

Edina vsebina po kateri smo se zgledovali in smo jo uporabili pri oblikovanju našega programa, predvsem ko gre za metodiko dela z uporabniki, smo prevzeli iz nemške šole socialnih iger. Mnoge od teh smo uporabili v izvorni obliki, nekatere pa smo modificirali, dober del je plod našega avtorskega dela, ki je bil inspiriran z idejami te šole. Ta šola mišljenja nam je pomagala, da teoretične koncepte izkustvenega učenja preoblikujemo v praktične strukturirane vaje, ki so se pokazale kot izjemno učinkovit način dela z uporabniki za potrebe in cilje, ki smo jih zastavili pred našim delom z njimi. Za razliko od pristopa te šole, mi socialne igre (kot obliko strukturiranih vaj) uporabljamo kot del scenarija posamične delavnice, ki jo izvajamo s skupino uporabnikov (strukturirano skupinsko delo). Tako se v okviru našega programa ne izvaja posamična socialna igra (kot je to v primeru nemške šole), temveč je le-ta povezana verižno z drugimi (kombinirana tudi z drugimi tehnikami, kot npr. vodena fantazija, nedokončana zgodba, kreativni mediji ekspresije ...) in na ta način predstavljajo vnaprej določen scenarij, ki vsebuje vnaprej določeno sled izvajanja teh tehnik – vključno s časovnimi presledki v okviru katerih se izvaja refleksija doživetega, diskusija (izmenjava mnenj znotraj skupine) med člani skupine in posledično tudi nadgradnja in sprememba intelektualnih, čustvenih in vedenjskih vzorcev (oz. učenje). Ta scenarij vključuje tudi napotke za voditelje (prostovoljci/»inštruktorji Mladinskih delavnic«), in sicer na kakšen način, oziroma s kakšnim namenom in cilji vodi in usmerja te diskusije.

1.3. NAMEN IN CILJI PROJEKTA

S programom MD želimo vzpodbujati in krepiti mladostnike, da se aktivno vključujejo v socialno skupnost (v svoje družinsko, družbeno in profesionalno življenje). Obenem jih želimo opremiti z ustreznim znanjem, prepričanji, vrednostnimi usmeritvami in socialnimi veščinami, ki jim bodo omogočile, da se uspešno soočajo z razvojnimi nalogami življenjskega obdobja, v katerem se nahajajo. To jim bo omogočilo, da se lahko izognejo pastem, ki jih to življenjsko obdobje nosi s seboj. Naš namen je, v skrajni analizi to, da uporabnikom pomagamo, da odrastejo v zdravo, zrelo in odgovorno odraslo osebo, ki bo sposobna samostojnega reševanja svojih psiholoških in socialnih problemov in stisk oziroma v primerih, če tega ne zmorejo, da so sposobni poiskati ustrezno pomoč.

Želimo, da naši uporabniki življenjske krize in stiske doživljajo kot izzive in priložnosti za njihovo nadaljnjo rast in razvoj, kot tudi za rast in razvoj skupnosti v celoti. Stisk in kriz torej ne razumemo izključno kot negativen in nezaželen pojav, temveč kot priložnost za posameznikovo rast in razvoj ter izboljšanje kakovosti njegovega življenja. Tako uporabnike želimo opremiti, da so proaktivno in uspešno vključeni v vse tokove svojega življenja, in da se lahko na ustrezen način odzovejo na izzive, ki jih življenje nosi s seboj – obenem pa pri njih želimo razvijati in krepiti prožno odpornost na adverzivne (ogrožajoče) dejavnike, katerim bodo izpostavljeni krajši ali daljši čas tekom svojega življenja.

Poenostavljeno povedano, na eni strani želimo pospeševati pozitiven socialni razvoj uporabnikov, po drugi strani pa jih opolnomočiti, da se ustrezno zavarujejo od nevarnosti, ki jih odraščanje v sodobnem času nosi s seboj.

Naš program izhaja iz prepričanja, ki je utemeljen na veliki bazi podatkov iz vrste evaluativnih študij in teoretičnih konceptov, ki kažejo, da je iz preventivne perspektive veliko bolj pomembna uspešnost in kakovost prehoda posameznika skozi tranzicijsko razvojno obdobje (adolescentska kriza), kot pa fokusiranje na preprečevanje posameznega rizičnega vedenja pri konkretnem posamezniku. Zato je veliko bolj učinkovito preventivno delovanje na adolescente v smeri spodbujanja (ang. *promotion*) in pospeševanja pozitivnega psihosocialnega razvoja kot ključne strategije za preprečevanje psihosocialnemu zdravju in razvoju škodljivega vedenja mladih (ang. *positive youth development approach*).

Ta strategija se je pričela razvijati v 80-ih letih prejšnjega stoletja in danes predstavlja temeljno strategijo preventivnega delovanja, ki je fokusirano na mlade in ne izključuje tudi zaščitniške filozofije preventive. Ta strategija vsebuje združene napore tako za ohranjanje in krepitev že doseženega ter preprečevanje utrjevanja in razvoja nezaželenega, škodljivega, disfunkcionalnega in neustrezno adaptivnega vedenja mladih, kot tudi napore za spodbujanje in pospeševanje psihosocialnega dozorevanja mladih. Tako naš program sodi v univerzalno-selektivno preventivo na področju socialnega varstva.

V tem kontekstu z našim programom želimo doseči preprečevanje poglobljanja težav in ustavljanje negativnih sociopsihopatoloških trendov pri najstniški populaciji, pri kateri so že izražene težave pri odraščanju ter spodbujanju pozitivnega psihosocialnega razvoja, tako pri njih kot tudi pri drugih uporabnikih, ki so vključeni v naš program. Ne delamo pa izolirano le s populacijo najstnikov, ki imajo že izražene težave pri odraščanju, zato da jih ne bi po nepotrebem na tak način še dodatno stigmatizirali. Na koncu koncev, iz prakse vemo, da je izolirano selektivno preventivno delo samo s t.i. »problematicnimi adolescenti« neučinkovito, zlasti če gre za specifične oblike rizičnega obnašanja (npr. mladi prestopniki ali mladi konzumenti PAS itd.).

Cilji izvajanja programa »Mladinske delavnice« so:

- Širjenje razvojnih in socialnih možnosti za uspešno obvladovanje razvojne krize adolescence ter vzpodbujanje razvoja ustreznih sposobnosti, socialnih veščin in vrednostnih usmeritev ter znanj za

samostojno in kompetentno reševanje svojih psihosocialnih težav, problemov in stisk (stres/krize).

- Vzpodbujanje razvoja osebnosti in osebnostnih kapacitet ter prožne odpornosti (*resilience*) uporabnikov, kot tudi spodbujanje pridobivanja stališč, znanj, socialnih veščin in vrednostnih usmeritev, ki so v prid progresivnemu razvoju ter zdravemu življenjskemu slogu, in ki so obenem protektivni faktorji za konzumiranje in nastajanje odvisnosti od psihoaktivnih substanc oz. prepovedanih drog ter nastajanja in utrjevanja palete drugih rizičnih vedenj (npr. medvrstniško nasilje, spolno neodgovorno vedenje in širjenje spolno prenosljivih bolezni ...).
- Delovanje v smeri ustvarjanja vzdušja in vrednostnega ambienta v lokalni in širši socialni skupnosti, ki bi bilo pozitivno naravnano do zdravja, zdravih življenjskih stilov, tolerance, solidarnosti in medsebojnega sodelovanja in pomoči, pri čemer se daje prednost spremembi, nestereotipnemu vrednotenju življenjskih možnosti, odgovornosti za svoje lastno življenje, opiranju na lastne moči ter pogumu biti avtonomen in edinstven, obenem pa globoko vključen v vse tokove svojega življenja (družina, šola, družba ...).

Konkretne naloge in cilji programa »Mladinske delavnice« so:

- Pridobitev palete socialnih veščin ter povečanje osebne in socialne kompetentnosti uporabnikov programa.
- Zvišanje samozaupanja in samozavesti ter krepitev pozitivne samopodobe uporabnikov programa.
- Opolnomočiti uporabnike z ustreznimi informacijami o nevarnostih rizičnega vedenja (konzumiranje prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih substanc, o medvrstniškem nasilju, o rizičnem in neodgovornem spolnem vedenju ...).
- Zadovoljstvo uporabnikov (prilagojenost programa starosti in potrebam uporabnikov).
- Oblikovanje pozitivnih stališč in vrednot do življenja ter zdravja, kot tudi spodbujanje razvoja prepričanja uporabnikov, da življenjske težave in krize sprejemajo kot izzive in priložnosti, ne pa kot grožnje in nevarnosti.
- Povečanje kapacitet za samostojno in kompetentno reševanje svojih razvojnih in socialnih težav in stisk ter preprečevanje medvrstniškega nasilja.
- Usposobljenost prostovoljcev (študentov in mladih brezposelnih), kot tudi strokovnih delavcev na področju SV za delovanje na področju preventivnega dela z otroki in mladostniki, ki imajo težave pri odraščanju ter za izvajanje projekta »Mladinske delavnice«.
- Povečanje osebne in profesionalne kompetentnosti prostovoljcev, kot tudi povečanje njihove zaposljivosti.

Program MD je celostna in kontinuirana preventivna intervencija namenjena najstniški populaciji osnovnošolske starosti (13-15 let). Namen programa je spodbujanje pozitivnega psihosocialnega razvoja ter zmanjševanje povpraševanja po prepovedanih drogah in psihoaktivnih snoveh (PAS),

preprečevanje medvrstniškega nasilja ter preprečevanje širjenja spolno prenosljivih bolezni/najstniške nosečnosti in okužbe z virusom HIV oz. preprečevanje socialne izključenosti mladih.

Naš program predstavlja inovativni model intervencije in storitev, ki dopolnjuje in lahko programsko in akcijsko poveže že obstoječe preventivne programe, ki so namenjeni temu segmentu populacije. To je dolgoročen cilj, ki ga želimo doseči v sodelovanju z vladnim in nevladnim sektorjem. Sicer, odvisno od systemske podpore, tako ustreznih organov in inštitucij na državni in lokalni ravni, kot tudi od pripravljenosti NVO za tovrstno programsko povezovanje, bi daljnoročno želeli doseči programsko združevanje, ki bi omogočilo oblikovanje sistema usklajenega in kontinuiranega delovanja za ciljno populacijo zgodnje adolescentne starosti. To bi zagotovilo sistematično spodbujanje pozitivnega psihosocialnega razvoja najstnikov te starostne skupine, krepitev varovalnih dejavnikov in zmanjševanja moči delovanja dejavnikov tveganja ter posledično tudi zmanjševanje možnosti za nastajanje in utrjevanje rizičnega vedenja pri mladih te starostne skupine.

Glede na to, da se rizično vedenje pri mladih te starostne skupine običajno pojavlja medsebojno povezano (v obliki t. i. grozdov), pomeni, da bi na ta način dosegli ne le zmanjševanje povpraševanja po prepovedanih drogah, temveč tudi zmanjševanje medvrstniškega nasilja, pa tudi spolno neodgovornega vedenja.

Naš program je naravnano dolgoročno, kar pomeni, da pri uporabnikih želimo doseči spremembe, ki ne bodo vidne le trenutno (npr. t. i. ozaveščanje o problemu ali nevarnosti rizičnega vedenja), temveč želimo doseči trajnejše rezultate, katere bodo uporabniki implementirali v svoje vsakdanje življenje. Praktična strategija in metodika dela z uporabniki omogoča, ne le doseganje sprememb na ravni informiranosti in obveščeniosti oziroma akademskega znanja uporabnikov, temveč zagotavlja pogoje za doseganje dejanskih sprememb njihovega vedenja. Kot izkustveno učenje in projektno učenje, podprto s tehniko sokratskega načina moderiranja skupinskih procesov pri neposrednem delu z njimi in obravnavanja posameznih tem vezanih na razvojne naloge adolescence in potencialno rizično vedenje, ustvarjamo psihosocialne pogoje za doseganje dejanskih sprememb na ravni vedenja uporabnikov, ki se aplicirajo v njihovem vsakdanjem življenju.

Trajnost rezultatov zagotavljamo s t. i. *booster sessions*. To pomeni, da po zaključku programa naknadno izvedemo vsaj dve do štiri tematske delavnice, s katerimi skušamo utrditi že pridobljena znanja in veščine. Izvedba teh delavnic pa je tudi odvisna od finančnih in kadrovskih zmožnostih, kot tudi od pripravljenosti OŠ, da nam to omogočijo (npr. v okviru naravoslovnih ali kulturnih dni itd.).

Dolgoročno želimo z uporabniki doseči pospeševanje psihosocialnega dozorevanja in zviševanje nivoja socialne kompetentnosti, kar vključuje tudi specifična znanja, prepričanja in vrednostne usmeritve, kot tudi specifične socialne veščine, ki jim bodo omogočile, da se na ustrezen način uprejo socialnem pritisku vrstnikom, da bi se vedli rizično. To naj bi bili močni varovalni dejavniki za razvoj rednega konzumiranja PAS in nenazadnje razvoja odvisnosti od le-teh, kot tudi razvoja spolno neodgovornega vedenja in trajnega nasilnega vedenja oziroma razvoja prestopništva. Pri uporabnikih

bi prispevalo tudi k razvoju prožne odpornosti (*resilience*), kar bi povečalo njihove kapacitete in moči, da se v neugodnih življenjskih okoliščinah znajdejo bolj uspešno in te neugodne okoliščine doživijo kot izzive in jih izkoristijo kot priložnosti za svojo nadaljnjo progresivno rast in razvoj.

1.4. CILJNA SKUPINA

Program »Mladinske delavnice« je namenjen najstniški populaciji (zgodnja adolescenca) stari od 13-15 let oziroma učencem 8-ih in 9-ih razredov osnovne šole (OŠ). Program je namenjen predvsem učencem, ki že imajo izražene težave pri odraščanju (vedenjske, psihične, odnosne, učne in druge težave). Program je odprt tudi za druge zainteresirane učence iste starostne skupine.

Zgodnje obdobje adolescence, ki se prične s puberteto, predstavlja zelo občutljivo in tvegano obdobje razvoja posameznika. Takrat se formirajo osnovni temelji osebnosti odraslega, miselni, čustveni in vedenjski vzorci, ki bodo kasneje integrirani kot osebna identiteta odraslega posameznika. Bio-psihosocialne spremembe, ki se dogajajo v tem razvojnem obdobju odpirajo procese, ki so v znanosti prepoznane kot razvojna kriza adolescence. Način obvladovanja te razvojne krize dolgoročno zaznamuje karakter bodočega odraslega posameznika, njegov socialni položaj oziroma stopnjo njegove socialne izključenosti oziroma integriranosti v vse tokove svojega življenja (družina, služba in družba), kot tudi način, kako se sooča in razrešuje svoje psihosocialne težave in stiske.

Posebno občutljivo in tvegano razvojno obdobje je tranzicijsko obdobje med otroštvom in adolescenco oziroma obdobje zgodnje adolescence. V sodobnem času je rana mladost oziroma obdobje zgodnje adolescence, in sicer v kontekstu hitrih družbenih, kulturnih, političnih in tehnoloških sprememb ter naglih in tektonskih bioloških, telesnih, psiholoških sprememb posameznika, za najstnika postalo obdobje prežeto s stresom, negotovostjo in visokim tveganjem za njegovo psihosocialno zdravje in dobrobit. Psihosocialna stiska, v kateri se nahajajo mladi pri nas, zaznamuje to razvojno obdobje kot obdobje velikega tveganja za psihosocialno (duševno) zdravje mladih v najširšem pomenu te besede. Tako je vse večje število mladih, ki imajo težave pri odraščanju, ki se kažejo kot zniževanje meje prvega kontakta s psihoaktivnimi substancami iz generacije v generacijo, naraščajoče število odvisnikov od prepovedanih in dovoljenih psihoaktivnih snovi, kot tudi naraščanje mladoletniškega nasilja in kriminala, naraščanje števila samomorov med mladimi in vse bolj razširjena socialna izolacija med njimi kot tudi nižanje starostne meje aktivnega in tveganega spolnega življenja (vir »Otroci in mladina v prehodni družbi«, skupina avtorjev, Založba Aristej, 2005, HBSC 2018 ter ESPAD 2019).

Vzroki psihosocialnih stisk in motenj, kot tudi vzroki socialne izključenosti, se ne nahajajo le v družbenem okolju in v odnosu drugih do nas, temveč so tudi delno v samem posamezniku - v procesu njegovega odraščanja, v načinu kako vzpostavlja odnose z drugimi ljudmi, kako rešuje konflikte z njimi (socialne veščine) in kako se sooča (*coping strategies* – strategije obvladovanja težav) s svojimi življenjskimi težavami, krizami in stiskami ter v načinu, kako doživlja sebe, druge in svet okoli sebe (vrednostni okvir,

prepričanja in stališča, znanja ...). Tako se psihosocialne motnje in stiske, kot tudi socialna izključenost, lahko preprečujejo tudi, če posamezniku v procesu odraščanja omogočimo pridobivanje ustreznih izkušenj ter znanj in veščin, s tem pa bo pridobil učinkovito orodje, da bo lahko sam uspešneje razreševal razvojne naloge (adolescenco), da bo zgradil trden občutek lastne identitete, in da se bo samostojno in uspešno soočal z izzivi v vsakdanjem življenju (*daily life stress*).

Tako je naša strategija preprečevanja socialne izključenosti, ustvarjanje psihosocialnih pogojev za uspešno razreševanje svoje razvojne (adolescentske) krize, oziroma za uspešno razreševanje razvojnih nalog, ki jih to razvojno obdobje nosi s seboj ter spodbujanje k socialni integraciji in vključenosti uporabnikov v vse tokove svojega življenja (družina, služba/šola, družba).

Posebno ugodno obdobje za pridobivanje ustreznih socialnih veščin, miselnih in čustvenih vzorcev, kot tudi znanja s področja odnosa do samega sebe, kot tudi vzpostavljanja, ohranjanja in krepitev odnosa z drugimi ter učenja ustreznega načina obvladovanja svojih življenjskih stisk in kriz, je adolescenca. To je namreč obdobje v katerem se že intenzivno dogajajo genetsko pogojene spremembe na vseh ravneh funkcioniranja posameznika – obdobje, v katerem je posameznik torej že izpostavljen spremembam, ki ga tudi delajo dovzetnega do zunanjih vplivov, s katerim lahko že obstoječe spremembe poskušamo usmerjati in nadgrajevati. Posledično je zgodnja adolescenca posebej tvegano obdobje, znotraj katerega, se po naravi zakonitosti razvoja odpirajo velike možnosti, ne samo za progresivno rast na področju socialnega in psihološkega funkcioniranja, temveč se odpirajo enake možnosti za oblikovanje neustreznih miselnih, čustvenih in vedenjskih vzorcev, lastnosti in vrednostnih usmeritev, ki lahko zapeljejo posameznika na pot psihosocialne patologije in izključenosti. To pa je v odločilni meri odvisno od uspešnosti posameznika pri soočanju in razreševanju razvojnih nalog, s katerimi se v tem obdobju srečuje.

To razvojno obdobje je posebno ugodno tudi za izvajanje selektivno preventivnih intervencij kot je to program »Mladinske delavnice«. Disfunkcionalne psihološke strukture, ki se formirajo pri mladostnikih, ki že imajo prepoznane težave pri odraščanju, zlasti tistih, ki so v obdobju zgodnje adolescence, še vedno niso tako usidrane v identiteto posameznika, oziroma so še vedno dovolj »mehke« in dovzetne za vpliv iz zunanjega (socialnega) okolja, ne da bi za to potrebovali specialistično in dolgotrajno delo s posameznikom, ki ima običajno negotov izid.

Nihanje med zdravjem in patologijo je vendarle v tem obdobju običajno posledica poskusov posameznika, da se uspešno »prebije« skozi psihosocialne izzive, ki s seboj nosijo razvojne naloge na različnih življenjskih področjih (arenah), s katerimi se mlajši adolescenti, v tem obdobju svojega življenja, morajo neizogibno soočiti.

Uporabniki našega programa so tako tisti najstniki, ki že imajo izražene, in s strani strokovnih služb prepoznane težave pri odraščanju, zaradi katerih še vedno ne obstaja potreba za njihovo obravnavo v specializiranih ustanovah (kot npr. Mladinski dom Jarše, Svetovalni center za otroke, mladostnike in

starše, Dnevni centri za otroke in mladostnike, Krizni center za mlade, Otroška psihiatrija ali Centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov) – čeprav brez dodatnega strokovnega dela z njimi obstaja tveganje, da se bo njihovo stanje slabšalo in progresivno razvijalo v socio-psihopatološki smeri, ter da jih bo na koncu potrebno napotiti v eno izmed zgoraj omenjene specializirane ustanove. V tem primeru bi saniranje njihovega stanja in uspešen izid iz nastale situacije, zahteval ne samo več finančnih sredstev in napora družine kot tudi angažiranih služb, temveč bi bili tudi pozitivni razvojni izidi težje dosegljivi oziroma njihovo doseganje in trajnost bi bila bolj negotova. Zato je skupnostna oblika socialnovarstveno preventivnega dela lahko veliko bolj ekonomična in bolj učinkovita, kar dokazuje tudi delovanje našega programa in do sedaj doseženi rezultati.

V naš program se vključujejo tudi uporabniki, ki imajo zaradi bio-psiho-soc. karakteristik razvojnega obdobja, v katerem se nahajajo, tudi sami določene težave pri odraščanju, čeprav le-te niso izražene na ravni simptomov, kot je to v primeru zgoraj opisane skupine njihovih sovrstnikov. Potrebno je vedeti, da so v kontekstu bio-psiho-socialnih sprememb v zgodnji adolescenci najstniki povišano ranljivi in praviloma bolj dovzetni za tvegano vedenje. Zato so najstniki osnovnošolske starosti (od 13. do 15. let) kot skupina izpostavljeni riziku za nastanek psihosocialne odklonskosti in patologije ter so zato generacijsko potrebni socialnovarstveno preventivne obravnave. Nenazadnje, pomembno je poudariti, da se v primeru vključitve v naš program, tako tistih, ki že imajo evidentne simptome težav pri odraščanju, kot tudi njihovih sovrstnikov, pri katerih te simptomi niso prepoznani, njihovo združevanje v iste vrstniške skupine, s katerimi delamo, preprečuje stigmatizacija t. i. težavnih najstnikov, ki so izpostavljeni visokemu tveganju socialne izključenosti. Na tak način se povečuje možnost za doseganje pozitivnih rezultatov pri delu z njimi in preprečevanje negativnih razvojnih izidov pri vseh udeležencih.

Struktura naših uporabnikov v zadnjih 22-ih letih, kolikor časa sistematično spremljamo spolno in starostno strukturo v naš program vključenih, je odvisna od strategije izvedbe našega programa na terenu. V primeru, če program izvajamo s pomočjo strategije UMS skupin (učenci iz različnih razredov iste razredne stopnje – program se izvaja kot oblika interesne dejavnosti) je razmerje med dekletimi in fanti, npr. v šolskem letu 2021/22 cca. 51 % proti 44 % v prid dekletom). To razumemo v kontekstu hitrosti telesnega in psihosocialnega dozorevanja, ki je v tem razvojnem obdobju povprečno pri dekletih hitrejša za cca. 2 leti. Zato ker hitreje dozorevajo, so tudi teme, ki jih obravnavamo v okviru našega programa, za njih bolj aktualne in zanimive. Zato tudi dalj časa vztrajajo v programu in izpolnjujejo anonimne ankete na koncu šolskega leta.

V primeru, če program izvajamo s pomočjo strategije DMS je to razmerje drugačno in je približno takšno, kot je v splošni populaciji.

1.4.1. Vključevanje uporabnikov v program

V naš program se uporabniki ne vključujejo posamično in za njih se ne oblikuje načrta individualiziranih oblik obravnave. Uporabniki se vključujejo skupinsko, kot segment ranljive populacije (otroci in mladostniki s težavami pri

odraščanju), zato je skorajda nemogoče zagotoviti sledenje konkretnega uporabnika. Tudi pri izvedbi programa ne vodimo evidence udeleženih v konkretne aktivnosti, kar bi glede na število uporabnikov in število aktivnosti, ki jih izvajamo tekom koledarskega leta, precej časovno obremenilo izvedbo programa – dejansko pa zaradi tega ne bi ničesar pridobili. Kot potrditev udeležbe uporabnikov v naš program pa ob koncu koledarskega leta pridobimo od vodstva in svetovalnih služb OŠ, na katerih smo program izvajali, pisno potrdilo o številu uporabnikov iz njihove OŠ, ki so naš program obiskovali redno ali občasno.

Tudi evalvacija učinkov (in procesa) tovrstnih programov se ne izvaja na ravni posameznega uporabnika.

Specifika skupnostno preventivnega socialnovarstvenega dela je v tem, da je namenjeno otrokom in mladostnikom (ali drugim starostnim skupinam), ki so sicer potrebni pomoči, vendar njihove psihološke in psihosocialne disfunkcionalne strukture niso tako trdno usidrane in močne, da zahtevajo specializirane oblike socialnega dela (svetovalno delo, terapevtsko delo) na individualni ravni. Vključno z našim in podobnimi programi, ki sodijo v selektivno ali univerzalno/selektivno preventivno socialnovarstveno delo se lahko, zlasti, če gre za kontinuirano in sistematično, znanstveno utemeljeno in strokovno izvajano delo z uporabniki, dajo amortizirati in odpraviti tovrstne disfunkcionalne strukture pri velikem številu uporabnikov in na ta način preprečiti njihovo socialno izključenost. V primeru, če se tem potencialnim uporabnikom ne zagotovi pravočasna pomoč in podpora, pa obstaja veliko tveganje, da se mnogi med njimi ne bodo mogli uspešno »prebiti« skozi to razburkano obdobje svojega razvoja (težave pri odraščanju v kontekstu zgodnje adolescence), in da bodo v prihodnosti potrebovali specializirano strokovno pomoč. To pa bo zahtevalo, ne le večja finančna sredstva, temveč tudi večjo angažiranost strokovnih služb, in kar ni najmanj pomembno, bo na psihološki ravni zahtevalo veliko več trpljenja za posameznika in njegovo družino ter za njegovo okolje.

Naš program je na voljo uporabnikom povprečno 8 ur mesečno. Pisarna našega društva je za uporabnike (in njihove starše) odprta vsak delovni dan (od pon.do pet.) od 9.00 do 17.00.

Program	Povprečno število ur vključenosti uporabnikov na mesec
Intenzivni del programa (UMS)	8 - 10 ur
Intenzivni del programa (DMS)	6 - 8 ur
Ekstenzivni del programa	4 - 6 ur
Skupaj	povprečno 8 ur

1.4.2. Pravice uporabnikov

Pravice uporabnikov temeljijo na Etičnem kodeksu dela na področju socialnega varstva. Osnovno načelo, na katerem temelji naše delo (organizacijsko, strokovno ipd.) je načelo integritete in varnosti uporabnikov

ter načelo visokih strokovnih standardov, ki zanje zagotavljajo kvalitetno storitev.

Uporabniki imajo pravico izstopiti iz programa kadar koli želijo. Kljub izstopu pa obstaja tudi možnost vrnitve v program. Referenčna skupina, ki odloča o tem je vrstniška skupina (UMS), iz katere je zainteresirani za vrnitev izstopil. V primeru strategije DMS pa je ta pravica omejena. Le v primeru, če to zahtevajo starši, lahko konkretni uporabnik izstopi.

Poleg tega imajo uporabniki pravico, da aktivno ne sodelujejo v posameznih delih strukturiranih oblik skupinskega dela (intenzivni del programa) ali tudi v drugih delih aktivnosti, ki niso strukturirane (npr. metoda projektnega učenja). Potrebno je samo, da pred začetkom aktivnosti napovedo svojo željo po nesodelovanju. V nadaljevanju so lahko prisotni v prostoru in se lahko brez dodatnih razlag zopet vključijo v naslednjo fazo iste delavnice. Torej, uporabniki lahko izbirajo in niso prisiljeni početi nekaj, kar jim v tem trenutku ne ustreza. Seveda, ta pravica ima tudi svoje omejitve. Recimo, če se nesodelovanje dogaja pre pogosto, se potemtakem to tematizira v skupini z namenom, da se ugotovi, če je to moteče za ostale člane skupine. Če se to izkaže kot moteče za njih, se od omenjenega člana zahteva, da korigira svoje vedenje, in da se dokončno odloči. V primeru, če vztraja pri nespoštovanju občutkov in stališč skupine, pa se ga lahko tudi izloči iz nje, zlasti v primeru, če deluje destruktivno in onemogoča njeno funkcioniranje in izvajanje aktivnosti. V najhujših primerih je ta izločitev lahko tudi trajna, vendar se je treba temu izogibati. Na tak način se uporabniki tudi učijo usklajevanja svojih potreb in želja s potrebami in željami drugih ter funkcioniranja v skupini in v socialnem okolju nasploh ter odgovornosti za svoje odločitve.

Vsekakor imajo uporabniki pravico dajanja pobud in iniciativ glede vsebinskega dela programa ter njegovih nadgradenj in sprememb. Za nekatere aspekte programa (intenzivni del) je za te pobude pristojna referenčna skupina strokovnih mentorjev in strokovni vodja programa. Za druge pa je to (ekstenzivni del programa) strokovni mentor in mentorska skupina prostovoljcev ter svetovalna služba OŠ.

1.4.3. Vloga uporabnikov pri načrtovanju aktivnosti

Uporabniki našega programa aktivno sodelujejo pri ustvarjanju dela programa, ki jim je namenjen. Del tem, ki se obravnavajo s pomočjo različnih metod v okviru ekstenzivnega dela programa, se formira na osnovi njihovih aktualnih potreb, enako kot tudi na podlagi sugestij svetovalnih služb OŠ, na katerih izvajamo program. Pri organizaciji in izvedbi aktivnosti izven šolskega prostora pridobivamo dovoljenja njihovih staršev.

Pri evalvaciji sodelujejo uporabniki tako, da izpolnjujejo anonimne vprašalnike, v katerih izražajo svoja mnenja o organizaciji, vsebini in učinkih programa. Tudi v izvajanje strukturiranih oblik skupinskega dela (kot tudi nestrukturiranih) je vgrajen mehanizem »povratne informacije« (*feedback*) o tem, kako je le-ta delovala na sodelujoče. Tako so uporabniki aktivni oziroma lahko vplivajo na potek programa in njegove vsebine. Občutja in zadovoljstvo uporabnikov je pomemben element, ki v veliki meri vpliva na učinkovitost samih aktivnosti, ki jih izvajamo. Res pa je, da samo zadovoljstvo uporabnikov ni edini in ključni element za oceno uspešnosti izvedbe našega programa.

Uporabniki v našem programu so torej aktivni soustvarjalci programa. Obenem pa tudi sodelujejo pri izvajanju določenih segmentov programa (ekstenzivne dejavnosti), pri katerih, skupaj s prostovoljci, ki so voditelji skupin, pripravljajo in izvajajo aktivnosti na OŠ ali v lokalni skupnosti, in v katere se vključujejo njihovi vrstniki (metoda projektnega učenja). Notranja evalvacija programa, ki jo izvajamo vsako leto, pa temelji na samooceni uporabnikov o stopnji in vrsti vpliva programa na njih. Tako so pri evalvaciji le-ti zelo aktivni in dejansko ključni dejavnik.

1.4.4. Etika dela z uporabniki

Pri izvajanju našega programa delujemo v skladu s Kodeksom etičnih načel na področju socialnega varstva. V ospredju je integriteta, avtonomija in pravica do svobodne izbire ter varnost uporabnikov ob zagotovitvi znanstveno utemeljenega in kakovostno strokovno izvedenega dela z njimi. Pri usposabljanju prostovoljcev le-te seznanimo z omenjenim kodeksom, del katerega je tudi zapisan v dogovoru o sodelovanju, ki ga z njimi podpišemo ob začetku sodelovanja. Spoštovanje omenjenega kodeksa je tudi ena izmed obveznosti, ki je vpisana v omenjenem dogovoru. Omenjeni kodeks je tudi izobešen na vidnem mestu v naši pisarni, kot tudi v pisarnah naših partnerskih organizacij, ki so vključene v Nacionalno mrežo Mladinske delavnice.

1.4.5. Organizacija dela z uporabniki

Praktična strategija izvajanja programa »Mladinske delavnice« je zasnovana na delovanju na skupino uporabnikov, na generacijo uporabnikov ter delno na okolje oziroma predvsem na socialno okolje uporabnikov. Širjenje razvojnih in socialnih možnosti za uspešno obvladovanje njihove razvojne krize in preprečevanja socialne izključenosti je temeljno načelo te strategije. Moto te strategije je: »Pomagati posameznikom, da pomagajo sami sebi«.

1.5. NAČIN DELA IN IMPLEMENTACIJA PROGRAMA

1.5.1. Metode dela

Pri izvajanju programa uporabljamo različne metode dela, od katerih so najbolj pogoste naslednje:

- strukturirano skupinsko delo (*vnaprej strukturirane delavnice*),
- nestrukturirano skupinsko delo (*delavnice odprtega tipa*),
- individualne konzultacije,
- predavanja in posredovanje informacij,
- nastopi v medijih.

Pri neposrednem delu z uporabniki je v obliki strukturiranega skupinskega dela posamezna tema obdelana s pomočjo metode »**delavnica**«. Gre za sklop socialnih iger, igranja vlog in simulacijskih iger, nedokončanih zgodb, vodenih fantazij ipd., ki so povezane v strukturirano celoto s pol dirigiranimi diskusijami (vnaprej določen vrstni red, jasno opredeljeni cilji, sokratska

metoda vodenih diskusij ...). To je vnaprej pripravljen scenarij dela z majhno skupino (8-12 uporabnikov), ki ga moderator izvaja po vnaprej določenem vzorcu. Teme posameznih delavnic so pridobljene iz kategorij razvojnih nalog adolescence, s katerimi se uporabniki soočajo v začetni fazi tega razvojnega obdobja v različnih arenah svojega življenja (družina, šola, medvrstniški odnosi, spolnost, samopodoba).

Vsaka delavnica ima jasno opredeljene cilje in namene ob izoblikovani strukturi, ki narekuje določen vrstni red socialnih iger in drugih tehnik, kombiniranih s pol dirigiranimi razgovori, ki so vodeni z uporabo določene tehnike.

Ta metoda strukturiranega skupinskega dela, ki smo jo razvili v okviru našega programa, omogoča emocionalno in intelektualno angažiranje vseh članov skupine ter posredovanje znanja na osnovi učenja skozi lastno izkušnjo (strukturirano izkustveno učenje in socialno učenje) in angažiranjem udeležencev (učenje s pomočjo odkrivanja). Vzpodbujanje aktivne participacije in divergentnega mišljenja vseh članov skupine je eden izmed temeljev naše praktične strategije. Delavnice namreč ne vsebujejo konkretnih receptov za rešitev konkretnih problemov, temveč predstavljajo spodbuden psihosocialni ambient, v okviru katerega se eksperimentira in išče optimalno rešitev (ali enakovredne rešitve) za probleme, ki se tematsko obravnavajo v njej, oziroma za spreminjanje in nadgradnjo lastnih obstoječih vzorcev mišljenja, čustvovanja in vedenja. Delavnica, kot metoda dela, vsebuje vnaprej pripravljen scenarij, ki ga bo vodja skupine uporabnikov realiziral pri delu z njimi. Temeljni pristop pri moderiranju dinamike skupine je t. i. *sokratska metoda*, ki vključuje, s strani moderatorja, spodbujanje članov skupine k individualni in skupinski participaciji in refleksiji ter spodbujanje izmenjave doživetij in spoznanj med člani skupine na enakopravni osnovi ter na podlagi sistematičnega in doziranega zastavljanja ustreznih vprašanj, ki jih moderator zastavlja skupini. Pri tem se spodbuja divergentno/ustvarjalno mišljenje, ne pa konvergentnega in reproduktivnega.

Pri ekstenzivnem delu programa, ki je namenjen ostalim učencem najstniške starosti na OŠ, na katerih izvajamo intenzivni del programa, enako kot tudi na šolah, na katerih ga ne izvajamo (kjer izvajamo le občasne aktivnosti), uporabljamo tako strukturirane oblike skupinskega dela (vnaprej pripravljene delavnice) kot tudi nestrukturirane oblike skupinskega dela, včasih tudi predavanja in posredovanje informacij preventivnega pomena. Te aktivnosti se izvajajo tudi v kombinaciji z uporabo različnih medijskih vsebin; to je ogled ustreznega, najstniški populaciji primerne, filma, ki obravnava zeleno tematiko, v kombinaciji s strukturirano ali nestrukturirano obliko skupinskega dela. Tovrstne aktivnosti običajno izvajamo v dogovoru s svetovalno službo OŠ v okviru dnevov dejavnosti, ali pa v okviru razrednih ur (v tem primeru brez ogleda filma). Izbira tematike teh aktivnosti je pogosto povezana z akutnimi problemi in težavami, ki jih svetovalna služba prepoznava med učenci te starostne skupine, ki je ob enem ciljna uporabniška populacija našega programa.

En del ekstenzivnih aktivnosti, ki bazira na aktualnih potrebah uporabnikov, je bolj disperziven in se usklajuje na ravni mentorskih skupin, ki delujejo v lokalni skupnosti (to so različne družabne aktivnosti, izleti, itd.).

To kar se dogaja v skupinah uporabnikov (ne glede na to ali je to UMS ali DMS) med izvajanjem strukturiranih oblik skupinskega dela (delavnice), je svojevrstna simulacija psihosocialnega dogajanja v »naravni« vrstniški adolescenčni skupini, le da je v okviru našega programa dinamika znotraj nje moderirana s strani za to usposobljenega izvajalca, ki pripada isti generaciji (v sociološkem pomenu te besede) kot uporabniki, zato našo strategijo imenujemo **vrstniško izobraževanje/peer education**. V primeru našega programa je to varianta praktične strategije, v okviru katere starejši adolescenti (študenti ali mladi brezposelni) delajo z mlajšimi (osnovnošolci). Osnovni namen dela prostovoljcev z najstniškimi skupinami je, da se spodbudijo psihosocialni procesi, ki so karakteristični za vrstniške adolescente skupine in se običajno dogajajo v »naravni« situaciji (v okviru njihovega prostega časa), ter da se ti procesi z ustreznim moderiranjem skupinske dinamike usmerjajo v za progresivno rast in razvoj sodelujočih koristno smer. Skozi takšen način dela uresničujemo temeljne cilje programa. Pri tem pa se na podlagi t. i. sokratske metode, vodenja diskusije, usmerjanja in fokusiranja pozornosti in spodbujanja refleksije skupine, zagotavlja divergentnost rešitev (problemskih situacij in dilem, ki se odpirajo znotraj delavnice), ki zadostujejo kriterijem progresivne rasti in razvoja, oziroma doseganja višjega nivoja socialne kompetentnosti uporabnikov ter omogočanje ustreznih pogojev za pridobivanje koristnih znanj in palete socialnih veščin in vrste strategij za obvladovanje njihovih življenjskih kriz in stisk, kot tudi ustrezne motivacije za uporabo pridobljenega v vsakdanjem življenju.

Naš program izvajamo s skupinami uporabnikov. Velikost teh skupin je različna, giblje pa se v okvirih od 8 do 12 uporabnikov na skupino. Uporabniki so vključeni v paleto različnih aktivnosti, ki jih izvajamo kontinuirano (iz tedna v teden), skozi celo šolsko leto.

Programski del (na izvedbeni ravni) je razdeljen na dva dela, in sicer na:

1. Intenzivni del programa; ta del programa je vnaprej strukturiran (delavnice in druge aktivnosti) in ga z uporabniki izvajamo iz tedna v teden, skozi celo šolsko leto. Uporabniki se združujejo v majhne skupine na dva načina:

- formirajo se UMS (umetne mladoletniške skupine) – člani teh skupin so iz različnih razredov, ki se združujejo na pobudo svojih razrednikov, svetovalnih služb in njihovih staršev ali pa po lastni iniciativi. Te skupine vsebujejo od 8 do 12 udeležencev. Srečujejo se redno, tedensko, po minimalno 2 šolski uri. Poleg tega so vključeni tudi v druge aktivnosti, ki jih izvajamo v okviru ekstenzivnega dela programa. Članstvo v teh skupinah je načeloma stalno oziroma fiksno. Na ta način program izvajamo v okviru izbirnih interesnih dejavnosti na šoli.
- formirajo se DMS skupine (delo v majhnih skupinah) – vsi učenci iste razredne stopnje (oddelka) iz iste OŠ se razdelijo v več manjših skupin. Tudi te skupine vsebujejo praviloma od 8 do 12 udeležencev in so stalne oziroma fiksne. Ista skupina udeležencev se srečuje redno, skozi celo šolsko leto. Na ta način je ta del programa uporabnikom na razpolago 2 šolski uri tedensko. Poleg tega so le-ti vključeni tudi v druge aktivnosti, ki jih izvajamo v okviru ekstenzivnega dela programa.

Na ta način program izvajamo ali v okviru razrednih ur, ali/in v okviru dodatnih ur, ki jih šola vgradi v urnik s posebnim namenom za izvajanje aktivnosti našega programa. Te dodatne razredne ure se na nekaterih OŠ potrdijo tudi s strani Sveta staršev.

2. Ekstenzivni del programa izvajamo občasno, vendar skozi celo šolsko leto. Namenjen je učencem, ki so udeleženi v intenzivni dela programa, kot tudi drugim učencem najstniške starosti, ki na OŠ, na kateri program izvajamo intenzivno, niso vključeni vanj (npr. v intenzivni del programa so vključeni učenci 8-ih razredov, vendar so lahko v ekstenzivne aktivnosti vključeni tudi učenci 9-ih razredov na tej isti OŠ (vufer učinki); v tovrstne aktivnosti so občasno vključeni tudi učenci 8-ih in/ali 9-ih razredov na nekaterih šolah, na katerih programa ne izvajamo v intenzivni obliki. Tudi ta del programa vsebuje dva dela, in sicer prvi, ki ga izvajamo redno ter drugi, ki ga izvajamo občasno v obliki delavnic, družabnih srečanj, izletov... Ekstenzivni del programa je uporabnikom na razpolago 4 do 6 ur mesečno. Ekstenzivne dejavnosti, ki jih izvajamo bolj redno so tematsko vezane na rizično vedenje mladih (kot npr. konzumiranje alkohola in prepovedanih drog, medvrstniško nasilje, neodgovorno spolno vedenje ipd.). V ta del programa so vključeni tudi uporabniki, ki ne obiskujejo intenzivni del programa. Običajno ga izvajamo v majhnih skupinah uporabnikov, vendar članstvo teh skupin ni stalno, spreminja se od aktivnosti do aktivnosti. Del aktivnosti se izvaja frontalno (predavanja, posredovanje informacij, razgovori, ogledi filmov, ipd.). Del teh aktivnosti je namenjen tudi spodbujanju razvoja in krepitve socialne mreže uporabnikov. Poleg zgoraj navedenih metod in ravnanj, ki so neposredno namenjeni uporabnikom, je tudi vrsta drugih, ki so namenjeni prostovoljcem in strokovnim delavcem/mentorjem programa »Mladinske delavnice«, kot tudi širši skupnosti.

V okviru izhodiščnega koncepta našega programa so predvidene tudi aktivnosti in ravnanja namenjena staršem starostne skupine naših uporabnikov, kot tudi njihovim učiteljem. Kot je znano, rezultati preventivnih intervencij v primeru, če se sočasno dela z najstniki in njihovimi starši (v ločenih skupinah) so ne le učinkovitejši, temveč tudi trajnejši. To enako velja tudi v primeru, če je pri izvajanju preventivnih aktivnosti vključena celotna šola. Pri tem so zlasti pomembni učitelji, ki imajo največ neposrednega stika z učenci.

Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev tovrstnih aktivnosti ne izvajamo že več kot 12 let. V 90-ih letih prejšnjega stoletja smo razvili in uspešno izvajali program za starše z nazivom »Rastimo skupaj s svojimi otroki«. To je bil program za starše najstnikov, ki imajo že izražene težave pri odraščanju, kot tudi za druge starše, katerih mladostniki v tem času še nimajo tako izraženih težav, vendar se tudi nahajajo v tem občutljivem razvojnem obdobju.

V bližnji prihodnosti načrtujemo osvežitev in oživitev programa dela s starši najstnikov, ki so vključeni v program »Mladinske delavnice«. To je seveda odvisno od zainteresiranosti potencialnih sofinancerjev za razvoj in izvajanje tovrstnega programa, kot posledično tudi kadrovske možnosti za implementacijo. Namreč, takšen program ne morejo realizirati prostovoljci, študenti/mlajši brezposelni, temveč ustrezno usposobljeni strokovnjaki.

V 90-ih letih smo tudi uspešno izvajali seminarje za izpopolnjevanje učiteljev in strokovnih delavcev v OŠ po Sloveniji. Veliko učiteljev, zlasti tistih, ki poučujejo Državljanstvo vzgojo, kulturo in etiko (DKE) tudi danes pri svojem delu z učenci uporabljajo metode in tehnike, ki smo jih razvili v okviru našega programa. Glede na to, da nimamo vpogleda v njihovo delo, je težko reči v kolikšni meri upoštevajo principe in načela ter teoretična izhodišča in smernice, ki smo jih razvili v okviru našega programa za preventivno delovanje z najstniki zgodnje adolescentne starosti, zato je tudi težko govoriti o učinkih njihovega dela.

1.5.2. Faze implementacije programa »Mladinske delavnice« v lokalni skupnosti - cikel enega šolskega leta

V nadaljevanju bomo predstavili faze priprave in izvedbe program »Mladinske delavnice« (v nadaljevanju MD) na ravni lokalne skupnosti. Predstavili bomo naloge, ki jih mora mentor (s koordinatorjem ali brez) v programu MD opraviti, da bi bil program MD uspešno implementiran. Pri tem izhajamo iz dejstva, da izvedba našega programa v lokalni skupnosti že poteka, in da je bil ta pred tem izvajan vsaj eno šolsko leto. V primeru, da se program pred tem ni izvajal, je potrebno opraviti še dodatna dela, ki bodo predstavljena na koncu. Naloge, ki jih morajo mentorji/koordinatorji programa opraviti, bodo predstavljene v časovni dimenziji, tako da se bo operativni plan za njihovo izvedbo oblikoval bolj uspešno.

1. faza: Preliminarna evalvacija in sklenitev dogovora o izvajanju programa v naslednjem šolskem letu (maj, junij)

Potrebno je, da mentor v maju (tekočega leta) organizira in izvede srečanje s predstavnikom svetovalnih služb OŠ, v katerih poteka izvedba programa MD v tekočem šolskem letu. Potrebno je, da so na tem sestanku navzoči tudi razredniki razredov, v katerih se v tekočem letu program izvaja v DMS skupinah. To je priložnost za preliminarno evalvacijo procesa izvedbe programa (dosežki, problemi in težave itd.), ki se opravi v okviru tega sestanka. Če se program (v okviru DMS skupin) ne izvaja na tej OŠ, potem prisotnost razrednikov iz te OŠ ni nujno potrebna, je pa zaželena. Vsekakor pa je na tem sestanku potrebno doseči, razen refleksije procesa dotodanje izvedbe programa na tej šoli, tudi jasen dogovor o izvedbi programa na tej OŠ v naslednjem šolskem letu ter o načinu te izvedbe (strategija UMS ali strategija DMS), oziroma o obsegu njegove izvedbe (npr. samo 8. razredi, ali 8. in 9. razredi; 2 oddelka ali več iste razredne stopnje ipd.). Ta sestanek se lahko organizira ločeno, posebej za vsako OŠ. Lahko pa se organizira tudi skupni sestanek, ki bi lahko bil tudi priložnost za tesnejše povezovanje in ustvarjanje pogojev za sodelovanje pri izvajanju različnih preventivnih aktivnosti kampanjskega tipa, ki jih na tem sestanku lahko načrtujete skupaj. Vsekakor je takrat potrebno aktivnosti v okviru tako intenzivnega kot tudi ekstenzivnega dela programa načrtovati in jih celo terminsko in vsebinsko opredeliti, zato ker jih je potrebno zapisati v letni načrt šole za naslednje šolsko leto.

2. faza: Nabor novih prostovoljcev (maj, oktober)

Že meseca maja je potrebno pričeti z naborom novih prostovoljcev, ki bodo po uspešno opravljenem usposabljanju pričeli z izvedbo programa MD v naslednjem šolskem letu. Usposabljanje novih prostovoljcev se običajno izvaja meseca oktobra.

Razen medijskih kampanj, ki jih izvajamo na nacionalni ravni, in za katere skrbi Društvo za preventivno delo kot koordinator izvedbe programa MD na nacionalnem nivoju, je za nabor novih prostovoljcev potrebno pripraviti, organizirati in izvesti tudi medijsko kampanjo na lokalni ravni. V lokalnih skupnostih, v katerih obstajajo lokalne radijske in televizijske postaje, je le-te potrebno zaprositi za brezplačno in večkratno predvajanje oglasov/povabil novim prostovoljcem. Če obstaja možnost, pa je zaželeno, da se z lokalnimi mediji dogovori tudi za kakšno gostovanje v kateri izmed njihovih oddaj. To je tudi priložnost, ne le za povabilo novim prostovoljcem, temveč tudi za širšo predstavitev programa MD, načina dela in njegovih učinkov oziroma koristi, ki jih imajo posamezniki, družine in skupnost od našega programa. Poleg medijskih kampanj je za informiranje in povabilo potencialnim prostovoljcem v lokalni skupnosti, potrebno izkoristiti tudi druge komunikacijske kanale. Recimo: lokalni zavod za zaposlovanje (za mlade brezposelne); lokalna mesta, kjer se zbirajo mladi - študentski domovi in fakultete (če v lokalni skupnosti obstajajo takšne ustanove), kjer se lahko izobesijo plakati in razdelijo zloženke; lokalni CSD-ji, kamor se lahko posredujejo povabila mladim brezposelnim, ki so iskalci denarne socialne pomoči ipd.

Pri naboru novih prostovoljcev je pomembno, da se zagotovi tudi sodelovanje aktivnim prostovoljcem, saj so njihove izkušnje najboljša promocija. Njihova povabila sovrstnikom so najučinkovitejša reklama programa, zato jih je potrebno pripeljati s seboj na radijsko postajo in jih tudi angažirati, da kolegom na fakulteti razdelijo povabila, ter da jih direktno nagovorijo na predavanjih ali vajah (skupaj s strokovnim mentorjem, ki bo predstavil program) itd.

Potrebno je uporabiti tudi elektronske medije (npr. študentske e-mailing liste in/ali študentska društva, Facebook, Instagram, prostovoljske spletne strani kot npr. www.prostovoljstvo.org ter druge spletne portale).

3. faza: Predstavitve programa staršem, uporabnikom in novim razrednikom ter drugi del nabora prostovoljcev (od druge polovice avgusta do prve polovice oktobra)

V primeru, da se bo program MD v lokalni skupnosti izvajal tudi v DMS skupinah, je potrebno organizirati srečanje z razredniki teh razredov. Skupaj s predstavniki svetovalne službe je razrednikom potrebno predstaviti program ter naša pričakovanja in način sodelovanja v tekočem šolskem letu.

Predstavitve programa MD staršem je potrebno opraviti na prvih roditeljskih sestankih. Ta predstavitve naj ne bi bila daljša od 10 min. V ospredju te predstavitve naj bodo izpostavljene koristi in dobrobit za tiste najstnike, ki se bodo redno udeleževali našega programa. Spregovoriti je tudi potrebno o dosedanjih rezultatih in referencah programa ter o dejstvu, da je program MD za učence brezplačen in da izvedbo le-tega finančno podpira nekaj ministrstev in lokalna skupnost. To predstavitev naj opravi mentor ali nekdo izmed izkušenih prostovoljcev. Če načrt izvedbe programa predvideva

izvedbo v DMS skupinah, potem ni potrebe, da se ga najstnikom posebno predstavlja v septembru. Koristno pa je, da v tem primeru razrednik septembra v svojem razredu napove, kako bo potekala izvedba programa MD od oktobra dalje.

V primeru, da je predvidena izvedba programa MD s strategijo UMS skupine, pa je potrebno program predstaviti učencem, za katere bo program izvajan (8. in/ali 9. razred), že septembra. To nalogo naj opravijo izkušeni prostovoljci. V dogovoru z razredniki se ta predstavitev lahko opravi med razredno uro. Na kratko se predstavi teme in način dela pri izvedbi programa; poskusno pa se lahko tudi izvede katera izmed iger. Obenem pa se učence povabi, da se vključijo v UMS skupino, ki bo delovala kot ena izmed izbirnih interesnih dejavnosti.

Od sredine septembra je potrebno začeti izvajati tudi drugi del nabora za nove prostovoljce, seveda, če v maju ni bilo zadostnega odziva. Še posebej je potrebno izkoristiti prvo polovico oktobra za bolj intenzivno kampanjo, zlasti v mestih, v katerih obstajajo fakultete. V dogovoru s predavatelji na teh fakultetah, je potrebo v tem času direktno nagovoriti študente in jih povabiti k sodelovanju.

4. faza: Usposabljanje novih prostovoljcev ter začetek izvedbe programa MD na OŠ (oktober/november)

Usposabljanje novih prostovoljcev običajno poteka v oktobru. Datumi so običajno znani več kot mesec dni vnaprej. Potrebno je, da se izvajanje programa na lokalni ravni s prostovoljci, ki nadaljujejo sodelovanje in zato ne potrebujejo usposabljanja, na nekaterih OŠ začne že v drugi polovici septembra ali v prvi polovici oktobra.

Po opravljenem usposabljanju za nove prostovoljce je potrebno čim prej izvesti prvo mentorsko srečanje. Na tem srečanju je potrebno prostovoljce seznaniti z vsem, kar je pomembno in potrebno, da bi uspešno začeli z izvajanjem programa, kot npr.: na kateri OŠ bodo delali in kdo je kontaktna oseba iz svetovalne službe; s kom bodo sodelovali v paru; razdeli se jim tudi potreben material ter priročnik, v katerem je zapisan program in delavnice; dogovori se o načinu dela in sodelovanja v mentorski skupini, terminih mentorskih sestankov; seznanijo se jih s podrobnejšim načrtom izvajanja programa MD in njihovimi nalogami; predstavi se jim tudi obrazce za poročila, ki jih morajo oddajati mentorju itd.

5. faza: Redno izvajanje intenzivnega dela programa in občasno izvajanje ekstenzivnega dela programa

Program MD se izvaja vsak teden, skozi celo šolsko leto. Stari (lanskoletni) prostovoljci, ki nadaljujejo sodelovanje v tekočem šolskem letu, naj bi pričeli z izvedbo programa že ob koncu septembra in/ali na začetku oktobra. Novo usposobljeni prostovoljci pa pričnejo z izvedbo programa v drugi polovici oktobra in/ali na začetku novembra. Če program izvajajo s strategijo UMS skupine, se v okviru intenzivnega dela programa z njo srečujejo enkrat na teden in izvajajo že vnaprej pripravljene tematske delavnice. Če program izvajajo s strategijo DMS, se s skupino srečujejo dvakrat na mesec. Vsi

učenci iste razredne stopnje istega oddelka, se razdelijo v manjše skupine (8-12 udeležencev) in v ločenih prostorih posamezni prostovoljec izvaja isto tematsko delavnico. Torej, prostovoljca se izmenično, vsak teden, srečujeta z drugo skupino. Delavnice, ki jih izvajata, so prilagojene za 45 minutno izvajanje. Čeprav so vsebinsko skrajšane, omogočajo obdelavo tem na približno enak način kot so le-te v okviru strategije UMS skupine. Običajno sta na OŠ dva oddelka 8. in 9. razreda. Če se na OŠ izvaja program tudi za 9. razrede, se potemtakem na tej OŠ angažirata dva dodatna prostovoljca.

Občasno se izvajajo tudi ekstenzivne dejavnosti (npr. ogled filma z razgovorom ipd.). V novembru je priložnost, da se kaj spregovori in naredi v zvezi s konkretnim rizičnim vedenjem, ki je povezano s konzumiranjem in potencialno odvisnostjo od prepovedanih drog in psihoaktivnih substanc nasploh. December je mesec, v katerem lahko sodelujemo pri splošni kampanji, ki je namenjena preprečevanju okužbe z virusom HIV in drugimi spolno prenosljivimi boleznimi. Vse te kampanje so priložnost za posredovanje ustreznih informacij ter za pogovor o teh temah, s posebnim poudarkom na načinu, kako jih razumemo in upoštevamo v svojem življenju. Kot vemo, sama informacija ni preprečevanje, oziroma ne zadostuje le informiranje, ki mora biti razvojno prilagojeno ciljni skupini. Potrebno je tudi narediti dodatni napor, ki bo zagotovil ustrezno razumevanje, sprejemanje in upoštevanje posredovanih informacij, kot tudi njihovo vgraditev v njihove življenjske navade.

V spomladanskem delu pa je zaželeno izvesti obsežnejšo ekstenzivno aktivnost, ki je tematsko vezana na določeno rizično vedenje mladih oziroma na določena tveganja, ki so jih mladi deležni v obdobju zgodnje adolescence. To so: področje odvisnosti od psihoaktivnih substanc (droge, alkohol, cigarete); medvrstniško nasilje in vandalizem mladih; tvegano in neodgovorno spolno vedenje/najstniška nosečnost; nekemične odvisnosti (hazarderstvo, internet, TV); avtodestruktivnost in samomorilnost (vključno s socialno izoliranostjo); izpostavljenost stresu (šolski neuspeh, družinska patologija ...) itd. Teme tovrstnih obsežnejših aktivnosti so lahko tudi zaželena in za rast in razvoj koristna stanja in vedenja, kot npr.: zdravje in zdrav način življenja, strpnost in solidarnost, predstavitev različnih poklicev, skupno dobro ...

6. faza: Drugostopenjsko usposabljanje prostovoljcev, krepitev njihove motivacije za delo in partnerske vloge ter evalvacija programa (marec - maj)

Pomembno je, da mentor posebno pozornost posveti izgradnji kvalitetnega delovnega odnosa s prostovoljci, v mentorski skupini, iz katere postopoma gradi delovni tim. Pri tem je negovanje prostovoljcev, zlasti krepitev njihove motivacije za delo, tudi pomemben del nalog, ki jih ima mentor pred očmi pri svojem delu z njimi. Zato je potrebno občasno organizirati tudi aktivnosti, ki so namenjene prostovoljcem in niso neposredno vezane na delovne naloge, ki jih oni opravljajo pri izvedbi programa. Potrebno je npr. organizirati družabna srečanja, izlete, piknike ipd. Odvisno od zmožnosti, ki obstaja v lokalni skupnosti, pa bi bilo za prostovoljce zaželeno zagotoviti, po možnosti redno in ciklično, brezplačne vstopnice za različne kulturne manifestacije ali za kino ali za gledališke predstave ipd., ki se dogajajo v konkretni lokalni skupnosti.

V začetku pomladi se izvaja drugostopenjsko usposabljanje prostovoljcev, ki je sicer krajše (dvodnevno) od začetnega. To usposabljanje ima drugačno funkcijo kot začetno, ker je manj fokusirano na pridobivanje novih znanj in veščin, bolj pa na refleksijo izkušenj in znanj pridobljenih tekom izvajanja programa MD, kot tudi pridobivanje znanj in veščin za samostojno oblikovanje strukturiranih oblik skupinskega dela. To pomeni evalviranje seminarских nalog, ki je eden izmed pogojev za uspešno zaključen seminar. Namreč, naloga, ki jo opravljajo prostovoljci v času izvedbe programa in jo morajo predstaviti na tem usposabljanju, je izdelava nove tematske delavnice po modelu, ki smo ga razvili v okviru našega programa. Namen tega dela usposabljanja je usposobiti prostovoljce za samostojno in timsko delo pri oblikovanju delavnice kot strukturirane oblike skupinskega dela ter spodbujanje k temu, da to metodo kreativno aplicirajo v svojem bodočem strokovnem delu. Istočasno pa je namen tudi spodbujanje prostovoljcev, da delajo na področju preventive tudi v bodočnosti ter da tudi sami ustvarjajo preventivne intervencije na področju socialnega in zdravstvenega varstva ter na področju vzgoje in izobraževanja in projekte.

V maju je predvideno izvajanje evalvacije učinkov programa. Vprašalnike za oceno njegovih učinkov anonimno izpolnijo uporabniki programa in prostovoljci. V okviru vprašalnikov, ki jih izpolnjujejo uporabniki in prostovoljci, imajo le-ti priložnost, da anonimno ocenijo delo svojih voditeljev. Najstniki lahko ocenijo delo, ki so ga prostovoljci opravljali z njimi; prostovoljci pa lahko ocenijo delo svojih mentorjev. Mentorji pa bodo imeli priložnost, da ocenijo delo svojega supervizorja.

Ocene prostovoljcev so pomembne za oceno učinkovitosti našega dela z njimi. Posebno vrednost imajo kot informacija za njihove strokovne mentorje. Poleg tega pa prostovoljci, ki ocenjujejo delo svojega mentorja, na ta način okrepijo občutek, da so enakopravni oz. partnerji z mentorjem v procesu izvajanja programa. Posledično lahko to prispeva k pozitivni odločitvi nekaterih prostovoljcev, da nadaljujejo s sodelovanjem tudi v naslednjem šolskem letu. Izvajanje evalvacijskih vprašalnikov naj bi se končalo v drugi polovici maja.

Mentorji imajo tudi obveznost, da na Društvo za preventivno delo, ki je koordinator izvedbe programa na nacionalni ravni, posredujejo mesečna poročila (do prvega v mesecu za pretekli mesec), polletno finančno poročilo (v juliju) in zaključno letno finančno in vsebinsko poročilo (v decembru).

1.6. NAČIN IZVEDBE PROGRAMA IN VSEBINE

Program MD izvajamo na lokalni in nacionalni ravni.

A. Na lokalni ravni (na ravni upravne enote) smo v šolskem letu 2021/22 sodelovali z osnovnimi šolami iz lokalnih skupnosti, z lokalnimi centri za socialno delo (enota Koper in enota Ptuj), z MKC Hiša mladih Ajdovščina, z Ljudskima univerzama Celje in Ormož, z invalidskim podjetjem CenterKontura d.o.o., z Društvom IndiJanez in Društvom za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

Društvo za preventivno delo je skrbelo za izvajanje programa MD v ljubljanski regiji oziroma v: Ljubljani, Medvodah in Domžalah.

Neposredno delo z uporabniki so opravljali prostovoljci (večinoma študenti in mladi brezposelni) v sodelovanju s strokovnimi delavci oziroma mentorji v našem programu. Mentorji prostovoljcev so bili večinoma strokovni delavci na področju socialnega varstva. Le-ti so tesno sodelovali s svetovalno službo OŠ, kjer je bil program realiziran. Vsi mentorji so bili povezani tudi v Nacionalno mrežo Mladinske delavnice pri Društvu za preventivno delo, ki je bil nacionalni koordinator izvedbe programa. Redno so se sestajali na supervizijskih srečanjih in koordinativnih sestankih (sestanki kolegija projekta).

Intenzivni del programa je bil realiziran na ravni posamične OŠ in lokalne skupnosti. Izvajali smo ga na dva načina, kot je v tem poročilu že bilo opisano (glej poglavje 1.5.1. *Metode dela*).

Program izvajajo strokovni delavci v sodelovanju z za to usposobljenimi prostovoljci (100-urni dvostopenjski seminar). Prostovoljci neposredno delajo z uporabniki na OŠ ali v lokalnih skupnostih, ob zagotovljeni redni podpori (mentorski sestanki) in nadzoru s strani mentorjev. Ob začetku šolskega leta mentorji, skupaj z izkušenimi prostovoljci, program in aktivnosti predstavijo staršem bodočih uporabnikov. V primeru strategije UMS pa se program in njegove aktivnosti še dodatno predstavijo tudi učencem 8-ih in/ali 9-ih razredov, kot je že opisano v poglavju *Faze programa* (glej točko 1.5.2).

V sodelovanju s svetovalno službo in razredniki, se v primeru strategije DMS skupin oblikujejo majhne skupine uporabnikov (8-12 učencev), ki so potem fiksne do konca šolskega leta. Tako prostovoljci z neposrednim delom z uporabniki pričnejo že oktobra. V okviru ciklusa enega šolskega leta, z eno skupino uporabnikov, se realizira 12 do 15 vnaprej pripravljenih in strukturiranih delavnic.

Vsebinski del programa je vezan na razvojno psihosocialno problematiko, s katero se adolescenti srečujejo v okviru svoje razvojne krize. En del tem, ki jih obdelujemo s skupino udeležencev so opredeljene deduktivno iz naslednjih kategorij življenjskih aren, v okviru katerih se pojavljajo razvojne naloge, s katerimi se adolescenti srečujejo v obdobju adolescence, zlasti v tranzicijskem obdobju zgodnje adolescence:

- **izgradnja koncepta o sebi** (samopodoba),
- **odnosi v družini in s starši** (ali skrbniki),
- **odnosi v vrstniški skupini**,
- **šola, učenje in perspektiva prihodnosti**,
- **izgradnja spolne identitete** (spolna orientacija; spolna vloga).

Drugi del tem, ki jih obravnavamo z uporabniki, so povezane z tveganim vedenjem, ki je karakteristično za populacijo te starostne skupine in sicer:

- konzumiranje in potencialna odvisnost od psihoaktivnih substanc (tako legalnih kot tudi ilegalnih), vključno z potencialnimi nekemičnimi zasvojenostmi
- medvrstniško nasilje in potencialna delikventnost

- spolno prenosljive bolezni in potencialna najstniška nosečnost

Tematske delavnice², ki jih obravnavamo v 8-ih in 9-ih razredih osnovne šole so naslednje:

8. razred		9. razred
DMS	UMS	DMS/UMS
Spoznavanje I	Spoznavanje I	Spoznavanje II
Verbalna komunikacija	Verbalna komunikacija	O odraslih
O prijateljstvu	O prijateljstvu	Moja prihodnost – zame priložnost
Spoznavanje samega sebe	Spoznavanje samega sebe	Kako z jezo
O odgovorni spolnosti; AIDS in spolno prenosljive bolezni	O odgovorni spolnosti; AIDS in spolno prenosljive bolezni	Kakšne starše si želim
Nasilje in mladi	Nasilje in mladi	Kako z denarjem
O morali	O morali	Avtoriteta
Vrednote	Vrednote	Alkohol in odvisnost
Tudi njim ni lahko	Tudi njim ni lahko	O zdravi prehrani
Droge in odvisnost	O čustvih	O moških in ženskah
O družbenih omrežjih	Droge in odvisnost	Kdo sem?
O šoli	Kaj bi želel biti, ko odrastem?	Jaz sem OK – ti si OK
Pogovor o spolnosti	O šoli	
	O družbenih omrežjih	
	O strahu	
	Sodelovanje in vodenje	
	Pogovor o spolnosti	

Rezervne delavnice (8. razred):

- DMS/UMS skupina: Kako z denarjem, Kreativna delavnica, kaj bi želel biti, ko odrastem?, Reševanje konfliktov

Rezervne delavnice (9. razred):

- Starši niso le starši, Neverbalna komunikacija, Kreativna delavnica

Zgoraj navedene teme se obravnavajo s pomočjo strukturiranega skupinskega dela oz. metode »delavnica«, ki je opisana v točki 1.5.

Ekstenzivni del programa izvajamo občasno, in sicer skozi celo šolsko leto. Tudi ta del programa vsebuje dva dela, in sicer prvi, ki ga izvajamo bolj redno ter drugi, ki ga izvajamo bolj občasno.

Čeprav je predvideno, da program«'Mladinske delavnice« izvajamo kontinuirano za iste uporabnike dve šolski leti, smo zaradi objektivnih

² Podrobne vsebine in način dela pri izvedbi programa MD, so opisane v knjigi: Maksimović, Z. (1991). *Mladinske delavnice, Psihološko primarnopreventivni program, namenjen mladostnikom zgodnjega obdobja*, Zoran Maksimović. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

okolščin (sistemska neurejenost področja, finančna in kadrovska podhranjenost itd.), prisiljeni, da dejansko program kontinuirano izvajamo le za učence 8. razredov. Zato smo se tudi odločili, da v situaciji objektivne nezmožnosti, da program izvajamo za iste uporabnike tudi tekom njihovega obiskovanja 9. razreda OŠ, to vsaj delno nadoknadimo tako, da za te učence izvajamo vsaj del programa, vsaj nekaj delavnic tekom njihovega obiskovanja 9. razreda. Na ta način poskušamo doseči t.i. buffer effect, kar pomeni, da s pomočjo teh aktivnosti poskušajo utrditi in okrepiti že pridobljena znanja, veščine in stališča, ki so jih zahvaljujoč udeležbi v programu tekom 8. razreda že pridobili. Te aktivnosti izvajamo občasno. Sama izvedba je v veliki meri odvisna od zainteresiranosti same šole oz. njihove šolske svetovalne službe in vodstva šole. Bolj redno in kontinuirano program ekstenzivne aktivnosti izvajamo za učence 8. in/ali 9. razredov na šolah, na katerih zaradi različnih objektivnih okoliščin (nepripravljenost/nezmožnost šole, da organizacijsko prilagodi pouk za izvedbo programa: kadrovska in finančna podhranjenost izvajalcev itd.) ni možno izvajati programa kontinuirano.

V dogovoru s šolsko svetovalno službo posamezne šole, se opredelijo teme delavnic, ki jih tekom šolskega leta izvajamo na ta način, običajno v okviru dnevov dejavnosti ali pa se en del razrednih ur nameni za izvedbo teh delavnic. Na ta način se na posamezni šoli izvede 4-6 tematskih delavnic.

B. Na nacionalni ravni - Mreža Mladinske delavnice

Društvo za preventivno delo je koordinator izvedbe programa MD na nacionalni ravni že od leta 1995. Naloge, ki jih društvo opravlja, so naslednje:

- strokovna supervizija,
- usposabljanje, izobraževanje in izpopolnjevanje izvajalcev (strokovnih vodij, prostovoljcev),
- strokovna podpora in svetovanje izvajalcem,
- promocija programa ter socialne preventive v širši in strokovni javnosti,
- strokovni razvoj programa ter povezovanje s sorodnimi domačimi in tujimi programi,
- povezovanje izvajalcev ter koordiniranje izvajanja programa MD v RS ter strokovni nadzor,
- izvajanje integrativnih dejavnosti (poletne šole, tabori ...) ter nacionalnih kampanj,
- evalvacija realizacije programa v celoti,
- publicistična dejavnost (izdelava informativnega in promocijskega gradiva, oblikovanje in izdaja priročnikov ...),
- sodelovanje v civilnem dialogu, zlasti pri oblikovanju politik na področju preventive.

1.7. VLOGA PROSTOVOLJCEV V PROGRAMU

Program MD izvajajo strokovni delavci s pomočjo prostovoljcev, ki so študenti (večinoma družboslovnih smeri oziroma bodoči socialni delavci, psihologi,

socialni pedagogi, andragogi, pedagogi, sociologi, učitelji itd.) ali mladi brezposelni (visoko izobraženi). Vrstniško izobraževanje (*peer education*) kot način neposrednega dela z uporabniki skupnostno preventivnih socialnovarstvenih programov, ki se izvajajo na šolah, je učinkovit način za izvajanje tovrstnih aktivnosti. Iz rezultatov vrste različnih raziskav je razvidno celo to, če se aktivnosti programa izvajajo s pomočjo te strategije, da je enako, če ne bolj učinkovito, kot če program izvajajo odrasli oziroma učitelji.

Prostovoljci v okviru našega programa (stari od 18 do 30 let) neposredno delajo z uporabniki pri izvajanju našega programa. Pogoji za to je uspešno opravljeno usposabljanje (100-urni seminar).

Pri izvedbi programa na mesec opravijo po cca. 25 ur prostovoljskega dela (večinoma vsebinsko/strokovno delo, glede na opredelitve Zakona o prostovoljstvu). Neposredno delajo v prostorih OŠ in v lokalnih skupnostih. Program izvajajo za učence višjih razredov OŠ, delajo s skupinami osmo ali/in devetošolcev. Ta del programa se izvaja vsak teden, skozi celo šolsko leto, po vnaprej pripravljenem načrtu (*intenzivni del programa*). Prostovoljci delajo s skupinami uporabnikov (8 do 12 udeležencev iste starostne skupine). Te stalne skupine uporabnikov se oblikujejo z učenci različnih razredov iste generacije (strategija UMS skupin). Na ta način se program izvaja vsak teden z istimi učenci, običajno v okviru interesnih izbirnih dejavnosti.

V okviru intenzivnega dela programa, le-tega prostovoljci izvajajo tudi za celo generacijo osmo in/ali devetošolcev (strategija DMS skupin). Na ta način se program izvaja tako, da se vse učence iste razredne stopnje, vsak posamezni oddelek razdeli na majhne skupine (8-12 uporabnikov). Tako se program izvaja kontinuirano, skozi celo šolsko leto, iz tedna v teden – učenci, ki obiskujejo isti oddelek pa se programa udeležujejo dvakrat mesečno.

Razen izvajanja intenzivnega dela programa, prostovoljci izvajajo tudi ekstenzivne aktivnosti, tako na sami šoli, na kateri izvajajo program kontinuirano za učence 8. razredov (če za to dosežemo dogovor s samo šolo), kot tudi občasno izvajajo del programa za učence 8. in/ali 9. razredov na šolah, na katerih program ne izvajamo kontinuirano.

Poleg zgoraj opisanih aktivnosti, se prostovoljci redno udeležujejo tudi mentorskih srečanj, ki so na začetku šolskega leta bolj pogosti (običajno enkrat na teden), kasneje pa manj pogosti (običajno dvakrat na mesec). Mentorske sestanke vodi strokovni mentor, običajno na področju SV, ki je usposobljen za to delo. Mentorski sestanki predvidoma trajajo od 90 do 120 min.

Prostovoljci so tudi aktivni pri načrtovanju dela programa (ekstenzivni del programa) in seveda pri evalvaciji programa.

Delo, ki ga prostovoljci opravljajo je: organizacijsko, animatorsko (delo z večjimi skupinami), vzgojno-preventivno (delo z majhno skupino) in usmerjeno k uresničevanju preventivnih ciljev, ki smo jih načrtovali pri izvajanju programa MD v šolskem letu 2021/22.

Dober in kakovosten odnos izvajalca - prostovoljca z uporabniki je temelj, na katerem gradimo metodiko praktičnega dela z njimi. Temeljna naloga prostovoljca je, da postopoma in uspešno gradi kakovostne odnose s skupino

uporabnikov, s katero dela skozi celo šolsko leto. Temeljni cilj, ki ga pri tem želimo doseči je ta, da prostovoljec izgradi odnos z uporabniki, ki bazira na medsebojnem zaupanju in spoštovanju ter podpori, ki ju prostovoljec nudi uporabnikom, odnos, ki je prežet s pozitivnim čustvenim nabojem in izhaja iz kongruentnosti prostovoljca in empatičnosti ter neposrednosti toplini.

V osnovi si želimo, da prostovoljci zgradijo takšen odnos z uporabniki, ki je podoben odnosu starejšega brata ali sestre z mlajšim bratom ali sestrom. Torej, starejši adolescenti (študenti/mladi brezposleni), ki zaključujejo to razvojno obdobje in so pred vstopom v obdobje odraslosti, neposredno delajo (po ustreznem usposabljanju in zagotovljeni strokovni podpori) s ciljno skupino, ki vstopa v obdobje adolescence (učenci 8. in/ali 9. razredov). To je psihološka podlaga, med drugim tudi zato, da so izvajalci našega programa sposobni relativno hitro in učinkovito, brez večjih naporov in zahtevnejšega izobraževanja, vzpostaviti dober kontakt s ciljno populacijo, in sicer na podlagi svojih nedavnih izkušenj in svežih spominov. Ta »most« omogoča dobro in kakovostno pot za hitro vzpostavljanje empatičnosti na eni strani. Po drugi strani pa pri uporabnikih vzbudi občutek razumljenosti in sprejetosti, kar je odličen temelj za izgradnjo kakovostnih medsebojnih odnosov. Tudi dejanski vpliv na uporabnike te starostne skupine je težko uresničljiv brez medsebojnega spoštovanja, občutka varnosti in razumljenosti ter pozitivne naklonjenosti. Zato, ker je to podobno tistemu, kar naj bi se dogajalo med mlajšim in starejšim bratom ali sestrom (vsaj v funkcionalnih/zdravih družinah), poskušajo prostovoljci razvijati odnos z uporabniki po tem vzorcu.

Par prostovoljcev, ki neposredno izvajata program MD v OŠ in lokalni skupnosti, ima naslednje naloge oz. urne postavke njunega prostovoljskega dela mesečno (če izvaja program na eni OŠ):

- izvajanje delavnice v šoli = 8 ur
- priprava in mentorski sestanek = 8 ur
- priprava in izvajanje ekstenzivne dejavnosti = 9 ur

Skupaj = 25 prostovoljnih delovnih ur

Nabor prostovoljcev opravljamo vsako pomlad (maj) in jesen (september/oktober). Takrat organiziramo obsežnejšo medijsko kampanjo za promocijo programa v širši javnosti, kot tudi predstavitev programa študentski populaciji na fakultetah (na predavanjih ali vajah). V načrtu imamo, da naš program postane učna baza na različnih fakultetah. Tako bi to bila možnost za izvajanje študentske prakse za študente: psihologije, pedagogike, sociologije, socialnega dela, socialne pedagogike, medicine ipd. S Katedro za psihologijo Univerze v Mariboru že imamo sklenjen pisni dogovor o tem, da je naš program učna baza za njihove študente, ter da lahko v okviru našega programa opravljajo študentsko prakso.

1.7.1. Evidenca vključenosti prostovoljcev

Pred začetkom dela v našem programu prostovoljci podpišejo »dogovor o sodelovanju«, v katerem se obvežejo, da bodo, po uspešno opravljenem usposabljanju, vsaj eno šolsko leto sodelovali pri izvedbi programa MD. Ta

dogovor vsebuje tudi opredelitev pogojev tega sodelovanja, kot tudi obveznosti tako prostovoljcev, kot tudi naše organizacije (ali izvajalcev v lokalni skupnosti). Prostovoljci za svoje delo niso plačani, temveč dobivajo pavšalno povračilo stroškov prostovoljskega dela.

Prostovoljci redno poročajo o svojem delu tako ustno (mentorski sestanki) kot tudi pisno (izpolnjujejo vnaprej pripravljene obrazce in vodijo dnevnik svojega dela). Ob koncu vsakega meseca svojim mentorjem posredujejo sumarno opravljeno število ur, na podlagi katerih se vodi evidenca o njihovem opravljenem delu in se izplača pavšalno povračilo stroškov prostovoljskega dela ter evidenco o opravljenih aktivnostih. V primeru, da pri izvedbi programa imajo prostovoljci dodatne potne stroške, zaradi večje oddaljenosti šol na kateri program izvajajo, se jim tudi le-ti dodatno izplačajo.

1.7.2. Izobraževanje in usposabljanje

Usposabljanje prostovoljcev je zasnovano na izkustvenem učenju in učenju s pomočjo odkrivanja. Namenjeno je študentom družboslovnih smeri oziroma bodočim: psihologom, pedagogom, socialnim delavcem, socialnim pedagogom, učiteljem ..., kot tudi mladim brezposelnim. To je dvostopenjski, 100-urni seminar (7 + 2 dni), ki se odvija v majhnih skupinah udeležencev. Poleg tega pa za prostovoljce občasno izvajamo tudi krajša 2-3 urna izpopolnjevanja (predavanja z vajami) tekom njihovega neposrednega dela z uporabniki.

Znanje in veščine, ki jih udeleženi prostovoljci pridobijo na teh seminarjih, sodijo v naslednje tematske sklope: adolescenca kot normativna (razvojna) kriza; veščine komunikacije in reševanje konfliktov brez nasilja; oblikovanje, razvijanje in vodenje majhne skupine; »delavnica« kot metoda dela z majhno skupino; primarna preventiva na področju dela z mladimi (duševnega zdravja); primer dobre prakse – preventivni program »Mladinske delavnice«; njegovi cilji, način izvajanja in dosednji rezultati.

Izvajalci programa so izkušeni strokovni delavci s področja vzgoje in izobraževanja ter socialnega varstva: Marjan Kokot, univ. dipl. soc. (CSD Spodnje Podravje, enota Ptuj); Borut Kožuh, prof. soc. ped. (Mladinski dom Jarše); Gregor Seme, prof. soc. ped. (OŠ Simona Jenka, Smladnik); Andreja Močnik Kožič, univ. dipl. soc. ped. (OŠ Bojana Ilčiča in OŠ bratov Polančičev v Mariboru); Zoran Maksimović, univ. dipl. psih. (Društvo za preventivno delo); Katja Kovačič, prof. ped.in andrag. (Društvo za preventivno delo).

Program usposabljanja prostovoljcev vsebuje nekatere aktivnosti (delavnice), ki so zasnovane na izkustvenem učenju in so enake ali podobne tistim, ki jih bodo kasneje izvajali z uporabniki. Poleg tega to usposabljanje vsebuje diskusijske skupine in predavanja, ki so pomembna za razumevanje teoretičnega ozadja programa, njegovih ciljev in načina dela.

Cilji usposabljanja in izobraževanja so:

- da mlade (študente) usposobimo za izvajanje prostovoljskega dela na skupnostno preventivnem socialnovarstvenem področju,

- dvig nivoja socialne in profesionalne kompetentnosti mladih, kar jim bo omogočilo večjo zaposljivost na področju njihovega profesionalnega udejstvovanja,
- spodbujanje mladih za družbeno angažirano in socialno odgovorno delovanje, tako da se bodo udeleženci našega programa aktivno vključili v izvajanje preventivnega programa "Mladinske delavnice", ki ga bodo aktivno izvajali vsaj eno šolsko leto.

V tem šolskem letu smo posebno skrb posvečali usposabljanju prostovoljcev, za katere smo organizirali intenzivni seminar (neformalno izobraževanje in usposabljanje). Cilji in nameni tega usposabljanja so bili vzpodbujanje in krepitev motivacij med mladimi za prostovoljsko delo na področju socialne preventive, pridobivanje znanj in veščin ter vrednostnih usmeritev pomembnih za udeležbo pri kontinuiranem prostovoljskem delu in promociji prostovoljskega dela med mladimi in v lokalnih skupnostih. Istočasno je bil namen tudi vzpodbujanje osebne in profesionalne rasti in razvoja prostovoljcev.

1.8. POTREBE ZA IZVEDBO PREVENTIVNEGA PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE«

Potrebe za izvajanje programa MD smo ugotavljali na naslednje načine, in sicer:

- Preko mnenj strokovnih delavcev svetovalnih služb OŠ o potrebi po tovrstnem preventivnem delu oziroma zainteresiranost vodstva šole, da se naš program izvaja za učence višjih razredov njihove šole. Recimo, za leto 2022 smo pridobili 63 soglasij iz različnih OŠ, da naš program izvajamo v prihodnjem šolskem letu.
- Preko rezultatov raziskav o psihosocialnem stanju ter o deležu otrok in mladostnikov, ki imajo že izražene težave pri odraščanju, oziroma kažejo prisotnost rizičnega vedenja na različnih področjih, ki jih lahko pripelje v socialno izključenost. To so npr. raziskave HBSC, ESPAD in podobno; to so raziskave, ki se izvajajo na območju EU ali širše, ciklično na vsaki dve ali štiri leta na populaciji zgodnje adolescentne starosti, kot tudi nekatere druge raziskave lokalne narave (raziskave NIJZ ali različnih NVO, Inštitut za kriminologijo itd.).
- Na podlagi razlogov, ki izhajajo iz teorij in raziskav adolescence kot razvojnega obdobja. Pri tem so posebno pomembne teorije in dognanja v zvezi s karakteristikami adolescentnega razvojnega obdobja, posebno pa v zvezi s tranzicijskim obdobjem med otroštvom in adolescenco oz. zgodnjo adolescenco (glej referenčno literaturo).

Adolescentno obdobje razvoja je samo po sebi stresno in krizno. Osebnostne spremembe so poglobljene z aktualnim družbenopolitičnim in civilizacijskim kontekstom, v katerem se dogaja (čas tranzicije, globalizacije, ekonomskih kriz, vojn, begunske problematike, revščine, hiter tehnološki razvoj ipd.). Vse večje število mladih ima težave pri odraščanju, ki se kažejo v naraščajočem odklonskem vedenju, v naraščanju števila konzumentov in odvisnikov od prepovedanih in dovoljenih psihoaktivnih snovi, v naraščajočem nasilju med

mladimi in mladoletniški delikvenci, kriminalu ter številčnejši socialni izolaciji in izključenosti vse večjega deleža mladih kot posledici takšnega stanja. Izolacija, občutek osamljenosti in izgubljenosti, pomanjkanje perspektive za prihodnost in nezmožnost uspešnega obvladovanja razvojnih nalog adolescence so vse bolj množični pojavi med mladimi, kar potrjujejo mnoge raziskave o mladih pri nas v zadnjih desetih-petnajstih letih. Tako je socialna izključenost deleža mladih tudi posledica neustreznega in neuspešnega razreševanja njihovih psihosocialnih razvojnih nalog, kjer tovrstne težave pri odraščanju lahko prerastejo v resne in trajne osebne in psihosocialne motnje; poleg tega mnogi od zgoraj navedenih rizičnih dejavnikov so tudi delno posledica neuspešnega obvladovanja in razreševanja njihovih razvojnih nalog, kot npr.: pomanjkanje perspektive za prihodnost, samoizolacija, psihosomatski simptomi ipd.

Vrsta raziskav potrjuje, da je med 20 in 25 % mladih (odvisno od področja rizičnega vedenja se ta odstotek zvišuje ali zmanjšuje) v starosti od 11 do 15 let deležnih rizičnega vedenja, ki ogroža njihovo psihosocialno dobrobit in zdravje. Na ta način je dober del generacije najstnikov deležen težav pri odraščanju, ki lahko prerastejo v hujše psihosocialne težave, zaradi katerih lahko imajo le-ti in njihovo okolje resne probleme, pri tem je socialna izključenost le eden v verigi fenomenov, s katerimi se morajo soočiti na svoji življenjski poti.

1.8.1. Rezultati epidemioloških raziskav

HBSC 2018 (Z zdravjem povezano vedenje mladostnikov)

Vir: Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki raziskave HBSC, 2018. Dostopno prek: <https://www.nijz.si/sl/podatki/raziskava-z-zdravjem-povezano-vedenje-v-solskem-obdobju-hbcs-2018-0> (24.7.2020).

- psihosomatski simptomi:

Rezultati raziskave iz 2018 govorijo, da 28,4% mladostnikov starih od 11 do 17 let poroča o doživljanju vsaj dveh psihosomatskih simptomih več kot enkrat tedensko. Pri tem število simptomov narašča s starostjo in so pomembno pogostejši pri dekletih (37%) kot pri fantih (20,2%). Najpogostejši simptomi, ki se pojavljajo pri približno petini mladostnikov te starostne skupine so nervoza (23%), razdražljivost (21,2%) in nespečnost (21,1%). Na tem področju je zaznati trend naraščanja že vse od leta 2002, prav v vseh starostnih skupinah in pri obeh spolih se je pomembno povečalo doživljanje potlačenosti, žalosti oz. da si na tleh več kot 1x na teden (2010: 6,7% 11-letnikov, 8,3% 13-letnikov, 9,7% 15-letnikov vs. 2018: 8,2% 11-letnikov, 16,7% 13-letnikov, 22,5% 15-letnikov). Povečuje pa se tudi zaznavanje razdražljivosti več kot 1x tedensko (2018: 19,9% 13-letnikov, 26,6% 15-letnikov vs. 2014: 18,4% 13-letnikov, 25,2% 15-letnikov) in nervoze več kot 1x tedensko (2018: 22,8% 13-letnikov, 31,6% 15-letnikov vs. 2014: 21,1% 13-letnikov, 27,3% 15-letnikov). Posamezni psihosomatski simptomi so najpogostejši pri 15-letnikih, kar 36,6% jih je doživljalo vsaj 2 psihosomatska simptoma več kot 2-krat tedensko. Prav tako je med 15-letniki zaznati najvišje odstotke v naslednjih kategorijah: 18,1% (2014: 15,5%) jih je v zadnjih 12 mesecih razmišljalo o tem, da bi poskušali narediti samomor (12,4% fantov in 24,4% deklet!); 29,3% pa je

poročalo o občutkih žalosti in obupanosti, ki so bili prisotni vsaj dva tedna v zadnjem letu in so vplivali na vsakodnevne dejavnosti (17,3% fantov in 42,6% deklet!!). Napovedni dejavniki za prisotnost samomorilnih misli pri mladostnikih so: slaba komunikacija, medvrstniško nasilje, nespečnost in odnosne težave z vrstniki, samopoškodovavno vedenje, anksioznost in depresija.

- *konzumiranje alkohola:*

Od leta 2002 je sicer zaznavati trend upadanja odstotka mladostnikov, ki poročajo o tedenskem pitju (razen pri 11-letnih dekletih, kjer je prišlo do povišanja tega odstotka; 2002: 1,2% vs. 2018: 2,3%) in tudi nižanje odstotka tistih, ki so kadarkoli v življenju že pili alkohol. Vendarle pa ostajajo ti odstotki še vedno relativno visoki. Še vedno kar 70,7% (2014: 80,6%) 15-letnikov trdi, da so v svojem življenju že pili alkoholne pijače.

Od tega jih je 31,2% prvič to storilo v starosti 13 let ali manj (2014: 39,5%), kar 7,1% jih je bilo takrat tudi že prvič opitih (2014: 8,6%). Zvišal se je odstotek 15-letnikov, ki pijejo alkoholne pijače 1x tedensko (2018: 14,3% vs. 2014: 13,9%). Med 13-letniki pa je tistih, ki so kadarkoli v življenju že pili alkoholne pijače kar 40,1% (2014: 44%) in 5,1% (2014: 6,9%) takih, ki pijejo alkoholne pijače vsaj 1x na teden in skoraj podoben odstotek 4,7% (2014: 5,8%) takih, ki so bili opiti vsaj 2x v življenju.

- *konzumiranje marihuane:*

Rezultati te raziskave in posebno primerjave rezultatov teh raziskav z obdobji 2002 do 2018 govorijo o zaskrbljujočem negativnem trendu rizičnega vedenja mladih te starostne skupine.

Čeprav so mnoge longitudinalne študije na področju konzumiranja psihoaktivnih substanc pokazale, da konzumiranje marihuane ne vodi nujno k konzumiranju drugih prepovedanih drog, je jasno, da konzumiranje le-teh, kot tvegano vedenje za zdravje povečuje možnost oz. verjetnost prehoda k drugim drogam (vključno z alkoholom). Ugotovljena je tudi visoka korelacija med tveganimi vedenji v obdobju adolescence, zlasti v zgodnji in srednji fazi le-te (konzumiranje psihoaktivnih substanc, nasilje, šolski neuspeh, kriminaliteta). V zadnjih letih smo dobili tudi dokaze iz vrste raziskav, ki so pokazale, da ima lahko redno (dnevno) konzumiranje marihuane v obdobju dozorevanja nevrološkega sistema in možganov (zgodnja in srednja adolescenca) težke in tehtne posledice za njihov razvoj. Rezultati opravljenih raziskav v Sloveniji sicer govorijo o tem, da večina mladih ne konzumira marihuane, vendar pa ugotovljeni trendi kažejo na porast odstotka mladih, starih 15 ali 17 let, ki so marihuano že poskusili, kot tudi na porast rednih konzumentov marihuane.

Podatki o konzumiranju marihuane nam govorijo, da je vsak peti 15-letnik (2018: 20,6%; 2014: 21,1 %) kadarkoli v življenju že uporabil marihuano (pri 17-letnikih je ta odstotek že 42,4%). Pri tem je v zadnjem letu marihuano uporabljalo 17,8% (2014: 18,7 %) 15-letnikov, v zadnjih 30 dneh pa 12,7% 15-letnikov (2014: 10,3 %). Zaskrbljujoč podatek pa je ta, ki kaže na lahko dostopnost marihuane med slovenskimi mladostniki; kar 48,5% 15-letnikov meni, da bi zelo lahko ali lahko dobili marihuano v naslednjih 24 urah. V tej raziskavi so bila vprašanja v zvezi s konzumiranjem marihuane zastavljena le

petnajstletnikom. Čeprav so zadnji rezultati primerljivi z rezultati izpred 4 let (torej z letom 2014), pa je zaznati pomembno zvišan odstotek deklet, ki so konzumirale marihuano v zadnjih 30 dneh (2018: 12,8%; 2014: 8,9%).

- *medvrstniško nasilje:*

Žal je nasilje vse bolj prisotno na naših šolah in med mladimi nasploh. Kot ponavljajoče se in dalj časa trajajoče namerno sovražno vedenje, pri katerem napadalec (ali skupina napadalcev) izkoristi svojo fizično in/ali psihično premoč nad žrtvijo, da ji vzbuja občutke nemoči, strahu ali povzroča škodo, bolečino, se v angleškem jeziku opredeljuje kot *bullying*, v slovenščino to obliko nasilja prevajamo kot *trpinčenje*. Obstaja več različnih oblik tovrstnega nasilja. Posledice za žrtve so mnogotere; od izostajanja od pouka, slabega šolskega uspeha, fizičnih poškodb, do psihosomatskih obolenj, psihične raztresenosti, anksioznosti, pa vse do pitja alkohola, konzumiranja prepovedanih drog ipd. Poleg žrtev obstaja veliko tveganje tudi za tiste, ki trpinčijo svoje žrtve, torej za povzročitelje nasilja. Ti so pogosto agresivni in impulzivni, socialno neustrezno adaptirani, z veliko možnostmi, da bodo odrasli v delinkvente, odvisnike od alkohola ali drugih PAS, da ne bodo uspešno zaključili šolanja, skratka, da bodo končali na družbeni margini oz. da bodo socialno izključeni.

Rezultati najnovejše zgoraj omenjene raziskave iz leta 2018 so precej zaskrbljujoči. Odstotek tistih, ki so bili žrtev trpinčenja v šoli vsaj enkrat v zadnjih nekaj mesecih je znatno narasel v primerjavi z letom 2014; pri 11-letnikih skoraj za 6% (2014: 23,8%, 2018: 29%), pri 15-letnikih za 5% (2014: 16,7%, 2018: 20,7%) in pri 13-letnikih za dobre 3% (2014: 25,5%, 2018: 28,7%). V vseh primerih je delež pomembno višji pri fantih kot pri dekletih, razen pri 15-letnicah je delež rahlo višji od fantov.

Pomembno visoki ostajajo deleži tudi tistih, ki so sodelovali pri trpinčenju v šoli vsaj 2x mesečno v zadnjih nekaj mesecih. Teh je bilo: 8,8% 11-letnikov (2014: 10,8%), 8,7% 13-letnikov (2014: 9,1%) ter 8,5% 15-letnikov (2014: 6,7%) oz. v povprečju vsak 12. mladostnik. Tudi tu je delež pomembno višji pri fantih kot pri dekletih. Delež tistih, ki so se v zadnjih 12 mesecih vsaj 3x preteпали s starostjo pada, so pa odstotki višji, kot so bili pred 4 leti (2014) in znašajo: med 11-letniki 12,1% (2014: 11,2%), 13-letniki 11,8% (2014: 11,3%) in 15-letniki 8,9% (2014: 7,0%).

Omenjeni trend lahko povežemo tudi s porastom novih oblik trpinčenja, ki jih je težje opaziti, saj so se preselile v virtualni svet interneta, v katerem mladi preživijo vse več časa. Vzporedno s hitrim razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) in razširjeno uporabo interneta in mobilne telefonije se je pojavilo in razširilo tudi spletno nasilje (angl. *cyberbullying*).

V raziskavo HBSC je bilo tako v letu 2018 prvič vključeno tudi vprašanje o online trpinčenju in trpinčenosti. Da je sodeloval pri online trpinčenju vsaj 2x mesečno v zadnjih nekaj mesecih poroča vsak dvajseti mladostnik oz. 5,1% mladostnikov starih 11, 13, 15 ali 17 let, pri čemer je najvišji delež (6%) med 15-letniki. Da je bil žrtev online trpinčenja pa poroča v povprečju vsak osmi (12,4%) mladostnik star 11, 13, 15 in 17 let, pri čemer so najvišji deleži zopet med 15-letniki (14,4%). V obeh primerih je delež med fanti pomembno višji kot med dekletimi.

Poleg tega velja izpostaviti še številne druge podvrste trpinčenja, ki jih identificirajo in raziskujejo predvsem tuji avtorji in strokovnjaki, to so npr. homofobno trpinčenje, nasilje zoper otroke s posebnimi potrebami, nasilje med mladimi nasilniškimi skupinami v lokalni skupnosti, seksistično, rasistično in socialno trpinčenje ter fazaniranje.

- *spolno vedenje:*

Danes mladostniki vstopajo v partnerske zveze in so spolno aktivni prej kot nekoč. Zgodnejša spolna aktivnost je povezana z bolj tveganim spolnim vedenjem; z manjšo uporabo zanesljive zaščite (kondoma) pri spolnem odnosu, z večjim tveganjem za mladostniško nosečnost in materinstvo ter z večjo verjetnostjo prenosa spolno prenosljivih bolezni, vključno z okužbo virusa HIV.

Rezultati najnovejše raziskave HBSC 2018 govorijo, da vsak peti 15-letnik (20,3%) je že imel spolni odnos (2014: 20%), pri čemer je odstotek pri fantih (25,1%) pomembno višji kot pri dekletih (14,9%). Od tega jih je 73,7% (2014: 78,5%) ob zadnjem spolnem odnosu uporabilo zanesljivo zaščito pred nosečnostjo (kondom in/ali kontracepcijske tablete). Na vprašanje ali so pri zadnjem spolnem odnosu uporabili kondom je pritrdilno odgovorilo 71% (2014: 73,7%) 15-letnikov. Slednja rezultata kažeta na rahel upad uporabe zanesljive zaščite pri zadnjem spolnem odnosu v primerjavi z letom 2014. Glede zaščite je pomembno še omeniti, da je 37% vprašanih 15-letnikov, ki so že imeli spolni odnos odgovorilo, da so pri zadnjem spolnem odnosu uporabili zaščito v obliki prekinjenega spolnega odnosa. Od teh, ki so že imeli spolne odnose, jih je kar 6,3% (2014: 3,6%) imelo prvi spolni odnos pri 11-ih letih ali manj, 5% (2014: 5,6%) pri 13-ih, 21,9% (2014: 23%) pri 14-ih letih ter 58,9% (2014: 60,5%) pri 15-ih letih. Tako lahko sklepamo, da se povečuje delež mlajših, ki so imeli prvi spolni odnos oz., da se starostna meja prvega spolnega odnosa znižuje.

- *uporaba spleta in digitalnih tehnologij:*

V zadnjem desetletju zelo narašča uporaba sodobnih tehnologij tudi med mladostniki, kar močno vpliva tudi na njihov potek vsakdanjega življenja, preživljanja prostega časa, kar posredno vpliva tudi na njihovo zdravje in z zdravjem povezanih vedenj, zato so v raziskavo HBSC 2018 prvič vključili tudi vprašanja s tega področja (znaki z zasvojenostjo igranja video iger, problematična uporaba spletnih socialnih medijev).

Odstotek mladostnikov starih 11, 13, 15 in 17 let, ki igrajo igre vsak dan ali skoraj vsak dan je 19,1% (najvišji delež med 13-letniki: 22,2%). Kar 46,3% mladostnikov je na dan za igranje iger porabilo 2-3 ure ali več (15-letniki: 52,1%; 13-letniki: 48,2%, 11-letniki: 33,3%). Znake zasvojenosti z igrami so ugotavljali na lestvici 9-ih trditev. Na prisotnost znakov zasvojenosti z igrami kažejo tisti odgovori, kjer so na 5 trditev ali več posamezniki odgovorili pritrdilno. Takih, z znaki zasvojenosti, je bilo kar 10,5% mladostnikov, in sicer največ (11,8%) med 13-letniki. Za vse zgoraj navedene podatke, veljajo pomembne razlike med spoloma, in sicer so navedeni odstotki med fanti precej višji kot med dekleti.

Je pa pri dekletih statistično bolj pogosto zaznana problematična uporaba spletnih socialnih medijev. 8,3% mladostnikov namreč kaže prisotnost težav oz. problematično uporabo spletnih socialnih medijev (9,4% dekleta, 7,3% fantje), najpogosteje pa je težava prisotna med 15-letnicami (14,3%).

PISA 2018

Vir: Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk – PISA 2018. Nacionalno poročilo s primeri nalog iz branja. Pedagoški inštitut. Ljubljana, 2019. Dostopno prek: <https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/mednarodne-raziskave/pisa/pisa-2018/> (24.7.2020).

V zadnji raziskavi PISA, v katero so bili vključeni 15-letniki (rojeni leta 2002), so prvič vključili vprašanja, ki se navezujejo na čustva mladostnikov. Rezultati so pokazali, da se kar 35% slovenskih mladostnikov pogosto ali vedno počuti žalostne (povprečje OECD 51%). V izražanju pozitivnih čustev pa so slovenski mladostniki precej pod povprečjem OECD; da se pogosto ali vedno počutijo srečne je poročalo 83% slovenskih mladostnikov (OECD 91%), ponosne 57% (OECD 71%) in radostne 64% (OECD 89%).

ODKLIKNI! – Raziskava o spletnem nadlegovanju med slovensko mladino (2018)

Vir: ODKLIKNI! Ustavimo spletno nasilje nad ženskami in dekletimi. Priročnik za strokovnjakinje in strokovnjake, ki delajo z mladimi. Založba FDV. Ljubljana, 2019. Dostopno prek: <http://odklikni.enakostspolov.si/o-projektu/> (24.7.2020).

Raziskavo je leta 2018 v okviru projekta Odklikni! Izvedla Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. Vanjo so bili vključeni učenci_ke zadnje triade OŠ ter srednješolci_ke.

Raziskava je pokazala, da je 55% deklet in 49% fantov zadnje triade OŠ že doživelo vsaj eno od oblik spletnega nadlegovanja. Tri oblike spletnega nadlegovanja, ki so bile prepoznane kot najpogostejše: 1. širjenje neresničnih govoric (doživelo 42% deklet in 31% fantov); 2. prejem sporočil z neprimerno vsebino (prejelo 33,5% deklet in 25,7% fantov); 3. prejem fotografij ali posnetkov, ki jih prejemnik ni želel videti (prejelo 27% deklet in 18% fantov). Med spoloma so zaznali tudi opazne razlike v odzivih na spletno nasilje, in sicer: medtem ko se dekleta v večini odzovejo z blokiranjem sporočil in klicev (36%), povedo prijateljem_icam (31%) ali ignorirajo in počakajo, da bo minilo samo od sebe (29%), pa fantje v večini primerov ne naredijo ničesar (36,5%), druga najpogostejša reakcija je, da ignorirajo in počakajo, da bo minilo samo od sebe (25%) ali ne storijo ničesar, ker menijo, da gre le za zabavo (16,3%). Zaskrbljujoči izsledki raziskave pa so ugotovljeni vzroki za spletno nadlegovanje, iz raziskave je namreč moč razbrati, da mladi to dojemajo predvsem kot vrsto zabave. Tisti, ki so že izvajali spletno nasilje so namreč kot razlog, zakaj to počnejo najpogosteje navedli, da zato, ker se s prijatelji na ta način zabavajo (51,2%) oziroma so navedli, da zato, ker jih to zabava (43%). Oba deleža prevladujeta sicer bolj pri fantih, najpogostejši razlog za tovrstno početje pri dekletih pa je, da to počnejo zato, ker so tudi njih drugi ustražovali (22,3% deklet).

V raziskavi so merili tudi način na katerega se mladostniki odzovejo na spletno nadlegovanje drugih, torej kaj storijo kot priče spletnega

nadlegovanja. 50,4% fantov in 35,6% deklet ne stori nič, ker menijo, da se jih to ne tiče. To je bil tudi najpogostejši odgovor tako med dekleti kot med fanti. Zanimivo je, da je drugi najpogostejši odgovor med fanti (21,2%) ta, da ne storijo nič, ker je to le zabava. Medtem, ko je pri dekletih drugi najpogostejši odgovor (24,9%) ta, da je dejala nadlegovalcu, da naj tega ne počne. Da so o nadlegovanju povedali odrasli osebi je odgovorilo 15% deklet in le 7,4% fantov.

Nenazadnje je raziskava pokazala, da je med tistimi, ki so v zadnjih dveh mesecih koga nadlegovali preko mobilnega telefona ali interneta, več fantov kot deklet. Med tistimi, ki so nadlegovali, a ne vsak dan in tistimi, ki so nadlegovali vsak dan je bilo 11,8% fantov zadnje triade OŠ in le 5,8% deklet iste starostne skupine.

ESPAD 2019

Vir: ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Dostopno prek: <http://www.espad.org/> (24.8.2022).

Rezultati zadnje raziskave ESPAD (Spremljanje razširjenosti alkohola in preostalih drog med šolsko mladino) iz leta 2019 v katero je bilo vključenih 35 držav, med njimi tudi Slovenija. V raziskavo so bili vključeni dijaki med 15-16 letom. Poleg konzumiranja psihoaktivnih substanc je bila pozornost usmerjena tudi v rabo interneta.

Pri zaznavi dostopnosti različnih psihoaktivnih snovi se slovenski dijaki uvrščajo nad povprečje EU. Pri skoraj vseh psihoaktivnih substancah slovenski dijaki zaznavajo večjo dostopnost le-teh, kot recimo njihovi kolegi v ostalih EU državah; cigarete 62% (povprečje EU 60%), alkohol 82% (povprečje EU 78%), kanabis 46% (povprečje EU 32%), ekstazi 22% (povprečje EU 14%), kokain 20% (povprečje EU 13%), krek 13% (povprečje EU 8,1%), metamfetamin 11% (povprečje EU 8,5%).

- konzumiranje alkohola:

Rezultati raziskave kažejo, da je kar 86% slovenskih dijakov (povprečje EU 79%) in 82% slovenskih dijakinj (povprečje EU 78%) že pilo alkoholne pijače v svojem življenju. V zadnjih 30 dneh med potekom raziskave pa je alkohol konzumiralo 54% slovenskih dijakov (povprečje EU 47%) in 46% slovenskih dijakinj (povprečje EU 46%).

- konzumiranje ilegalnih drog:

Pri uporabi ilegalnih drog v vsem življenju so slovenski dijaki visoko nad povprečjem EU: kanabisa (23% SLO, 16% EU), pri uživanju ekstazija, kokaina, kreka in heroina dosegajo EU povprečje (ekstazi 2,3%, kokain 2,9%). Na splošno pa so slovenski dijaki pri rabi katerihkoli ilegalnih drog nad povprečjem EU, in sicer je kar 24% slovenskih dijakov že uporabilo katerokoli izmed prepovedanih drog v svojem življenju, povprečje EU pa je 17%.

- *konzumiranje marihuane:*

Tako kot med polnoletnimi prebivalci Slovenije tudi v starostni skupini 15-16 let, kanabis ostaja najbolj razširjena prepovedana droga vse od leta 1995, ko je bila ta raziskava opravljena prvič. Zaznati je celo trend naraščanja. Rezultati ESPAD 2019 raziskave pa nam govorijo, da je 23% 15-/16-letnikov že imelo izkušnjo z marihuano. To nam govori ne le o visokem odstotku mladih v Sloveniji, ki imajo izkušnjo uživanja marihuane, temveč tudi, da se s starostjo povečuje odstotek mladih, ki eksperimentalno/rekreativno uživajo PAS/marihuano. Zanimivo je, da nam raziskava ESPAD 2019 kaže, da je le 3,2% 13-letnikov že eksperimentalno/rekreativno uživalo marihuano. To je še eden od dokazov pravilnosti fokusiranja naše preventivne intervencije na starostno skupino 13-15 let. Dodatni razlog je tudi dejstvo, da je še več mladih te starostne skupine, 24% (ESPAD 2019), uživalo katerokoli izmed prepovedanih drog. Če k temu dodamo podatek, da je celo 50% mladih te starostne skupine uživalo alkoholne pijače v zadnjem mesecu, kadarkoli v življenju pa 84% (ESPAD 2019), se zdi, da je konzumiranje PAS precej razširjeno med slovensko mladino te starostne skupine ne glede na statistično regijo v kateri živijo, kar pomeni, da je tveganje za njihovo zdravje in potencialni razvoj zasvojenosti od PAS manj povezano z regijo, v kateri živijo, kot z drugimi dejavniki (psihološki, socialni, kulturološki itd.).

- *raba interneta (preživljanje časa na družbenih omrežjih, igranje iger na srečo za denar)*

V zadnjih 7 dneh med potekom raziskave je med tednom na družbenih omrežjih svoj prosti čas (2-3 ure) preživljalo 31% slovenskih dijakov in 39% dijakinj, med vikendom pa je ta čas na družbenih omrežjih preživelo 29% dijakov in 26 % dijakinj.

Izstopa pa tudi podatek, da je med vikendom 32% dijakinj preživelo čas na družbenih omrežjih kar 4-5ur, dijakov pa je tem časovnem okvirju bilo 21%.

15% slovenskih dijakov in 1,8% dijakinj vključenih v raziskavo je igralo spletne igre na srečo za denar v zadnjih 12 mesecih.

NIJZ (Nacionalni inštitut za javno zdravje)

povzeto po raziskavah:

- *Uporaba tobaka, alkohola in prepovedanih drog med prebivalci Slovenije ter neenakosti in kombinacije te uporabe. 2015. Dostopno prek: <https://www.nijz.si/sl/publikacije/uporaba-tobaka-alkohola-in-prepovedanih-drog-med-prebivalci-slovenije-ter-neeakosti-in> (24.8.2022).*

- *konzumiranje alkohola*

Med skupine z izstopajočimi deleži čezmernih pivcev sodijo med drugim: moški in ženske v starosti 15-17 let in 18-24 let ter šolajoči se moški in ženske.

Med skupine z izstopajočimi deleži prebivalstva, ki so se v zadnjih 12-ih mesecih vsaj 1x visoko tvegano opili se prav tako uvrščajo: moški in ženske v starosti 18-24 let ter šolajoči se moški in ženske.

Zaskrbljujoč je tudi podatek, da je med populacijo od 15-17 let od vseh, ki uživajo alkoholne pijače delež tistih, ki so čezmerni pivci izredno visok in statistično značilno višji v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami (za ženske je ta delež 78,4%, za moške pa 76,1%). V deležu čezmernih pivcev in pivk in deležu tistih, ki se opijajo izstopajo šolajoči se mladi, med njimi je zaznan tudi najnižji delež abstinence.

- *Raziskava o nekemičnih ali vedenjskih zasvojenostih. 2015 (NIJZ in Mladinsko združenje Brez izgovora). Dostopno prek: <https://www.nijz.si/sl/zasvojenost-z-igranjem-racunalniskih-iger-med-slovenskimi-osmosolci> (24.7.2020).*

– *nove oblike zasvojenosti/ nekemične zasvojenosti*

V letu 2015 je v Sloveniji potekala raziskava o igranju računalniških iger med slovenskimi osmošolci (povprečna starost anketirancev je bila 13,5 let). Raziskava je pokazala, da je v zadnjem letu 82,1 % anketirancev igralo računalniške igre prek različnih naprav, med tednom povprečno 1,7 ure dnevno, ob koncih tedna pa skoraj 2 uri in pol na dan. 2,5 % slovenskih osmošolcev je ustrezalo diagnozi zasvojenosti z računalniškimi igrami, med njimi je bilo več fantov kot deklet. Zasvojeni pričnejo igrati računalniške igre prej kot ostali (pri povprečni starosti 5,5 let, ostali pri dobrih 7-ih letih) in igrajo bistveno več od ostalih (med tednom 5,4 ure na dan, ob koncih tedna pa v povprečju 6,9 ur dnevno). Strastni igralci računalniških iger med slovenskimi osmošolci se statistično značilno razlikujejo od svojih sošolcev:

- v večji meri se vključijo v razburljive dogodke, tudi če imajo naslednji dan preverjanje znanja,
- bolj so nagnjeni k uživanju v tveganih aktivnostih,
- bolj uživajo, ko dražijo in nadlegujejo druge ljudi,
- o sebi pravijo, da se počutijo, kot da so tempirana bomba,
- hitreje izgubijo živce, ko se razjezijo,
- pogosteje ne delajo domačih nalog.

- *Okužba s HIV v Sloveniji Podatki o prijavljenih primerih do vključno 22. novembra 2019. Dostopno prek: <https://www.nijz.si/sl/publikacije/okužba-s-hiv-v-sloveniji> (24.7.2020).*

- *Epidemiološko spremljanje nalezljivih bolezni v Sloveniji v letu 2018. Dostopno prek: <https://www.nijz.si/sl/epidemiolosko-spremljanje-nalezljivih-bolezni-letna-in-cetrletna-porocila> (24.7.2020).*

– *okužbe z virusom HIV in AIDS ter ostale spolno prenosljive bolezni (SPB)*

V obdobju zadnjih petih let (od leta 2015 do vključno 22.11.2019) je bilo v Sloveniji prijavljenih skupno 209 primerov novih diagnoz okužbe s HIV. Letno število prijavljenih primerov se je gibalo od najnižjega 25 (1,2/100.000 prebivalcev) v letu 2019 do najvišjega 59 (2,9/100.000 prebivalcev) v letu 2016. V istem obdobju pa je za aidsom zbolelo 43 oseb. Največ v letu 2015 (11 novo obolelih; 0,5/100.000 prebivalcev), najmanj pa v letu 2019 (5 novo obolelih; 0,2/100.000 prebivalcev).

Če se je okužba z virusom HIV v zadnjih treh letih zniževala, pa je zaznati precejšnje naraščanje pojava drugih spolno prenosljivih bolezni. Incidenca (število na novo odkritih bolnikov na 100.000 prebivalcev) je narasla v letu 2018 v primerjavi z letom 2015 pri: sifilisu (iz 2,1 na 2,5), gonoreji (iz 3,5 na 7,6), klamidiji (12,0 na 16,0), hepatitisu B (iz 2,1 na 2,7) in hepatitisu C (iz 3,2 na 5,8).

Kako razumemo predstavljene podatke?

Zgoraj predstavljeni podatki vrste različnih raziskav o razširjenosti tvegane vedenja med mladostniki, starimi od 13 do 15 let in starejšimi pri nas opozarjajo, da je vedenje, ki je tvegano za njihovo psihosocialno dobrobit in zdravje ter za pozitivni izid razvojne krize, v kateri se nahajajo, precej prisotno in razširjeno med njimi. To njihovo evidentirano vedenje lahko predstavlja le incidente, ki so plod najstniškega raziskovanja, kar pomeni, da tukaj gre le za eksperimentiranje, ki ne bo pustilo hujših posledic, ki bo ostalo kot anekdotni spomin, ki ga bodo sedanji mladostniki pripovedovali svojim otrokom ali morda vnukom, kot ilustracijo svoje »nore« mladosti in sreče, da so to obdobje uspešno prebrodili.

Lahko pa ta tvegana vedenja in njihove posledice zaznamujejo življenje posameznikov v okviru celotnega življenjskega razpona in ga pripeljejo v socialno izključenost. Vsekakor to ni odvisno samo od posameznega mladostnika. V veliki meri je odvisno tudi od družbenega okvirja, v katerem le-ta odrasča, njegove družine oziroma ljudi, ki skrbijo zanj, vrstniške skupine kateri pripada in ne nazadnje tudi od institucionalnega okvirja znotraj katerega odrasča v okviru obstoječih sistemov vzgoje in izobraževanja ter socialnega in zdravstvenega varstva. Odvisno je tudi od obstoječega sistema, ki obstaja v naši družbi in v okviru katerega jim ponujamo podporo in pomoč na organiziran in sistematičen način, da se čim bolj uspešno soočijo z izzivi in težavami, ki jih to razvojno obdobje nosi s seboj (ali da se uspešno rešijo nevarnosti 'spodrseljajev' v katerih se morda znajdejo) ter da le-te rešujejo v prid svojemu pozitivnemu razvojnemu izidu in zdravju. Glede na sliko aktualnega stanja, ki jo pridobimo na podlagi rezultatov obstoječih raziskav, v katerih so bili ciljna skupina mladostniki (večinoma stari od 13 do 15 let) vidimo, da je teh izzivov veliko, ter da je precejšnji odstotek mladih zaradi tega izpostavljen tveganju za svoje zdravje in psihosocialno dobrobit. Mnogi med njimi pa kažejo simptome, ki zahtevajo takojšnje mobiliziranje strokovne javnosti in celo širše skupnosti ter angažiranje v smeri poskusa saniranja in morda celo odpravljanja posledic teh neustreznih načinov soočanja mladih z izzivi tega razvojnega obdobja.

V kontekstu razvojnih nalog, s katerimi se najstniki morajo soočiti v okviru razvojne krize značilne za adolescenco, je med drugim pred njimi tudi naloga naučiti se zaščititi od precejšnje dostopnosti in mamljivosti psihoaktivnih substanc pri nas in zelo pozitivne atmosfere in precejšnje tolerantnosti, ki v naši družbi vlada do pitja alkohola ter zadnje čase vse bolj tudi do konzumiranja marihuane. Pri tem se zanemarjajo znana znanstvena dognanja in zdravorazumski razlogi, ki govorijo, da je tako pitje alkohola, kot tudi kajenje marihuane, zlasti njeno redno konzumiranje, zelo škodljivo za mladostnike in njihov tako telesni (nevrolški) kot tudi psihosocialni razvoj! Uporaba marihuane, če že ni več del subkulture mladih, pa postaja vse bolj razširjena

med mladimi te starostne skupine pri nas (13-15 let) in razširjenost je pravzaprav precejšnja – vsak peti najstnik (15-letnik) osnovnošolske starosti trdi, da jo je že konzumiral. Ko gre za konzumiranje alkoholnih pijač, pa je stanje precej slabše; 7 od 10 anketiranih pravi, da je do svojega 15. leta starosti že imelo izkušnjo z alkoholom, od tega pa skoraj 15% 15-letnikov pravi, da pije alkohol 1x tedensko, vsak četrti anketirani pa trdi, da je bil vsaj 2x v življenju opit!? (HBSC 2018).

Sodobni generaciji najstnikov pa grozijo tudi druge oblike odvisnosti, ki niso nič manj nevarne in nič bolj nedostopne. Zadnja HBSC raziskava kaže, da vsak peti 13-letnik igra računalniške igre vsak dan ali skoraj vsak dan, od tega jih slaba polovica (48,2%) za igranje iger porabi 2-3 ure ali več na dan, ta odstotek s starostjo narašča saj je pri 15-letnikih ta odstotek že 52,1%. Pri vsakem desetem mladostniku pa so prepoznavni znaki zasvojenosti z igranjem računalniških ali video iger. Če slednje večinoma velja za fante, pa je pri dekletih prepoznana prekomerna uporaba spletnih socialnih medijev. Koliko časa ti najstniki preživijo potemtakem s člani svoje družine ali se posvečajo športu, druženju s prijatelji, branju, zlasti če imamo v mislih čas, ki ga preživijo na družbenih omrežjih v virtualni realnosti, v družbi virtualnih prijateljev!? V kolikšni meri so zgoraj navedena dejstva tveganje za njihov nadaljnji razvoj, njihovo dobrobit in psihosocialno zdravje ter na kakšen način se bo to dejansko v bodoče zrcalilo v njihovem dejanskem življenju, je težko vedeti z ozirom na to, da gre za sodoben, nov fenomen, katerega tudi mnogoteri odrasli težko obvladujejo. Ni malo število odraslih, ki doživljajo del svojega prostega časa preživijo ob igranju raznih spletnih igravic ali na družbenih omrežjih, ker imajo občutek, da se jim prav tam dogaja tisto, kar se jim zdi, da je najpomembnejše za njihovo življenje (spomnimo se le obsedenosti z »lovljenjem Pokemonov«). Vendar, zagotovo lahko trdimo, da je t. i. nekemična zasvojenost oz. zasvojenost od elektronskih medijev (ne smemo pozabiti otroških risank, ki so vse bolj v vlogi sodobnih »varušek« zlasti pri mlajših otrocih) enako nevarna kot kemične oblike zasvojenosti in škodljiva za zdravje in psihosocialni razvoj posameznika. Kolikšen odstotek najstnikov, ki še niso zasvojeni, bo to zasvojenost še razvijalo do svojega 18. leta pa je težko predvideti. Zagotovo pa lahko predvidevamo, da bo ta odstotek naraščal in da bo višji, kot je trenutno evidentiran pri 13-letnikih (11,8%).

To pa niso edine pasti, s katerimi se naši najstniki te starosti soočajo pri nas v sodobnem času. Medvrstniško nasilje je žal tudi zelo razširjeno. Vsak peti anketiran 15-letnik (20,7 %) in skoraj vsak tretji anketirani 13-letnik (28,7%) poroča, da je bil vsaj enkrat žrtev trpinčenja v šoli v preteklih nekaj mesecih. V povprečju pa je vsak dvanajsti mladostnik sodeloval pri trpinčenju drugih učencev na šoli vsaj 2x mesečno v zadnjih nekaj mesecih. Psihološke in socialne posledice trpinčenja, enako kot tudi nasilniškega vedenja, zlasti če traja dalj časa, pa so lahko zelo travmatične in zaznamujejo posameznika za celo življenje.

V kontekstu števila okuženih z virusom HIV pri nas, kot tudi razširjenosti drugih spolno prenosljivih bolezni, ki pa v zadnjih letih naraščajo, nas mora vsekakor skrbeti tudi dejstvo, da se vse večje število mladostnikov spušča v prvi spolni odnos bolj zgodaj in zdi se, da so večinoma nezadostno

pripravljene na to. Vsak peti anketirani 15-letnik trdi, da je že imel prvi spolni odnos, od teh pa jih skoraj 30% trdi, da ob zadnjem spolnem odnosu niso uporabili zanesljive zaščite. Vendar še bolj zanimivo je to, da 37% izmed njih trdi, da so pri zadnjem spolnem odnosu uporabili zaščito prekinjenega spolnega odnosa. Zanesljivost te metode pa vemo, da je podobna igri na srečo. Pri tem pa je zagotovo nejasno to, ali je večja verjetnost, da se na ta način izognejo morebitni nosečnosti ali okužbi s katero od SPB.

Žal, navedeni podatki ne predstavljajo dovolj jasne slike o stopnji tveganosti, kateri so naši najstniki dejansko izpostavljeni. Iz teh podatkov vidimo le izolirana rizična vedenja in njihovo prisotnost v anketirani populaciji, oziroma da se določen odstotek (lahko rečemo zaskrbljujoč odstotek) mladostnikov v zgodnjem obdobju adolescence vede rizično za svoje zdravje in psihosocialno dobrobit. Manjkajo pa nam podatki o korelaciji oziroma o povezavi in prisotnosti več različnih oblik rizičnega vedenja pri posameznikih v anketirani populaciji, kot tudi podatki glede na statistične regije, in nenazadnje tudi podatki o obstoju drugih dejavnikov rizika in protektivnih dejavnikov, ko gre za anketirani segment populacije (npr. njihova družinska situacija, ekonomski status, zdravstveni status, šolski uspeh itd.). V tem primeru bi bila ta epidemiološka slika mnogo bolj jasna in bi omogočila tudi kreiranje primernih preventivnih in drugih ukrepov mnogo bolj precizno in ciljno usmerjeno. Vendar, ne glede na to, so predstavljeni podatki koristni, uporabni, vendar zaskrbljujoči. Če jih pogledamo v kontekstu podatkov, ki govorijo o razširjenosti psihosomatskih simptomov v tej starostni skupini, pa si upamo reči, da so celo alarmantni.

Namreč, vsak tretji anketirani mladostnik, star od 11 do 17 let (28,4 %) poroča o tem, da je doživel vsaj dva psihosomatska simptoma (nervoza, razdražljivost, nespečnost) v zadnjih šestih mesecih več kot enkrat tedensko. Poleg tega, se je vsak deseti 15-letnik (9,7%) počutil žalostno oz. na tleh več kot 1x tedensko. Med 15-letniki je zaznati naraščanje odstotka tistih, ki so v zadnjem letu imeli samomorilne misli, teh je že kar dobrih 18%! Vsak tretji 15-letnik pa je v zadnjem letu občutil žalost in obupanost v prisotnosti vsaj dveh tednov, kar je imelo vpliv na njegove vsakodnevne dejavnosti.

Ob tem pa je potrebno poudariti, da iz različnih raziskav vidimo, da občutki depresivnosti s starostjo mladostnikov občutno naraščajo. Vemo pa, da takšno psihološko stanje dela posameznika precej ranljivega in dovzetnega za različne oblike rizičnega vedenja, kar je lahko tudi podlaga za razvoj kroničnih bolezenskih stanj, vključno z nagnjenostjo k samomoru. Takšno psihološko stanje dejansko predstavlja zelo močan dejavnik tveganja zlasti, če je dalj časa trajajoče. Namreč, pri iskanju razbremenitve, občutka umirjenosti in varnosti, ali pri iskanju občutka pripadnosti, zlasti najstniki lahko posežejo ne samo po različnih oblikah PAS ali zbežijo v virtualno realnost, temveč se lahko spustijo še v druge oblike rizičnega vedenja, ki jim s seboj lahko prinesejo hude težave, ne samo v sedanjosti njihovega življenja, temveč pustijo posledice, ki jih lahko zaznamujejo za njihovo nadaljnje življenje.

Kaj lahko storimo, da to zaskrbljujoče stanje omilimo, še raje odpravimo?! Kako lahko ustavimo negativne trende in preprečimo, da se mladostniško eksperimentiranje in raziskovanje ne razvije v individualno psihopatologijo, ki s seboj nosi ne le hudo človeško trpljenje, razpad družine in socialno

dezintegracijo, kot tudi individualno in skupinsko socialno izključenost, ampak tudi škodo za celotno skupnost, kateri ti mladi ljudje pripadajo in bi lahko v prihodnosti prispevali k njeni blaginji in napredku?!

V mreži aktivnosti, ki bi morale biti planirane in izvajane usklajeno in sistematično, bi socialnovarstvene preventivne intervencije vsekakor morale imeti pomembno vlogo v mozaiku teh aktivnosti!

Program »Mladinske delavnice«, kot skupnostno preventivni socialnovarstveni program je eden od poskusov, da se s pomočjo sistematičnega, znanstveno utemeljenega in kontinuiranega delovanja tej starostni skupini ponudi pomoč pri soočanju in premagovanju izzivov, ki jih razvojno obdobje, v katerem se nahajajo, nosi s seboj, ter da se ob enem podpre in pospeši njihov pozitiven psihosocialen razvoj, prepreči njihovo socialno izključenost in se jim pomaga, da se uspešno in globoko integrirajo v vse tokove svojega življenja (družina, šola/slужba, družba).

Menimo, da bi v prihodnosti morali biti podobni programi izvajani tudi za starejše mladostnike, kot tudi za njihove starše in družine. Nenazadnje bi bilo potrebno marsikaj storiti še na ravni celotne skupnosti, zaradi spreminjanja določenih stališč in prepričanj, ki so očitno ne le nespodbudni, ko gre za naša preventivna prizadevanja, ampak predstavljajo tudi dejavnik tveganja, ki krepí že obstoječe negativne in škodljive vzorce vedenja, ki mladim zmanjšujejo možnosti pozitivnega razvojnega izida.

1.8.2. Potrebe lokalnih skupnosti

Potrebe lokalne skupnosti ugotavljamo skozi tesno sodelovanje z lokalnimi CSD-ji in s svetovalnimi službami OŠ, na katerih izvajamo program. Izjava o sodelovanju, ki jo podpišeta vodstvo in svetovalna služba OŠ, je podlaga za izvajanje programa v njenih prostorih za njihove učence. Skupaj s svetovalnimi službami pa definiramo tudi del tem, ki so aktualne v konkretni lokalni skupnosti in jih je potrebno posebno preventivno obravnavati, v okviru ekstenzivnega dela programa.

Za leto 2022 smo recimo prejeli soglasja 85 osnovnih šol, ki so na ta način izrazile potrebo po izvedbi našega programa za njihove učence. Žal, zaradi organizacijskih težav in finančnih težav kadrovske podhranjenosti nismo bili zmožni izvajati programa na vseh zainteresiranih OŠ, vendar upamo, da bomo v prihodnosti uspešno rešili vse ovire, in da bomo program lahko izvajali na vseh zainteresiranih OŠ, ter da ga bomo implementirali tudi v regijah, v katerih ga trenutno ne izvajamo.

1.8.3. Potrebe uporabnikov

Potrebe uporabnikov predstavljajo enega izmed stebrov razlogov za izvedbo našega programa. Pri tem so v ospredju razvojne potrebe naših uporabnikov, ki izhajajo iz karakteristik razvojnega obdobja zgodnje adolescence in razvojnih nalog, s katerimi se naši uporabniki v tem razvojnem obdobju soočajo v različnih arenah svojega življenja. Poleg tega lahko uporabniki tudi neposredno vplivajo na vsebine in aktivnosti, ki jih izvajamo v okviru našega programa. Del ekstenzivnih aktivnosti, ki so namenjene uporabnikom niso vnaprej pripravljene in strukturirane. Tako je uporabnikom omogočeno oz. jih tudi vzpodbujamo k temu, da aktivno participirajo pri oblikovanju in izvedbi teh

aktivnosti. Na ta način so, v pripravo in izvedbo dela našega programa, vpletene tudi aktualne potrebe naših uporabnikov.

Zadovoljstvo uporabnikov, ki so program obiskovali, iz česar lahko tudi sklepamo o stopnji zadovoljevanja njihovih aktualnih potreb ter o stopnji prilagojenosti programa njihovi starosti, je eden izmed elementov, ki jih spremljamo pri evalvaciji učinkov izvedenega programa. Poleg tega del vsake izvedene aktivnosti za uporabnike, zlasti strukturiranega skupinskega dela z njimi, vsebuje predviden prostor za »feedback«, oziroma uporabniki tako dobijo možnost (in se jih spodbuja k temu), da izrazijo svoje zadovoljstvo z aktivnostjo, v kateri so sodelovali. V naslednjem koraku se potem, pri izvajanju strukturiranih skupinskih aktivnosti, sodelujočim ponudi možnost, da reflektirajo svoje pridobljene izkušnje in znanja, ki so jih pridobili med izvajanjem te aktivnosti.

V okviru evalvacijskega procesa imajo sodelujoči uporabniki priložnost, da anonimno izpolnijo evalvacijski vprašalnik, ki vsebuje tudi odprto vprašanje, v okviru katerega lahko izrazijo svoje (ne)zadovoljstvo s sodelovanjem v programu, poleg tega lahko predlagajo eventualne spremembe in dopolnitve posameznih segmentov programa.

1.9. UČINKI IZVEDBE PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE«

Izvajanje programa MD in njegove učinke smo sistematično spremljali od samega začetka izvedbe in trikrat eksterno evalvirali, in sicer:

- »Dekleva, B. in sod. (1993). Uvajanje in evaluacija razvojno-preventivnih oblik dela v okviru Centrov za socialno delo. Sekcija za preventivno delo Društva psihologov Slovenije in Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela, Ljubljana«.
- »Mesec, B. in sod. (1998). Evalvacija preventivnih programov centrov za socialno delo 1995-1998. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana«.
- »Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (IRSSV)« v sodelovanju s Fakulteto za socialno delo Univerze v Ljubljani, po naročilu Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, na podlagi Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13-20).

Vse tri študije so pokazale, da je sama izvedba programa procesno in finančno učinkovita, ter da se s pomočjo izvedenih aktivnosti programa dosegajo zastavljeni cilji. Rezultati so primerljivi z rezultati podobnih intervencij v tujini, ki so namenjene temu segmentu populacije in se izvajajo v šolskem okolju.

Program kontinuirano izvajamo skozi celo šolsko leto z istimi uporabniki. Tako je tudi spremljanje in evalvacija programa (vse tri študije) opravljena v časovnem obdobju enega šolskega leta, in sicer na podlagi znanstvenih metod evalvacije.

Od leta 2000 dalje izvajamo interne evalvacije, ki vključujejo tudi primerjavo rezultatov iz več različnih šolskih let. Leta 2016 se je v proces evalvacije našega programa, na podlagi zahteve MDDSZ RS, vključil tudi Inštitut RS za Socialno varstvo (IRSSV). V sodelovanju z njimi smo v letu 2016 dogradili

inštrumente (vprašalnike), ki smo jih do takrat uporabljali pri izvedbi interne evalvacije. Nekatera vprašanja smo dopolnili, nekatera pa dodali. Evalvacija Inštituta RS za socialno varstvo je bila uspešno zaključena v letu 2017 (za šolsko leto 2016/17). Učinke izvedbe našega programa so pozitivno ocenili, kar predstavlja dodatno spodbudo za nadaljnji razvoj in širitev našega programa v Republiki Sloveniji.

Na naši spletni strani je objavljeno evalvacijsko poročilo o izvajanju programa »Mladinske delavnice« v šolskem letu 2015/16, v katerem so predstavljeni tudi primerjani rezultati učinkov izvedbe programa zadnjih 16-ih šolskih let. V evalvacijskem poročilu o izvajanju programa »Mladinske delavnice« v šol. l. 2021/22 so tudi uporabljeni novi inštrumenti in zato ni bilo več možno delati primerjave z doseženimi rezultati za obdobje 1995 do 2015: <http://www.drustvo-dpd.si/mladinske-delavnice/evalvacija-programa/>. Poleg tega so na naši spletni strani objavljena tudi mnenja vrste domačih strokovnjakov in inštitucij o našem programu: <http://www.drustvo-dpd.si/mladinske-delavnice/reference-in-strokovna-mnenja/>.

Pri izvajanju te interne evalvacije uporabljamo različne metode in tehnike, in sicer:

- prostovoljci redno izpolnjujejo list za ocenjevanje svojih aktivnosti (intenzivno delo, ekstenzivno delo ...),
- vprašalnik, ki ga izpolnjujejo uporabniki,
- vprašalnik, ki ga izpolnjujejo prostovoljci,
- poročila strokovnih mentorjev in koordinatorjev o izvajanju programa v lokalnih skupnostih.

Glede na to, da je izvedba programa MD vsebinsko vezana na šolsko leto, bodo v tekstu, ki sledi, predstavljeni rezultati analize vprašalnikov, ki so jih izpolnili uporabniki, ki so bili kontinuirano udeleženi v naš program v šolskem letu 2021/22, in sicer kot člani UMS skupin (manjši del respondentov) ter DMS skupin (večji del respondentov). Predstavljeni bodo tudi rezultati anket, ki so jih izpolnili prostovoljci, ki so v tem istem šolskem letu izvajali program MD.

1.10. VIRI

- Bloom, M. (1996). *Primary Prevention Practices*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bloom, M. in Gulota, T. P. (2002). Evolving Definitions in Primary prevention. V Gulota, T. P. in Bloom, M. (ur.), *Encyclopedia of Primary Prevention and Health Promotion*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Caplan, G. (1964). *Principles of Preventive Psychiatry*. New York: Basic Books.
- Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S. in Hawkins, J. D. (1999). *Evaluations of Positive Youth Development Programs*. Washington, DC: University of Washington,
- Cuijpers, P. (2002). Peer-led and adult-led school drug prevention: a meta-analytic comparison. *Journal of Drug Education*, 32(2), 107-119.
- Črnak Meglič, A. (ur.) (2017), *Položaj otrok v Sloveniji danes: situacijska analiza*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

- Dekleva, B. in sod. (1993). *Uvajanje in evalvacija razvojno-preventivnih oblik dela v okviru centrov za socialno delo*. Sekcija za preventivno delo Ljubljana: Društva psihologov Slovenije in Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela.
- Drev, A. (ur.) (2017). *Stanje na področju prepovedanih drog v Sloveniji 2016*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Elder, G. H. Jr. (1998). The Life Course and Human Development. V Damon, W. in Lerner R. M. (ur.), *Handbook of Child Psychology: Vol.1., Theoretical Models of Human Development* (5th Ed., str. 939-991). New York: John Wiley & Sons.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity, youth and crises*. New York: Norton.
- Erikson, H.E. (2008). *Identitet i životni ciklus*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. The ESPAD Group. Pridobljeno 24.8.2022, s www.espad.org.
- Gordon, R. (1987). An operational classification of disease prevention. V J. A. Steinberg in M. M. Silverman (ur.), *Preventing Mental Disorders (20-26)*. Rockville, MD: Department of Health and Human Service.
- Havighurst, R. J. (1953). *Human development and education*. New York: Longmans.
- Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. in Kraus, L. (2012). *Poročilo ESPAD za leto 2011. Uporaba drog med šolsko mladino v 36 evropskih državah*. Stockholm: Švedski svet za informacije o alkoholu in preostalih drogah.
- Hoper, C. J., Kutzleb, U., Stobbe, A. in Weber, B. (1975). *Awareness Games – Growth through Group interaction*. New York: St. Martin's Press, inc.
- Jackson, S., Goossens, L. (ur.) (2006). *Handbook of adolescent development*. Hove: Psychology Press.
- Jeriček Klanšček H., Roškar S., Koprivnikar H., Pucelj V., Bajt M., Zupanič T. (ur.) (2011). *Neenakosti v zdravju in z zdravjem povezanih vedenjih slovenskih mladostnikov*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- Jeriček Klanšček, H. in sodelavci. (2012). *Spremembe v vedenjih, povezanih z zdravjem mladostnikov v Sloveniji v obdobju 2002–2010*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.
- Jeriček Klanšček H., Roškar M., Drev A., Pucelj V., Koprivnikar H., Zupanič T. in Korošec A. (2019). *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: Izsledki mednarodne raziskave, HBSC, 2018*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Klavs, I., Kustec, T. (2017). Z drogami povezane nalezljive bolezni v Drev, Andreja (ur.). *Stanje na področju prepovedanih drog v Sloveniji 2016*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Koprivnikar, H., Zorko, M., Drev, A., Hovnik Keršmanc, M., Kvaternik, I., Macur, M. (ur.) (2015). *Uporaba tobaka, alkohola in prepovedanih drog med prebivalci Slovenije ter neenakosti in kombinacije te uporabe*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Maksimović, Z. (1991). *Mladinska delavnica: psihološki primarnopreventivni program, namenjen mladostnikom zgodnjega obdobja*. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

- Maksimović, Z. (2014). *Navodila za delo strokovnega mentorja pri izvajanju preventivnega projekta »Mladinske delavnice« (interno gradivo)*. Ljubljana: Društvo za preventivno delo.
- Maksimović, Z. (2021). *Seminarsko gradivo za program Usposabljanje prostovoljcev za izvajanje projekta »Mladinske delavnice« (interno gradivo)*. Ljubljana: Društvo za preventivno delo.
- Mesec, B. in sod. (1998). Evalvacija preventivnih programov centrov za socialno delo 1995-1998. V B. Lešnik (ur.). *Pregled raziskovalnega dela 1969-2010* (str. 144-145). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Mijoč, N. (1999). Znanje, pridobljeno z izkustvenim učenjem. *Andragoška spoznanja*, 5(1), 44-51.
- National Scientific Council on Developing Child (2015). *Supportive Relationships and Active Skill-Building Strengthen the Foundations of Resilience: Working paper 13*. Pridobljeno 31.7.2015, s http://developingchild.harvard.edu/resources/reports_and_working_papers/working_papers/wp13/.
- Paul, M. (2015). *Teen cannabis users have poor long-term memory in adulthood*. Pridobljeno 17.9.2015, s <http://www.northwestern.edu/newscenter/stories/2015/03/teen-cannabis-users-have-poor-long-term-memory-in-adulthood.html>.
- Rompani, P. in Edegger, L. (1. 10. 2014). *Prevention on a global level*. Referat predstavljen leta 2014 na simpoziju International Symposium on Drug Policy and Public Health. London: Mentor International.
- Rappaport, J., Seidman, E. (ur.) (2000), *Handbook of Community Psychology*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Skupina avtorjev (2005). *Otroci in mladina v prehodni družbi*. Ljubljana: Založba Aristej.
- Ungar, M. (ur.) (2013). *The Social Ecology of Resilience: A Handbook of Theory and Practice*. New York: Springer.
- International Standards on Drug Use Prevention* (2014). Dunaj: United Nations Office on Drugs and Crime. Pridobljeno 31.7.2015, s https://www.unodc.org/documents/prevention/prevention_standards.pdf.
- Vlajković, J. (1990). *Teorija i praksa mentalne higijene (I)*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Vlajković, J. (2005). *Životne krize*. Beograd: Žarko Albulj.

2. EVALVACIJA UČINKOV IZVEDBE PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSLEM LETU 2021/22

2.1. OBSEG IZVAJANJA PROGRAMA

Program je bil izvajan v obdobju od 1. 9. 2021 do 30. 6. 2022 v 55-ih osnovnih šolah. Intenzivni del programa smo izvajali v 37-ih osnovnih šolah, kjer je bilo oblikovanih 6 UMS (umetna mladostniška skupina) in 131 DMS (delo v majhnih skupinah) skupin.

To pomeni, da je bilo v intenzivni del programa (izvajan redno, tedensko, skozi celo šolsko leto) v šolskem letu 2021/22 vključenih 1.428 učencev. Od tega je bilo v UMS vključenih 62 uporabnikov, v DMS pa 1.366 uporabnikov. Skupaj je skozi celo šolsko leto delovalo 137 skupin uporabnikov.

V ekstenzivni del programa je bilo vključenih 1.891 učencev 8. in 9. razredov OŠ (izvajan občasno, 1-2x na mesec).

V intenzivnem delu programa je bilo izvedenih 1.193 tematskih delavnic in v ekstenzivnem delu 255 tematskih delavnic.

Teme, ki so bile realizirane v okviru ekstenzivnega dela programa, so bile raznovrstne, kot npr: Nasilje in mladi, Kako z jezo?, Reševanje konfliktov, Droge in odvisnosti, Moja prihodnost - zame priložnost, Kaj želim biti, ko odrastem, Družbena omrežja.

Ekstenzivne dejavnosti so bile izvajane občasno (običajno v okviru naravoslovnih dni, dnevov dejavnosti, razrednih ur) v 26-ih OŠ v: Ajdovščini, Celju, Kranju, Ljubljani ... V tovrstne občasne aktivnosti so bili vključeni učenci 8-ih in/ali 9-ih razredov OŠ. Program je bil izvajan v okviru 165 majhnih skupin uporabnikov, vanj je bilo vključenih 1.891 uporabnikov.

Večina teh aktivnosti je bila izvedenih v obliki izkustvenih delavnic (male skupine od 8 do 12 udeležencev), poleg tega so bile izvedene tudi različne družabne aktivnosti (kot npr. družabne igre ...). Skupaj je bilo izvedenih 255 tematskih delavnic.

Nekatere aktivnosti v okviru ekstenzivnega dela programa so bile torej vzgojno-preventivne v ožjem pomenu te besede, kot na primer: Družbena omrežja, Moja prihodnost – zame priložnost, Droge in odvisnosti, Nasilje in mladi ... Tako smo recimo z delavnico o družbenih omrežjih želeli uporabnike poučiti o nevarnostih uporabe interneta. Z delavnico o prihodnosti pa smo želeli prispevati k zmanjšanju anksioznosti v zvezi z lastno prihodnostjo ter h kristalizaciji svojih življenjskih ciljev v tem življenjskem obdobju oz. razvojni fazi.

Poleg tega so bile v okviru ekstenzivnih dejavnosti izvedene različne družabne aktivnosti za uporabnike, katerih cilj je bila krepitev medsebojnih odnosov, širjenje njihove socialne mreže, kot tudi preprosta zabava in sproščanje, kar je pozitivno vplivalo na motivacijo uporabnikov za sodelovanje v drugih segmentih programa.

Oblika izvajanja našega programa	Število uporabnikov	Povprečno število ur vključenosti enega uporabnika na mesec
Intenzivni del programa (UMS)	62	8 - 10 ur
Intenzivni del programa (DMS)	1.366	6 - 8 ur
Ekstenzivni del programa	1.891	4 - 6 ur
Skupaj	3.319	povprečno 8 ur

*V zgornji tabeli so predstavljeni samo vsi različni uporabniki, ki so bili vključeni v naš program v šolskem letu 2021/22.

Uporabniki so bili vključeni v aktivnosti različnih intenzivnosti in v različnih obdobjih; najbolj intenzivno je bilo vključenih 1.428 učencev, ki so program MD obiskovali celo šolsko leto in so se ga udeleževali v okviru UMS ali v okviru DMS skupin. Z njimi so bile obravnavane teme s pomočjo vnaprej pripravljenih strukturiranih delavnic.

V program MD so bili manj intenzivno vključeni udeleženci, ki so se vanj vključili v okviru občasnih aktivnosti (ekstenzivne aktivnosti). V ta del programa je bilo vključenih 1.891 uporabnikov. Skupno (intenziven + ekstenzivni del) smo izvedli 1.448 vnaprej strukturiranih tematskih delavnic.

Kraj izvedbe programa in sodelavci

Program »Mladinske delavnice« je bil v šolskem letu 2021/22 izvajan v naslednjih krajih: Celje, Cirkovce, Destrnik, Dobrna, Domžale, Ivanjkovci, Kidričevo, Kranj, Ljubljana, Majšperk, Maribor, Marezige, Medvode, Naklo, Novo mesto, Ptuj, Smednik, Središče ob Dravi, Šenčur, Škofja Loka, Videm pri Ptuju, Vipava in Vojnik.

Pri izvedbi programa so sodelovali:

- a. Sodelavci s centrov za socialno delo, mladinskih centrov, z dveh ljudskih univerz in z dveh društev:**

Polona Bratina, univ. dipl. kult. in soc. antrop., zaposlena v MKC Hiša mladih Ajdovščina; Maja Krivec, univ. dipl. kom., in Dijana Devič, ekon. tehnik, zaposleni na Ljudski univerzi Celje; Marianna Gortan, dipl. soc. del., in Urška Prinčič, univ. dipl. soc. ped., zaposleni na Centru za socialno delo Južna Primorska, v programu Dnevnega centra za otroke in mladostnike Koper – PetKA; Darja Potočnik Kodrun, univ. dipl. psih., zaposlena v CenterKontura d.o.o.; Tjaša Šnajder, univ. dipl. ped., zaposlena na Ljudski univerzi Ormož, MC Ormož; Marjan Kokot, univ. dipl. soc., zaposlen na CSD Spodnje Podravje, enota Ptuj; Janja Srebrnič, mag. psih., zaposlena v Društvu IndiJanez; Andreja Rodič, dipl. soc. (UN), zaposlena v Društvu za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

b. Društvo za preventivno delo v Ljubljani:

Barbara Žaler Černe (dolgoletna prostovoljka Društva), gimnazijska maturantka, ter Maruša Cvek (zaposlena na DPD kot koordinatorka programa MD v ljubljanski regiji), mag. zak. in druž. štud. Navedeni sodelavki sta bili mentorici 31-im prostovoljkam/cem. Poleg tega je sodelovala še Katja Kovačič (zaposlena na DPD kot koordinatorka delovanja Mreže Mladinske delavnice).

Pri usposabljanju novih prostovoljcev so sodelovali: Marjan Kokot, univ. dipl. soc., Andreja Močnik Kožič, univ. dipl. soc. ped., Gregor Seme, prof. soc. ped., Katja Kovačič, prof. ped. in andrag., in Zoran Maksimović, univ. dipl. psih.

Dr. Boštjan Bajec (zaposlen na FF UL, Katedra za psihologijo), univ. dipl. psih. je sodeloval pri izdelavi evalvacijskega poročila.

Pri izpopolnjevanju prostovoljcev je sodeloval: Borut Kožuh, prof. soc. ped.

Pri Društvu za preventivno delo so bili zaposleni: Zoran Maksimović, univ. dipl. psih., Maruša Cvek, mag. zak. in druž. štud., Nina Mesojedec, mag. prav., in Katja Kovačič, prof. ped. in andrag. (UN).

V času od 1. 9. 2021 do 30. 6. 2022 je pri izvedbi programa MD sodelovalo 62 prostovoljcev in 21 sodelavcev, med katerimi jih je 6 strokovnih delavcev na področju socialnega varstva in 2 strokovna sodelavca na področju socialnega varstva. Prostovoljci so opravili 8.923 prostovoljskih delovnih ur (od tega, na podlagi evidence EVAPRO, je bilo opravljenih 4.265 ur oziroma 5.687 pedagoških ur neposrednega dela z uporabniki); preostale ure so druga dela, ki so jih prostovoljci opravljali kot npr. udeležba na mentorskih sestankih; v ure opravljenega dela tudi niso vključene ure usposabljanja prostovoljcev), strokovni sodelavci pa cca. 3.585 pedagoških ur. Mentorji so v sklopu svojega dela opravili 153 mentorskih sestankov s prostovoljci. Svoje mentorsko delo je kot prostovoljka opravljala ga. Barbara Žaler Černe, ostali pa v okviru svojega delovnega časa.

Pri izvajanju programa je bilo opravljeno še dodatno število ur pri izvajanju seminarjev za usposabljanje prostovoljcev (2 dvostopenjska seminarja, in sicer v Ljubljani ter na Ptuj), dodatnem izpopolnjevanju prostovoljcev, evalvaciji itd.

Strokovni mentorji prostovoljcev in koordinatorji izvajanja programa v lokalnih skupnostih so se udeleževali supervizijskih srečanj, ki jih je vodila ga. Majda Golja, univ. dipl. psih., spec. za supervizijo (licenčni supervizor SZS). Supervizije so bile izvedene v Ljubljani, in sicer: 14. 9. 2021, 7. 10. 2021, 11. 11. 2021, 2. 12. 2021, 20. 12. 2021, 6. 1. 2022, 3. 2. 2022, 10. 3. 2022, 7. 4. 2022, 5. 5. 2022 in 2. 6. 2022.

Usposabljanje novih prostovoljcev za izvajanje programa »Mladinske delavnice« je bilo organizirano:

- v Ljubljani, od 22. 10. 2021 do 28. 10. 2021 (25 udeležencev),
- na Ptuj, od 2. 11. 2021 do 8. 11. 2021 (12 udeležencev),

- na Ptuj, 8. in 9. 4. 2022 (8 udeležencev),
- v Ljubljani, 15. in 16. 4. 2022 (24 udeležencev).

Usposabljanj se je udeležilo 39 prostovoljcev.

Izvajanje programa v času epidemije COVID-19

Zaradi ukrepov Vlade RS v zvezi s preprečevanjem širjenja okužbe z novim koronavirusom smo bili tudi to šolsko leto prisiljeni sprotno prilagajati način izvedbe programa »Mladinske delavnice«. Program smo sicer v manjšem obsegu tudi to šolsko leto izvajali na daljavo, čeprav so razmere omogočale da program večinoma izvajamo neposredno z uporabniki na šolah.

Pri tem so prostovoljci, ki so program neposredno izvajali v živo, morali izpolnjevati PCT pogoj (negativen hitri test/cepljen/prebolel).

V šolskem letu 2021/22 je bilo izvajanje programa »Mladinske delavnice« finančno podprto s strani: Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS, Ministrstva za zdravje RS, lokalnih občin ter individualnih donacij (dohodnina).

Dosedanji rezultati opravljenih evalvacij učinkov izvedbe programa MD govorijo, da program najbolj učinkuje kot sistem preventivnih aktivnosti, katere se izvajajo kontinuirano, daljše časovno obdobje (celo šolsko leto). Vendar, že sedaj ta program nekateri akterji na področju socialnega varstva priložnostno izvajajo v svojem lokalnem okolju, sicer pod drugim imenom in tako, da izvajajo samo vnaprej pripravljene izkustvene delavnice (to počnejo tudi mnogi učitelji na OŠ). Seveda, to počnejo na svoj način, brez supervizije in brez evalvacije, tako da so rezultati tovrstnega dela vprašljivi.

Po našem mnenju bi bilo potrebno zagotoviti pogoje za izvajanje programa MD v vseh okoljih/šolah, v katerih obstajajo potrebe po njegovi izvedbi. Z ozirom, da je program namenjen mladostnikom osnovnošolske starosti, ki imajo že izražene težave pri odraščanju (učne, odnosne, psihološke/čustvene, vedenjske ...), ter da so vanj vključeni tudi njihovi sovrstniki/sošolci in da se program izvaja kot skupnostna oblika dela (na šolah, kjer učenci preživijo večji del dneva), se sama implementacija in izvedba programa, po naravi dela in poslanstva, lahko naveže na delovanje dnevnih centrov za otroke in mladostnike. Na tak način bi lahko bila postopoma zagotovljena tovrstna storitev vsem OŠ v Sloveniji, ki prepoznajo potrebo po tovrstnem programu. Obenem pa bi se dnevnim centrom za otroke in mladostnike omogočil bolj neposreden stik s potencialnimi uporabniki in zagotovilo možnost, da preventivno delujejo tudi neposredno v okolju, v katerem potencialni uporabniki živijo, ne da bi čakali, da problemi in težave njihovih potencialnih uporabnikov narastejo do nivoja, ko bodo napoteni v njihove ustanove in obravnavani na podlagi individualnih načrtov dela.

Ostaja nam upanje, da bo novi nacionalni program na področju socialnega varstva ne le omogočal, temveč tudi spodbujal tovrstno povezovanje, ki bi s seboj prineslo mnogotere koristne sinergijske učinke. Upamo tudi, da bo preventiva na psihosocialnem področju prepoznana kot eno izmed področij

strokovnega dela, ki bo dobilo svoje pravo mesto znotraj sistema socialnega in zdravstvenega varstva ter sistema vzgoje in izobraževanja pri nas. Preventiva kot preprečevanje nezaželenega in zdravju (in razvoju) škodljivega ter preventiva kot krepitev doseženega in za zdravje in razvoj ustreznega in koristnega ter vzpodbujanje napredovanja zaželenega in za razvoj oziroma zdravju koristnega, žal, pri nas še vedno ni v zadostni meri prepoznana kot področje strokovnega dela. To področje je še vedno obravnavano v luči ideoloških prepričanj in za večino strokovnih delavcev na področju socialnega varstva predstavlja motivacijske dejavnosti. Tako med mnogimi strokovnimi delavci na tem področju velja, da je le-to zabavno in lahkotno in predstavlja razbremenitev od resnega strokovnega dela na področju socialnega varstva, dela, ki se opravlja s »pravimi« uporabniki (npr. disfunkcionalne družine, žrtve nasilja, zaporniki, marginalne skupine ...).

Po drugi strani pa velja prepričanje, da so še vedno učitelji najboljši preventivni delavci, ki jih je za to delo potrebno »samo« ustrezno usposobiti. Pri vsem tem pa se evalvacija tretira le kot evidentiranje števila opravljenih ur in števila udeleženih učencev. Žal, v okviru šolskega sistema še vedno velja prepričanje, da je »dobra in pravočasna informacija = najboljša prevencija«, kot da se ni nič spremenilo od leta 1920, ko je Oddelek za zdravje iz Ontaria v Kanadi objavil temeljno geslo takratne preventivne kampanje, ki je tudi izražalo paradigmo takratne preventivne strategije: »Naj ljudje ne umirajo zaradi pomanjkanja informacij!«. Takrat sta bili namreč informiranost in obveščenost temeljni in edini strategiji oziroma cilja kampanj preprečevanja odklonskosti, motenj in bolezni ter vzpodbujanja/promocije zdravega življenjskega sloga, rasti in razvoja ter zdravja nasploh.

Žal (ali na srečo) danes vemo, da sama informiranost ali izobrazba niso tako močni protektivni dejavniki, kot so prejšnje generacije verjele v to. Če bi dejansko informacija in celo izobrazba bili tako močen dejavnik, bi velika večina ljudi že zdavnaj prenehala kaditi cigarete, čezmerno piti alkohol, se nasilno obnašati, hranili bi se po principih zdravega prehranjevanja, ne bi toliko časa preživljali v virtualnem svetu interneta ... po drugi strani pa bi bila večina nalezljivih bolezni že zdavnaj izkoreninjena (vključno s COVID-19). Vemo pa, da temu ni tako. Danes vemo, da le s pomočjo sistematičnega, dalj časa trajajočega, znanstveno utemeljenega in strokovno izvajanega preventivnega delovanja na posameznika, njegovo socialno mrežo in okolje, v katerega je le-ta vključen aktivno kot soustvarjalec tega procesa, lahko pričakujemo, da posameznik sprejme odločitev, da začne spreminjati svoj odnos do sebe, do drugih ljudi in sveta nasploh oziroma da začne spreminjati svoje vedenje na način, ki bo ne le manj škodljiv zanj, temveč tudi bolj v prid njegovemu zdravju in pozitivnemu razvoju, kot tudi socialni mreži in okolju, ki mu pripada. Danes torej vemo, da je posameznik subjekt, ki soustvarja svojo razvojno in življenjsko pot in ni le pasivna *tabula rasa*, ki jo okolje oblikuje po svojem ustroju. Zato je preventivno delovanje mnogo bolj zahtevno, multidisciplinarno in več nivojsko ter se še zdaleč ne more reducirati zgolj na informiranje javnosti ali izobraževanje!

V kontekstu obremenjenosti učiteljev ter glede na sistem dela v aktualnem šolskem sistemu pri nas, pa je iluzorno pričakovati, da se učitelje še dodatno obremeni s tako zahtevnim dodatnim delom, saj so že tako ali tako preobremenjeni. Nič manj iluzorno ni verjeti, da bodo preventivne vsebine, ki

bodo del izobraževalnega procesa, ki jih bodo učitelji izvajali kot del učnega načrta, dosegle preventivne učinke kot npr. spremembe vedenja učencev in krepitev varovalnih dejavnikov ter zmanjševanja njihove ranljivosti in dovzetnosti za rizično vedenje.

Na koncu koncev, čeprav je potrebno izboljšati vzgojno plat delovanja šole, tako da vzgojna strategija oziroma način njenega izvajanja ni prepuščena le implicitni (in običajno nezavedni) vzgojni teoriji posameznega učitelja, ne more biti to izboljšanje nadomeščeno le z izvedbo nekakšnega predmeta, ki se bo imenoval *Preventiva!* Namreč, vzgojni proces v šoli mora vsebovati preventivne učinke. Pri vzgojnem delovanju učiteljev pa morajo le-ti upoštevati določene principe in dognanja preventivne znanosti, ki naj bi bila vtkana v njihovo vsakdanje delo z učenci.

2.2. REZULTATI ANALIZE VPRAŠALNIKOV ZA UPORABNIKE PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSLEM LETU 2021/22

Pri analizi in razumevanju rezultatov, ki sledijo, je pomembno upoštevati naslednje:

V šolskem letu 2021/22 smo program MD že štirinajsto šolsko leto izvajali s pomočjo dveh praktičnih strategij, in sicer:

- Program smo izvajali v 131 DMS skupinah (delo v majhnih skupinah) 8-ih in 9-ih razredov (posamezni razred je bil razdeljen na dve manjši skupini; izvajane so bile tematske delavnice, ki so bile enake tistim, ki so bile izvajane v okviru strategije UMS). Ta del programa je bil večinoma izvajan v okviru razrednih ur ali v okviru dodatnih ur, ki jih je šola določila, ob soglasju Sveta staršev, samo za ta namen. Tako je bil naš program del rednega urnika za učence, katerim je bil program namenjen. Posamezna delavnica je trajala 45 minut oz. eno šolsko uro.
- Program smo izvajali tudi s pomočjo strategije UMS (umetne mladoletniške skupine), ki so bile oblikovane iz učencev različnih razredov iste stopnje (8-ih ali 9-ih razredov). Te skupine so delovale v okviru izbirnih interesnih dejavnosti na šoli. Učenci so se jih udeleževali prostovoljno in/ali na pobudo razrednikov in/ali svetovalne službe OŠ. Posamezna delavnica je trajala 60 do 90 min. V šolskem letu 2021/22 je delovalo 6 UMS skupin.
- Program je bil izvajan tudi občasno v obliki občasnih aktivnosti (OA). Na nekaterih šolah, ki zaradi različnih okoliščin niso našle načinov, da za njihove učence izvajamo program kontinuirano skozi celo šolsko leto, pa tudi zaradi organizacijske, finančne in kadrovske podhranjenosti izvajalcev, smo na teh šolah izvedli samo nekaj tematskih delavnic (od 2-5 delavnic). Te delavnice so bile izvajane na različne načine kot npr.: v okviru razrednih ur (takrat se izvajane v okviru 45 minut) ali v okviru dnevov dejavnosti (takrat so izvajane v okviru blok ure oziroma 90 minut). Na nekaterih šolah smo celo imeli priložnost, da v okviru dnevov dejavnosti predvajamo določene filme, ki so bili tematsko povezani z delavnicami, ki smo jih kasneje izvajali za iste učence (npr. na temo medvrstniškega nasilja, neodgovornega spolnega vedenja). V šolskem letu 2021/22 je bilo v ta del programa vključenih 18 šol in 1.563 učencev. V to raziskavo niso bili vključeni udeleženci, ki so se našega programa udeležili v okviru občasnih aktivnosti.

Razen motivacije za udeležbo se respondenti v tej raziskavi razlikujejo tudi po variabli intenzivnosti in pogostosti udeležbe v aktivnostih programa. Člani UMS so bili udeleženi v večjem številu aktivnosti in časovno bolj intenzivno od vrstnikov, ki so se programa udeleževali le v DMS. Na tak način so bili uporabniki programa, člani UMS, dejansko deležni obsežnejšega in dalj časa trajajočega vpliva. Posamični udeleženci v UMS so bili v aktivnosti programa

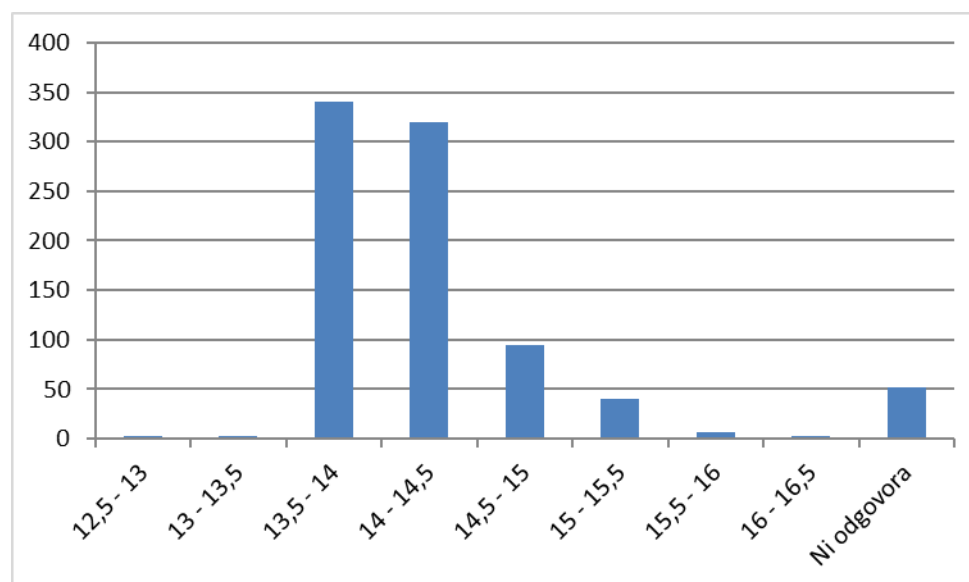
vklučeni 8-10 ur na mesec. Tisti, ki so bili v program vključeni v okviru DMS, pa so bili v aktivnosti programa vključeni 6-8 ur na mesec, upoštevajoč ekstenzivne aktivnosti.

Pričujoča analiza je bila izvedena na relativno velikem vzorcu uporabnikov (N = 861, od tega 41 v UMS in 820 v DMS).

V nadaljevanju bodo predstavljeni rezultati analize vprašalnikov udeležencev, ki so bili vključeni v kontinuirani del programa (intenzivni del), ki so jih udeleženci izpolnjevali anonimno in s katerimi so ocenjevali vpliv programa MD nase. V prvem delu je predstavljena analiza rezultatov omenjenih vprašalnikov uporabnikov, ki so bili vključeni v program MD v šolskem letu 2021/22. Tem v nadaljevanju sledijo predstavljeni rezultati vprašalnikov, ki so jih anonimno izpolnjevali prostovoljci (študenti), ki so v šolskem letu 2021/22 sodelovali pri izvedbi programa MD. Na koncu bodo predstavljeni tudi rezultati glede na konkretne cilje, ki jih pri izvedbi našega programa zasledujemo.

Tabela 1: Starostna struktura respondentov (anketno vpr. št. 2)

Starost	12,5 - 13	13 - 13,5	13,5 - 14	14 - 14,5	14,5 - 15	15 - 15,5	15,5 - 16	16 - 16,5	Ni odgovora
Število	2	3	340	320	95	40	6	3	52
Odstotek	0,2	0,3	39,5	37,2	11,0	4,6	0,7	0,3	6,0

Slika 1: Starostna struktura respondentov

V tabeli št. 1 in na sliki št. 1 imamo prikazano starostno strukturo uporabnikov oziroma respondentov. Vidimo, da največje število respondentov sodi v

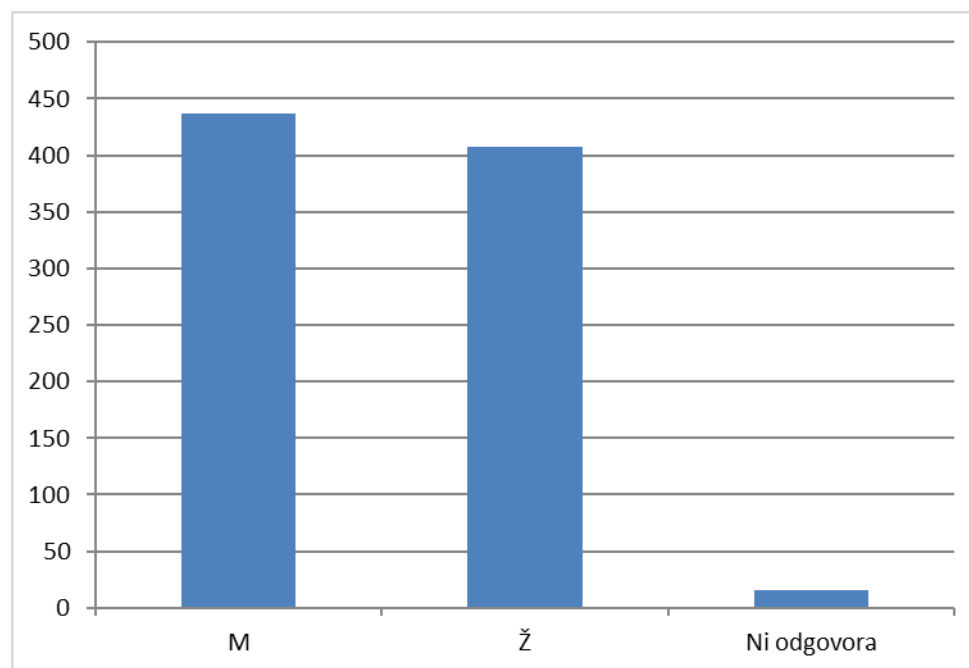
starostno skupino med 13,5 in 14,5 let, in sicer 76,7 %. V tem šolskem letu je bilo v program vključenih 16,6 % uporabnikov v starosti od 14,5 do 16,5 leta. Program je namreč namenjen učencem 8-ih in 9-ih razredov devetletke, ampak koledarska starost se pri vseh učencih ne ujema popolnoma z napredovanjem v razrede v OŠ. Nekateri učenci so namreč starejši, drugi pa mlajši, čeprav gre le za nekaj mesecev zamika. To je zato, ker šolo začnejo obiskovati vsi učenci rojeni v istem koledarskem letu, tako da je med posamezniki v istem razredu lahko razlika do 11 mesecev.

6 % respondentov ni odgovorilo na to vprašanje (52 respondentov).

Sam program MD je vsebinsko in metodološko prilagojen uporabnikom starim med 13. in 15. letom starosti (zgodnja adolescenca). Torej, lahko rečemo, da smo s programom zajeli starostno skupino uporabnikov, kateri je namenjen.

Tabela 2: Spolna struktura respondentov (anketno vpr. št. 3)

Spol	M	Ž	Ni odgovora
Število	437	408	16
Odstotek	50,8	47,4	1,9

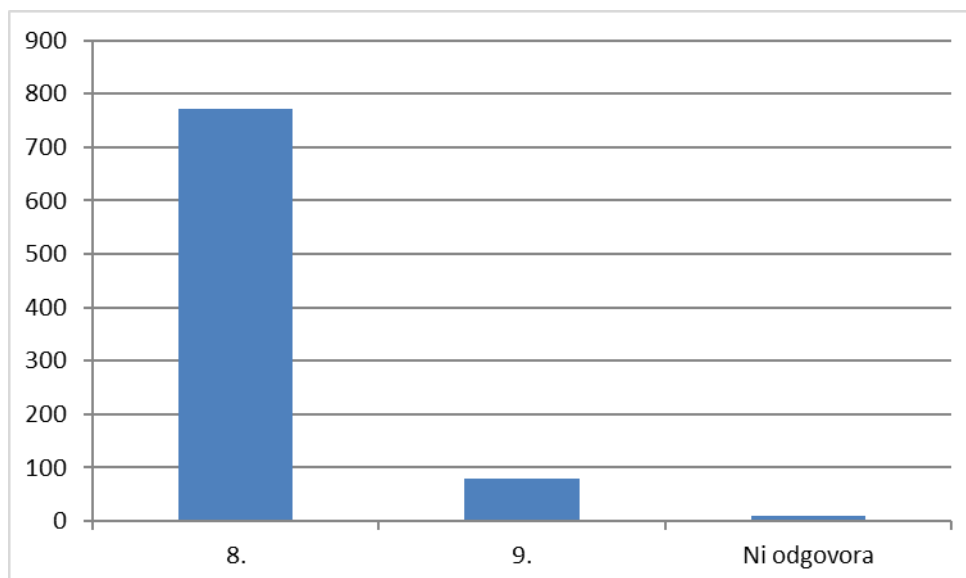
Slika 2: Spolna struktura respondentov

Na sliki in v tabeli št. 2 vidimo spolno strukturo respondentov. Podatki nam govorijo, da je med respondenti oz. udeleženci našega programa v šolskem letu 2021/22 bilo 47,4 % deklet in 50,8 % fantov. To je razmerje, ki je podobno razmerju v celotni populaciji v Sloveniji, kjer je 49,79 % žensk in 50,21 % moških. Na to vprašanje ni odgovorilo 16 respondentov (1,9 % anketiranih),

za katere sumimo, da so fantje (ki tega zanalašč niso hoteli storiti zaradi karakterističnega najstniškega upornišva), čeprav glede na splošno atmosfero v skupnosti, kjer se vse bolj slišijo glasovi o različnih možnostih glede opredelitve o spolni usmeritvi, so to morda tudi tisti v najstniški populaciji, ki se še niso opredelili za svojo spolno usmeritev ali pa zaradi splošno prisotne propagande v zvezi s to možnostjo to enostavno izkoriščajo kot način izražanja svojega upornišva.

Tabela 3: Razred, ki ga obiskujejo respondenti (anketno vpr. št. 4)

Razred	8.	9.	Ni odgovora
Število	772	79	10
Odstotek	89,7	9,2	1,2

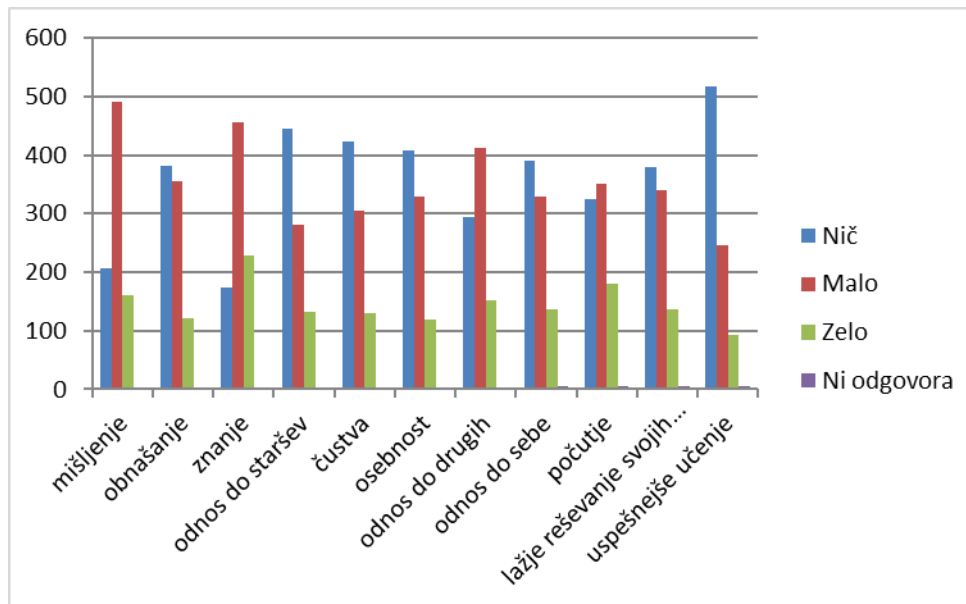
Slika 3: Razred, ki ga obiskujejo respondenti

Na sliki in v tabeli št. 3 vidimo strukturo respondentov glede na razred, ki so ga obiskovali v šolskem letu 2021/22. Izvajanje programa »Mladinske delavnice« je zastavljeno kot kontinuirana izvedba palete različnih preventivnih aktivnosti skozi celo šolsko leto, in sicer na tak način, da se programa uporabniki udeležujejo dve šolski leti kontinuirano. Žal, zaradi finančnih, kadrovskih in organizacijskih težav kot tudi zaradi neprilagojenosti šolskega sistema za izvajanja tovrstnih aktivnosti v OŠ, ga izvajamo kontinuirano le eno šolsko leto. Za iste učence, ki nadaljujejo šolanje v 9. razredu, pa izvajamo občasne delavnice 3-4x v okviru šolskega leta z namenom utrditve doseženega pri izvajanju programa v prejšnjem šolskem letu (booster delavnice). Na ta način želimo kolikor toliko nadoknaditi, da se osveži in utrdi tisto pridobljeno v prejšnjem šolskem letu, ko so udeleženci bili v program vključeni kontinuirano.

Čeprav za to nimamo dokazov, lahko utemeljeno predvidevamo, da so rezultati doseženi pri uporabnikih, ki program MD obiskujejo 2 šolski leti, tudi mnogo bolj trajni, kot če ga obiskujejo le eno šolsko leto. Žal, te trditve do sedaj nismo mogli preveriti v praksi, ker za izvedbo longitudinalne raziskave nismo mogli zagotoviti finančnih sredstev.

Tabela 4: Področja, na katera vpliva udeležba v programu MD (anketno vpr. št. 5)

	Število			Odstotek			Ni odgovora		skupaj	UMS	DMS	Pomembnost razlik
	Nič	Malo	Zelo	Nič	Malo	Zelo	N	%				
Ocena vpliva mišljenja	206	491	160	23,9	57,0	18,6	4	,46	1,95	2,47	1,93	0,000
obnašanje	382	355	121	44,4	41,2	14,1	3	,35	1,70	2,21	1,67	0,000
znanje	174	456	229	20,2	53,0	26,6	2	,23	2,06	2,22	2,06	0,166
odnos do staršev	444	281	133	51,6	32,6	15,4	3	,35	1,64	1,86	1,63	0,055
čustva	424	304	131	49,2	35,3	15,2	2	,23	1,66	2,32	1,63	0,000
osebnost	408	329	120	47,4	38,2	13,9	4	,46	1,66	2,14	1,64	0,000
odnos do drugih	295	412	151	34,3	47,9	17,5	3	,35	1,83	2,24	1,81	0,000
odnos do sebe	391	328	137	45,4	38,1	15,9	5	,58	1,70	2,05	1,69	0,003
počutje	325	351	180	37,7	40,8	20,9	5	,58	1,83	2,30	1,81	0,000
lažje reševanje svojih problemov in težav	380	339	137	44,1	39,4	15,9	5	,58	1,72	2,11	1,70	0,000
uspešnejše učenje	517	247	92	60,0	28,7	10,7	5	,58	1,51	1,59	1,51	0,482

Slika 4: Področja, na katera vpliva udeležba v programu MD

Respondenti so imeli priložnost, da v okviru tega vprašanja na lestvici od 1 («nič ni vplivalo»), preko 2 («malo je vplivalo»), do 3 («zelo je vplivalo»), ocenijo stopnjo vpliva programa Mladinske delavnice (oz. različnih aktivnosti, katerih so bili deležni) na sebe.

Iz zgoraj predstavljenih podatkov je razvidno, da so respondenti, ki so se udeleževali programa v okviru DMS, na vseh področjih zaznali manjši vpliv nase oziroma spremembe na sebi, ki so nastale kot plod udeležbe v našem programu, kot pa respondenti, ki so program obiskovali v okviru UMS. Pri večini ocenjevalnih področjih je ta razlika pomembna. To je razumljivo z ozirom na to, da so respondenti, ki so program obiskovali v okviru UMS, bili v program udeleženi pogosteje kot respondenti, ki so program obiskovali v okviru DMS, ter da so se v program vključili bolj ali manj prostovoljno, uporabniki v DMS pa so bili vanj vključeni generacijsko oz. so o njihovi udeležbi odločali pristojni na OŠ (svetovalna služba, ravnatelj, Svet staršev; glej poglavje 1.6.) ter starši.

Predstavljeni rezultati nam govorijo, da so respondenti, ki so program obiskovali v okviru UMS, prepoznali dokaj močan vpliv le-tega nase in posledično tudi spremembe pri sebi, kar nam govori, da smo pri delu z njimi v veliki meri dosegli zastavljene cilje.

Rezultati samoocene vpliva našega programa na vse respondente skupaj (tako tiste, ki so se programa udeleževali v UMS, kot tiste, ki so se udeleževali v DMS) oziroma na njihovo funkcioniranje na posameznih področjih njihovega življenja, nam govorijo, da smo v dobršni meri te načrtovane spremembe tudi dosegli; njihova najnižja skupna povprečna samoocena se nanaša na vpliv na njihovo uspešnejše učenje zaradi udeležbe v našem programu (ocenjeno s skupno povprečno oceno 1,51). Čeprav je najnižja ocena vpliva programa na respondente področje izboljšanja njihovega učenja, je še vedno 28,7 % respondentov prepoznalo obstoj tega vpliva. Od tega je celo 10,7 % (92 respondentov) prepoznalo, da je bil ta vpliv zelo velik! To sicer ni bil naš neposredni cilj, vendar lahko rečemo, da je pozitiven posredni dosežek. Namreč, skorajda vsak tretji respondent je

prepoznal pozitivni vpliv našega programa tudi na to, sicer zelo pomembno področje svojega funkcioniranja!

Najvišje skupne povprečne ocene vpliva so respondenti prepoznali na področjih: znanje (2,06), sledi mišljenje (1,95) ter odnos do drugih in počutje (1,83). Spremembe na teh področjih so izjemno pomembne, ker predstavljajo podlago za doseganje višjega nivoja socialne kompetentnosti oziroma osebnostne zrelosti.

Če pogledamo rezultate ločeno, kot smo to že omenili, so le-ti pri respondentih, ki so se udeleževali v UMS, boljši. Njihove povprečne ocene vpliva programa na njih, so na večini področij presegale povprečno oceno 2 (na lestvici od 1-3). Njihova najvišja povprečna ocena (2,47) se nanaša na vpliv na njihovo mišljenje, sledi vpliv na njihova čustva (2,32) ter vpliv na njihovo počutje (2,30). Očitno je, da je največji del respondentov, ki je naš program obiskoval v okviru UMS strategije izvajanja našega programa, ocenil, da je naš program najbolj deloval na njihovo kognitivno in konativno raven ter na njihovo počutje. To ocenjujemo kot pozitiven dosežek oziroma v kontekstu, da je za nami težko obdobje socialne izolacije kot posledica vrste ukrepov povezanih s preprečevanjem okužbe z novim koronavirusom. Ta situacija je vsekakor pustila posledice na celotno prebivalstvo pri nas, posebej pa na ranljivih skupinah, med katere sodijo tudi uporabniki našega programa. Menimo, da ti rezultati govorijo, da smo pri delu z našimi uporabniki lansko šolsko leto uspešno amortizirali vsaj del teh posledic na njihovi psihični ravni ter da smo jim tudi pomagali, da uspešno presežejo stiske oziroma posledice teh neprijetnih izkušenj, po drugi strani pa, da smo uspešno pospešili njihovo intelektualno in osebnostno dozorevanje.

Spremembe, ki so jih doživeli zahvaljujoč udeležbi v našem programu, so očitno pomembne in v skladu s cilji, ki smo jih zastavili pri delu z njimi in za katere verjamemo, da bodo tudi trajne.

Respondenti, ki so se programa udeleževali v okviru DMS ocenjujejo, da je program MD najbolj vplival na njihovo znanje (2,06). Sledijo: vpliv na njihovo mišljenje (1,93) ter vpliv na njihov odnos do drugih in počutje (1,81). Očitno je, da tudi uporabniki, ki so naš program manj intenzivno oziroma krajši čas, kot pa tisti, ki so program obiskovali v okviru UMS skupin, so področja, ki jih uporabniki prepoznavajo kot tista, na katere je naš program najbolj vplival pri njih, skoraj identična s tistimi, na katerih so uporabniki, ki program obiskujejo v okviru UMS, ta vpliv prepoznali pri sebi. Za uporabnike iz DMS skupin sta tudi področji odnosa do sebe in znanje izpostavljena kot pomembna oziroma kot področji, na katerih prepoznavajo, da je naš program močno vplival na njih.

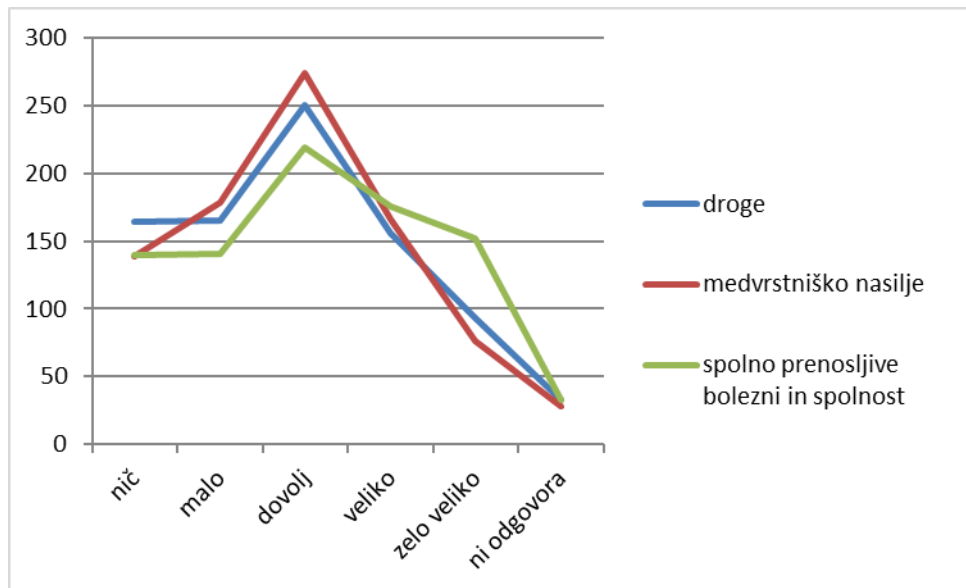
Ne glede na to, da so njihove povprečne ocene nižje, v primerjavi z ocenami respondentov, ki so se programa udeleževali v okviru UMS, smo lahko tudi s temi rezultati zelo zadovoljni. Če izvzamemo ocene vpliva na področje učenja, so povprečne ocene vpliva na vseh ostalih področjih najmanj 1,63. To nam govori, da smo tudi s pomočjo te strategije implementacije našega programa, v dobršni meri dosegli cilje, ki smo si jih zastavili pri delu z njimi. Potrebno je tudi poudariti, da so njihove najvišje povprečne ocene vpliva programa na njih, ocena vpliva na njihovo kognitivno raven ter na njihovo socialno vedenje, kar je v ožjem pomenu te besede izjemno pomembno glede na preventivni namen in cilje našega programa, zlasti aspekt pospeševanja njihovega

pozitivnega psiho-socialnega razvoja in dvigovanja nivoja njihove socialne kompetentnosti. To namreč zvišuje možnost izogibanja tveganemu vedenju ali vsaj zmanjševanje njegove pogostosti ter nevarnosti, da se pri najstnikih tovrstno vedenje utrdi ali razvije kot vedenjski vzorec, posledica katerega so lahko psihosocialni patološki pojavi.

Menimo, da je potrebno v prihodnosti program razširjati s pomočjo strategije DMS, vendar je potrebno poskušati v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport RS zagotoviti, da posamezne aktivnosti/delavnice trajajo več kot eno šolsko uro na teden. Recimo, vsaj 60 minut, če ne 2 šolski uri. Predvidevamo, da bi na tak način izboljšali rezultate dela z uporabniki in jih še bolj približali tistim, ki jih dosegamo z uporabniki, ki so vključeni v program v okviru strategije UMS. Vsekakor bi rezultate lahko izboljšali, če bi zagotovili pogoje (sistemske, kadrovske in finančne), da bi program izvajali z istimi učenci/uporabniki kontinuirano tekom njihovega 8. in 9. razreda, kar pomeni, da bi bili kontinuirano vključeni v intenzivni del programa v obeh razredih. Na podlagi evalvacije učinkov programa iz preteklih let pa lahko utemeljeno trdimo, da bi na tak način doseženi rezultati bili ne samo boljši, temveč tudi bolj trajni!

Tabela 5: Ocena obsega pridobljenih koristnih informacij o ... (anketno vpr. št. 6)

Ocena		nič	malo	dovolj	veliko	zelo veliko	Ni odgovora	M	M UMS	M DMS	Pomembnost razlik
Število	droge	164	165	250	156	93	33	2,82	2,22	2,83	0,043
	medvrstniško nasilje	139	178	274	166	76	28	2,83	2,67	2,84	0,546
	spolno prenosljive bolezni in spolnost	140	141	219	176	152	33	3,07	1,88	3,10	0,000
Odstotek	droge	19,0	19,2	29,0	18,1	10,8	3,8				
	medvrstniško nasilje	16,1	20,7	31,8	19,3	8,8	3,3				
	spolno prenosljive bolezni in spolnost	16,3	16,4	25,4	20,4	17,7	3,8				

Slika 5: Ocena obsega pridobljenih koristnih informacij o ...

Respondenti so ocenjevali obseg koristnih informacij na naslednjih področjih: psihoaktivne substance (droge), medvrstniško nasilje ter področje spolno prenosljivih bolezni (SPB) in spolnosti. To so ocenjevali z ocenami od 1 do 5 – petstopenjska lestvica. Pri tem je 1 pomenilo »nič«, 2 »malo«, 3 »dovolj«, 4 »veliko« ter 5 »zelo veliko« koristnih informacij.

Na podlagi skupnih povprečnih ocen lahko ugotovimo, da so respondenti ocenili, da so dobili dovolj koristnih informacij z vseh treh področij potencialnega rizičnega vedenja. Pri tem pa so ocenili, da so največ koristnih informacij dobili s področja spolno prenosljivih bolezni in spolnosti (skupna povprečna ocena = 3,07).

Če pogledamo povprečne ocene respondentov, ki so program obiskovali v okviru UMS skupin in DMS skupin, vidimo, da so respondenti, ki so program obiskovali v okviru DMS skupin, dali povprečno višje ocene na vseh treh področjih. To je zanimivo, z ozirom na dejstvo, da so preteklosti ravno respondenti, ki so program obiskovali v okviru UMS skupin, dajali višje povprečne ocene tudi, ko gre za oceno pridobljenih koristnih informacij na vseh teh treh področjih rizičnega vedenja.

Verjetno je to posledica dela prostovoljcev, ki so izvajali program v okviru DMS skupin. Zdi se nam, da so v preteklem šolskem letu ti prostovoljci bili bolj angažirani pri obravnavi teh tem pri delu s svojimi skupinami. Morda pa je v ozadju tudi to, da so uporabniki, ki so se programa udeleževali v okviru UMS skupin, bili enostavno bolj obveščeni o teh temah v primerjavi z uporabniki, ki so se programa udeleževali v okviru DMS skupin. Torej, ker so imeli več predznanja, so jim te delavnice prinesle manj novih informacij in znanja v primerjavi s tistimi, katerih predznanje je bilo manjše (uporabniki iz DMS skupin).

Kakorkoli že, menimo, da smo z našim programom v dobršni meri dosegli tudi ta namen, ki ga v okviru naše preventivne intervencije imamo, in sicer da uporabnike informiramo o nevarnostih rizičnega vedenja oziroma da jih na

ustrezen način opremimo za to, da se v situacijah tveganja odločajo v prid svojemu zdravju in pozitivnemu razvoju.

Analiza posameznih skupin povprečnih ocen kaže, da je pri vseh treh področjih večina respondentov ocenila, da so informacije, ki so jih pridobili, koristne za njih. Tako je pozitivno ocenilo 77,1 % respondentov koristnost pridobljenih informacij s področja drog; 80,6 % respondentov koristnost pridobljenih informacij s področja medvrstniškega nasilja ter 79,9 % respondentov koristnost pridobljenih informacij s področja spolno prenosljivih bolezni (SPB) in spolnosti.

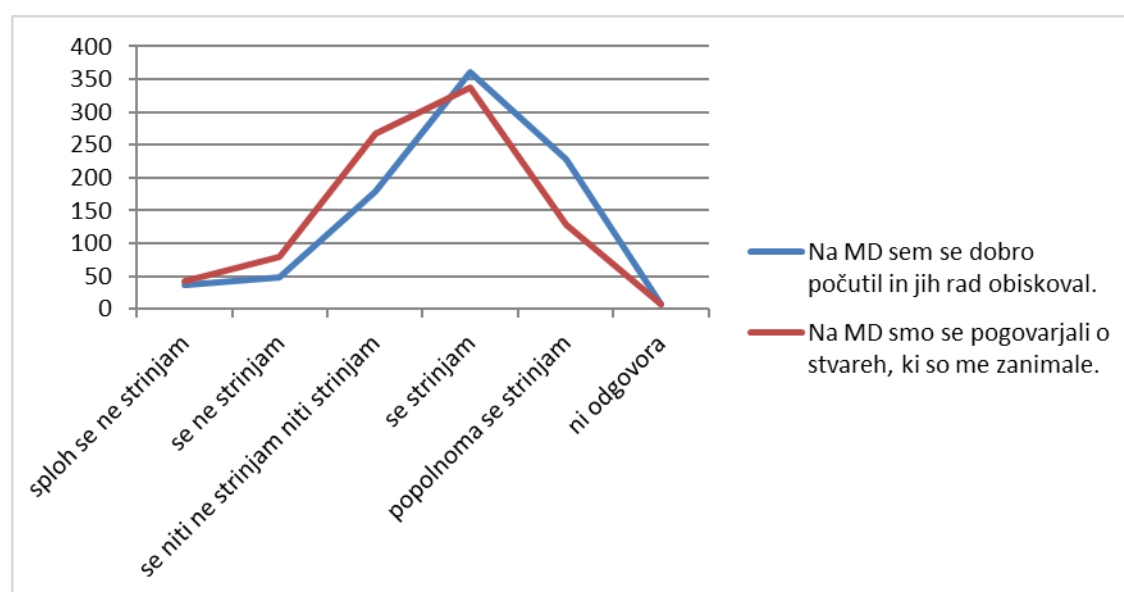
Čeprav vemo, da informacija (četudi koristna) sama po sebi ni prewencija (v smislu preprečevanja nezaželenega in za zdravje škodljivega vedenja), je to vsekakor podlaga za (pravilno) odločanje v tveganih življenjskih situacijah, v katerih se bodo morda naši respondenti/uporabniki znašli, če se že niso?!

Odstotek tistih respondentov, ki ocenjujejo, da niso dobili nikakršnih koristnih informacij, pa je relativno nizek. Največ takšnih je pri oceni pridobljenih koristnih informacij s področja drog (19 % oziroma 164 respondentov), najmanj pa je takšnih respondentov, ko gre za medvrstniško nasilje (16,1 % oziroma 139 uporabnikov). To so respondenti za katere lahko verjamemo, da so bili že dovolj obveščeni, ter da zahvaljujoč udeležbi v aktivnostih našega programa, niso izvedeli nič novega. Lahko pa tudi verjamemo, da imamo opravka s klasičnim najstniškim odporom in zanikanjem pomembnosti t. i. koristnih informacij oziroma, da oni tega ne potrebujejo, ker se jim kaj tako slabega ne more zgoditi (»občutek neranljivosti« kot del adolescentskega egocentrizma v obdobju zgodnje adolescence).

Na podlagi zgoraj predstavljenih rezultatov ocenjujemo, da smo pri izvajanju programa »Mladinske delavnice« v šolskem letu 2021/22 v veliki meri uspešno opolnomočili uporabnike našega programa in jih opremili z ustreznimi informacijami o nevarnostih rizičnega vedenja (konzumiranje prepovedanih drog in drugih PAS, medvrstniško nasilje ter rizično in neodgovorno spolno vedenje).

Tabela 6: Ocena programa "Mladinske delavnice" (anketno vpr. št. 7)

		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam	Ni odgovora	M	M UMS	M DMS	Pomembnost razlik
Število	Na MD sem se dobro počutil in jih rad obiskoval.	36	49	180	361	228	7	3,82	4,35	3,79	0,000
	Na MD smo se pogovarjali o stvareh, ki so me zanimale.	42	79	267	337	128	8	3,50	4,00	3,48	0,002
Odstotek	Na MD sem se dobro počutil in jih rad obiskoval.	4,2	5,7	20,9	41,9	26,5	0,8				
	Na MD smo se pogovarjali o stvareh, ki so me zanimale.	4,9	9,2	31,0	39,1	14,9	0,9				

Slika 6: Ocena programa "Mladinske delavnice"

Pri tem anketnem vprašanju so respondenti imeli priložnost ocenjevati sam program, katerega so se udeleževali, in sicer na petstopenjski lestvici. Pri tem je 1 pomenilo »sploh se ne strinjam«, 2 »se ne strinjam«, 3 »se niti ne strinjam, niti strinjam«, 4 »se strinjam«, 5 »popolnoma se strinjam«. Analiza rezultatov nam govori, da so se respondenti, ki so se programa udeleževali v okviru UMS skupin, bolje počutili v programu in so imeli bolj izrazit občutek, da so se pogovarjali o stvareh, ki so jih zanimale. Njihova povprečna ocena tega, kako dobro so se počutili v programu in kako radi so ga obiskovali, je bila 4,35. Povprečna ocena soglasja s stališčem, da so se v okviru programa MD pogovarjali o stvareh, ki so jih zanimale, je bila 4,00.

Čeprav so povprečne ocene respondentov, ki so se programa udeleževali v okviru DMS skupin, nižje, so še vedno zelo dobre, in sicer 3,79 (ko gre za počutje in kako radi so obiskovali program) ter 3,48 (ko gre za pogovore o stvareh, ki so jih zanimale).

Tako se je 68,4 % vseh respondentov, ki so bili vključeni v naš program (tako v UMS kot tudi v DMS skupinah), popolnoma strinjalo oz. strinjalo s stališčem, da so se dobro počutili v okviru programa, ter da so ga radi obiskovali; 54 % vseh respondentov (tako iz UMS kot tudi iz DMS skupin) se je popolnoma strinjalo oz. strinjalo s stališčem, da so se v okviru programa pogovarjali o stvareh, ki so jih zanimale.

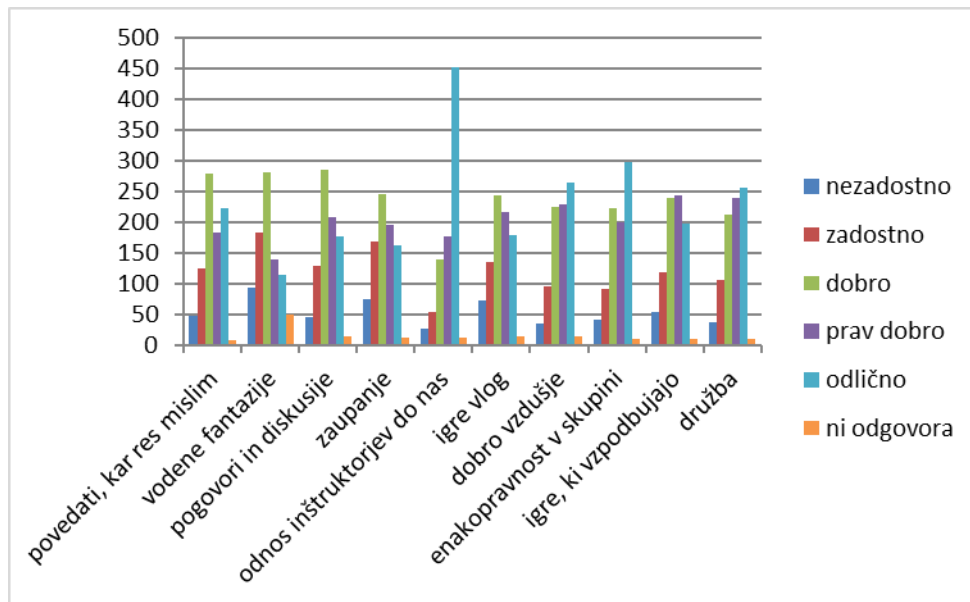
Enako pomembna informacija za nas je tudi ta, da se s prvim stališčem ni strinjalo oziroma se sploh ni strinjalo 9,9 % respondentov (stališče o počutju), ter da se z drugim ni strinjal, oziroma se sploh ni strinjalo 14,1 % vseh respondentov.

Zgornji podatki nam govorijo, da je naš program, tako v vsebinskem smislu kot tudi v praktično izvedbenem, dobro prilagojen, ne samo razvojnim potrebam naših uporabnikov, temveč tudi njihovim aktualnim potrebam in njihovem zanimanju.

Ocenjujemo, da je v prihodnosti potrebno vložiti dodaten napor pri izvedbi programa z ozirom, da je približno vsak peti respondent (20,9 %) neodločen pri oceni tega, v kolikšni meri se je počutil dobro v okviru našega programa in če ga je rad obiskoval oziroma celo 31 % respondentom ni jasno, če so se v okviru aktivnosti našega programa ukvarjali s stvarmi, ki so jih zanimale!? Morda bi bilo potrebno tudi tematsko osvežiti naš program z aktualnimi temami, ki se navezujejo na naš koncept dela (npr. narediti delavnico o cyber nasilju ali nasilju v najstniških romantičnih zvezah ...).

Tabela 7: Ocene pojavov pri "Mladinskih delavnicah" (anketno vpr. št. 8)

							Skupaj	UMS	DMS	
	nezadostno	zadostno	dobro	prav dobro	odlično	Ni odgovora	M	M	M	Pomembnost razlik
povedati, kar res mislim	47	124	278	182	223	7	3,49	4,17	3,45	,000
vodene fantazije	94	184	281	139	114	49	2,99	3,59	2,96	,001
pogovori in diskusije	46	128	286	209	177	15	3,41	4,02	3,37	,000
zaupanje	75	169	246	196	162	13	3,24	3,95	3,20	,000
odnos inštruktorjev do nas	26	53	140	176	453	13	4,15	4,66	4,13	,002
igre vlog	73	135	243	217	178	15	3,35	4,17	3,30	,000
dobro vzdušje	34	95	225	229	264	14	3,70	4,41	3,67	,000
enakopravnost v skupini	41	91	223	199	298	9	3,73	4,39	3,70	,000
igre, ki vzpodbujajo	53	118	240	243	198	9	3,49	4,00	3,46	,004
družba	37	106	213	240	255	10	3,67	4,46	3,63	,000
%	5,5	14,4	32,3	21,1	25,9	0,8				
	10,9	21,4	32,6	16,1	13,2	5,7				
	5,3	14,9	33,2	24,3	20,6	1,7				
	8,7	19,6	28,6	22,8	18,8	1,5				
	3,0	6,2	16,3	20,4	52,6	1,5				
	8,5	15,7	28,2	25,2	20,7	1,7				
	3,9	11,0	26,1	26,6	30,7	1,6				
	4,8	10,6	25,9	23,1	34,6	1,0				
	6,2	13,7	27,9	28,2	23,0	1,0				
	4,3	12,3	24,7	27,9	29,6	1,2				

Slika 7: Ocene pojavov pri MD

Pri odgovarjanju na to vprašanje so respondenti imeli možnost oceniti na lestvici od 1 do 5 (pri tem je 1 pomenilo »nezadostno«, 2 »zadostno«, 3 »dobro«, 4 »prav dobro« in 5 »odlično«) vsakega izmed zgoraj ponujenih pojavov, s katerimi so se srečevali v času udeležbe v programu MD. Tako predstavljeni rezultati v tabeli in na sliki št. 7 predstavljajo povprečne ocene respondentov.

Iz zgoraj predstavljenih rezultatov je razvidno, da je respondentom pri programu MD najbolj všeč odnos inštruktorjev (prostovoljcev) do njih (respondenti iz DMS ta odnos ocenjujejo s povprečno oceno 4,13; respondenti iz UMS pa s povprečno oceno 4,66). Povprečna skupna ocena obojih je 4,15. Najslabše so pri udeležencih (tako tistih iz UMS (3,59), kot tistih iz DMS (2,96)) ocenjene vodene fantazije.

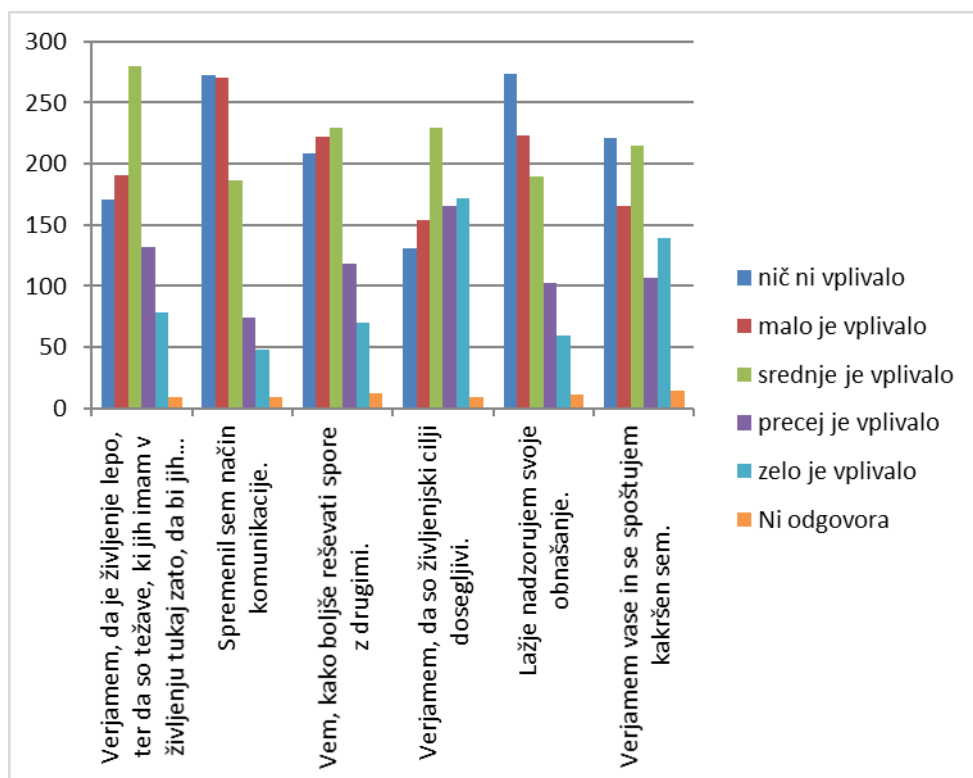
Če gledamo povprečno oceno, je vzpodbudno to, da je vsem respondentom najbolj všeč odnos inštruktorjev (prostovoljcev) do njih. Osnovni pogoj za uspešno izvedbo programa predstavljajo motivirani in dobro usposobljeni prostovoljci, katerih ena izmed glavnih nalog je, da z najstniki, s katerimi delajo, zgradijo kakovosten medsebojni odnos, ki izhaja iz medsebojnega zaupanja in naklonjenosti – odnos, ki naj bi bil podoben odnosu starejšega brata/sestre do mlajšega brata/sestre. Za uspešno izvedbo našega programa je torej odnosna raven zelo pomembna. Le-ta omogoča možnost vpliva, ki s seboj nujno nosi določeno stopnjo spremembe pri uporabnikih.

Ocene uporabnikov nam govorijo, da so metode dela in vsebinski program v veliki meri ustrezno prilagojeni za ciljno populacijo. Nezadostno oceno posameznih pojavov je dalo relativno majhno število respondentov (od 3 %, ki so nezadostno ocenili odnos inštruktorjev (prostovoljcev), do 10,9 % respondentov, ki so nezadostno ocenili vodene fantazije, kot eno od tehnik, ki jih vsebujejo izkustvene delavnice).

Ocene vseh pojavov so pri uporabnikih, ki so bili v program vključeni v okviru DMS, nižje od povprečnih ocen istih teh pojavov s strani respondentov, ki so bili v program vključeni v okviru UMS. To je razumljivo glede na okoliščine, o katerih smo že govorili.

Tabela 8: Vpliv programov na znanje in prepričanje (anketno vpr. št. 9)

							Skupaj	UMS	DMS	
	nič ni vplivalo	malo je vplivalo	srednje je vplivalo	precej je vplivalo	zelo je vplivalo	Ni odgovora	M	M	M	Pomembnost razlik
Verjamem, da je življenje lepo, ter da so težave, ki jih imam v življenju tukaj zato, da bi jih reševal.	171	191	280	132	78	9	2,71	3,25	2,69	,004
Spremenil sem način komunikacije.	273	270	187	74	48	9	2,24	3,02	2,20	,000
Vem, kako boljše reševati spore z drugimi.	209	222	230	118	70	12	2,55	3,10	2,52	,004
Verjamem, da so življenjski cilji dosegljivi.	131	154	229	166	172	9	3,11	3,58	3,09	,024
Lažje nadzorujem svoje obnašanje.	274	223	190	103	60	11	2,36	3,05	2,32	,000
Verjamem vase in se spoštujem kakršen sem.	221	165	215	107	139	14	2,74	3,23	2,71	,024
%	19,9	22,2	32,5	15,3	9,1	1,0				
	31,7	31,4	21,7	8,6	5,6	1,0				
	24,3	25,8	26,7	13,7	8,1	1,4				
	15,2	17,9	26,6	19,3	20,0	1,0				
	31,8	25,9	22,1	12,0	7,0	1,3				
	25,7	19,2	25,0	12,4	16,1	1,6				

Slika 8: Vpliv programa na znanje in prepričanje

V okviru anonimnega vprašalnika s pomočjo petstopenjske lestvice (1 je »nič ni vplivalo«, 2 je »malo je vplivalo«, 3 je »srednje je vplivalo«, 4 je »precej je vplivalo« in 5 je »zelo je vplivalo«) so respondenti lahko ocenjevali, v kolikšni meri so se naučili, oziroma pridobili določena znanja, veščine in prepričanja na nekaterih pomembnih področjih svojega življenja.

Podobno kot pri večini drugih vprašanj, tudi v tem primeru ugotavljamo, da je pri večini stališč, do katerih so se opredeljevali respondenti, opaziti, da so višje povprečne ocene dali respondenti, ki so bili v program udeleženi v okviru UMS skupin.

Povprečne ocene vseh uporabnikov se gibljejo okoli ocene 3; pri tem je najvišjo povprečno oceno (3,11) dobilo stališče: »Verjamem, da so življenjski cilji dosegljivi«. 15,2 % respondentov je na to vprašanje odgovorilo, da ocenjuje, da se tega niso naučili v okviru programa »Mladinske delavnice«. To seveda lahko pomeni, da so le-ti to že od prej vedeli, in da se zaradi tega v okviru našega programa te »lekcije« niso mogli naučiti – ali pa, da se tega dejansko niso naučili v okviru našega programa, ker za njih ta »lekcija« ni bila zadosti razumljiva/pomembna. To seveda velja tudi za ostala podvprašanja, kot npr. vprašanje, ki je vezano na nadzorovanje svojega vedenja. Največje število respondentov, in sicer 31,8 %, je ocenilo, da zaradi udeležbe v programu »Mladinske delavnice« ne nadzorujejo lažje svojega obnašanja. Kaj pravzaprav to pomeni? Tega dejansko ne vemo. So to respondenti, ki morda potrebujejo individualno obravnavo, ki bi jim omogočila, da spremenijo način komunikacije, ali pa imamo opravka z uporabniki, ki se ne dovolijo poučiti o tem – ali pa gre morda za udeležence našega programa, ki so se že naučili

kvalitetno komunicirati, in vsebine, ki so bile ponujene v okviru našega programa, dejansko niso pomenile nič novega?

Ko pogledamo odgovore na vsa podvprašanja, vidimo, da od cca. 67 % do celo 84 % respondentov (odvisno od podvprašanja), ocenjuje, da so se zahvaljujoč udeležbi v programu »Mladinske delavnice« naučili pomembnih znanj, veščin in prepričanj: od tega, da verjamejo, da so pridobili prepričanje, da so njihovi življenjski cilji dosegljivi (cca. 84 % respondentov; povprečna ocena 3,11), sledi prepričanje, da je življenje lepo in da lahko rešujejo svoje težave (cca. 79 % respondentov; povprečna ocena 2,71), prek tega, da cca. 74 % izmed njih ocenjuje, da so se v okviru našega programa naučili, kako naj bolje rešujejo svoje socialne konflikte (povprečna ocena 2,55), do tega, da verjamejo vase in spoštujejo sami sebe (cca. 73 % respondentov; povprečna ocena 2,74). Tako cca. 67 % respondentov meni, da so spremenili svoj način komunikacije (povprečna ocena 2,24). In nenazadnje, 67 % respondentov ocenjuje, da sedaj po obiskovanju našega programa, lažje nadzoruje svoje obnašanje (povprečna ocena 2,36).

Z ozirom na to, da so respondenti vpliv programa nase ocenjevali na petstopenjski lestvici, je evidentno, da moč tega vpliva ocenjujejo različno, vendar za nas je ključnega pomena, da več kot 2/3 respondentov ocenjuje, da so se zaradi udeležbe v našem programu spremenili, in sicer v načrtovani smeri! Očitno je, da smo zastavljene cilje dosegli v dobršni meri v primeru 2/3 respondentov/uporabnikov našega programa.

Z doseženim smo lahko zadovoljni, čeprav še vedno ostaja prostor za doseglo še bolj poglobljenih in pozitivnih rezultatov v prihodnosti.

Odprti vprašanja:

V okviru anonimnega vprašalnika smo imeli tudi dve odprti vprašanja. Želeli smo dobiti informacijo o tem, kaj je za posamezne respondente najbolj pomembno oziroma najbolj dragoceno, kar so se naučili v okviru programa »Mladinske delavnice«. Obenem pa smo jim tudi želeli dati priložnost, da zapišejo, kaj bi nam želeli sporočiti (kot vodstvu programa) kot tudi to, kaj bi želeli sporočiti svojim sovrstnikom, ki našega programa niso obiskovali. Na ta način smo želeli posredno pridobiti informacije o tem, kako respondenti/udeleženci vrednotijo to, kar se je dogajalo med izvedbo programa oziroma kaj so zahvaljujoč udeležbi v programu pridobili zase. Odgovorov na ta vprašanja nismo statistično obdelovali, temveč smo izbrali tiste najbolj karakteristične, ki ilustrirajo stališča najstniške generacije, s katero smo delali v šolskem letu 2021/22.

A) »Kaj je zate najbolj dragoceno, kar si se naučil pri MD? (vpr. št. 10)

- *Kako sam sebe spoštovati in, da se ne bi smeli primerjati med sabo, ker smo vsi različni, ne smemo se primerjati z zvezdniki.*
- *Kako se obnašati, ko te nekdo izziva in boleži (spolne).*

- *Naučili smo se veliko medsebojnega razumevanja in smo se lahko izpovedali iz srca.*
- *Kako se bolje razumeti z ljudmi in reševati razne spore v družbi.*
- *Da imam rada samo sebe in da imam boljšo samopodobo.*
- *Kako si zaupati svoje mnenje in ga izraziti.*
- *To, da lahko vprašam vse.*
- *Po resnici povedano pogovori o spolnosti, saj se bližamo določeni starosti pri kateri je pravilno, da se zavedamo tega.*
- *Da imajo nekateri celo večje probleme kot jaz.*
- *To, da nas spodbujajo, da se postavimo zase in se potrudimo za svoje sanje.*
- *Zame je najbolj dragoceno, da sem se naučila kako reševati spore in gledati na življenje pozitivno, saj se vse težave rešijo.*
- *Naučil sem se, kako je pomembna družina.*
- *Lažje nadzorujem svoje obnašanje.*

Na izražena mnenja nekaterih respondentov smo lahko izvajalci kar ponosni, mar ne? Ostane nam upanje, da bodo zgoraj izražena spoznanja naši respondenti dejansko vzeli za popotnico v življenju, ki je pred njimi. Z drugimi besedami, da bodo rezultati našega dela trajni.

Res pa je, da je bilo tudi nekaj kritičnih oziroma negativnih trditev, iz katerih se je dalo razbrati, da se nekateri niso naučili nič novega oziroma da jim ni bilo nič kaj posebej dragocenega nekateri pa so imeli občutek, da se niso nič novega naučili zato, ker so vse to že vedeli.

- *Skoraj ničesar se nisem naučil, ker sem vse že od prej poznal.*
- *Nič se nisem naučil, sem pa sedaj bolj samozavesten, ko se pogovarjam s sošolci.*

B) »Kaj bi rad sporočil svojim vrstnikom, ki ne obiskujejo MD ter vodstvu MD?« (vpr. št. 11)

- *Sporočila bi jim, naj (če želijo) začnejo obiskovati MD, ker tu pridobiš veliko znanja o tem kar te (verjetno) zanima, npr. droge, spolnost).*
- *Nisi kul, če ne obiskuješ MD. Bodi bol SWAG! SWAG!*
- *Da je čudno, da ne obiskujejo, saj se lahko lažje uvrstijo v družbo in se bolje počutijo o sebi.*
Ko boste bili na vrsti, da začnete obiskovati MD ga dajte, saj je zelo zabavno in poučno. MD so mi zelo všeč in sem se naučil zelo veliko o življenju.
- *Bilo je fajn, velik smo se pogovarjal in na dosti vprašanj si dobil odgovore.*
- *Program je zelo poučen, saj te nauči veliko o realnem svetu.*
- *Pomagajo pri izboljšanju mentalnega stanja. Priporočam. Respect.*
- *Bodi zvezda, ne uporabljal drog!*
- *Da naj začnejo obiskovati MD, saj se tu zelo veliko naučimo. Vodstvu bi se zahvalila za znanje, ki sem ga pridobila na MD.*
- *Da delavnice lahko pomagajo pri reševanju problemov in negotovostih.*

- *Naj povejo kaj si mislijo in naj jih ne bo sram povratnega odgovora več o tem. O samopodobi, psihične težave in težavam oz. razmerju s starši.*
- *Da je zelo dobra stvar pri odraščanju, da gradiš na sebi in na odnosih z drugimi.*
- *Da so MD zelo fajn in pametno usmerjene, da lahko razmišljamo o stvareh o katerih ne razmišljamo vsaki dan. Da lahko svoje probleme skupaj rešujemo.*

Lepo, mar ne? Presenetljivo je, kako so nekateri najstniki sposobni jasno in jedrnato izraziti svoja mnenja. Dejansko so to zelo pozitivna in spodbudna mnenja za nas izvajalce. Govorijo nam, da smo jim dejansko dali to, kar potrebujejo, ter da je to, zdi se, padlo na plodna tla. Vendar, kot smo to že zgoraj omenili, ne mislijo vsi respondenti/uporabniki tako. Bilo je tudi nekaj odklonilnih in negativnih ocen/mnenj, vendar le-ta ne presegajo 8 % respondentov (glej tabelo št. 6).

- *Bolje kot pouk, vendar se ne naučiš veliko, ni prijetno s fanti.*
- *Ne spleča se, potrata časa, rajši berite dobre knjige.*

2.3. REZULTATI ANALIZE VPRAŠALNIKOV ZA PROSTOVOLJCE - INŠTRUKTORJE MD, IZVAJALCE PROGRAMA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSLEM LETU 2021/22

Tabela 9: Število aktivnih prostovoljcev pri izvajanju programa MD po šolskih letih ter število in odstotek tistih prostovoljcev, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik

Šolsko leto:	Število aktivnih prostovoljcev:	Št. prostovoljcev, ki so sodelovali pri anketiranju:	% prostovoljcev, ki so sodelovali pri anketiranju:
2001/02	123	79	64
2002/03	121	76	63
2003/04	105	62	59
2004/05	55	55	54
2005/06	75	42	56
2006/07	86	42	49
2007/08	51	20	39
2008/09	58	48	83
2009/10	64	36	56
2010/11	58	37	64
2011/12	66	49	74
2012/13	60	46	76
2013/14	57	44	77
2014/15	60	55	92
2015/16	59	40	68
2016/17	59	43	73
2017/18	54	38	70
2018/19	47	36	77
2019/20	53	44	83
2020/21	54	45	83
2021/22	62	51	82

Anonimna anketa, ki smo jo prvič uporabili v šolskem letu 2016/17 je bila pomembno spremenjena³ v primerjavi z anketo, ki smo jo uporabljali do tedaj, zato ni možno narediti primerjave z rezultati anketiranja iz preteklih let.

V tem delu analize bomo predstavili rezultate anketiranja prostovoljcev, ki so aktivno sodelovali pri izvedbi programa »Mladinske delavnice« v šolskem letu 2021/22. V tem šolskem letu je bilo anketiranje opravljeno v drugi polovici junija.

³ Anketni vprašalnik za inštruktorje »Mladinskih delavnic« smo dopolnili v skladu z dogovorom IRSSV, ki se je v šolskem letu 2016/17 vključil v spremljanje in eksterno evalvacijo učinkov izvedbe našega programa.

Večina prostovoljcev, ki je izvajala program MD v šol. l. 2021/22, so bili študenti, povprečno stari 24,4 let. To je v skladu z našo praktično strategijo izvedbe, katere eden izmed temeljev je implementacija s pomočjo izvedbene strategije »vrstniško izobraževanje« (*peer education*), o čemer smo že pisali tako v uvodnem delu te študije, v poglavju 1.5.1. (Metode dela). Tako starejši adolescenti, tisti, ki so v obdobju pozne adolescence, neposredno delajo (ob ustrezni strokovni podpori in predhodnem usposabljanju) z adolescenti, ki se nahajajo v tranzicijskem obdobju iz otroštva v adolescenco oziroma so v obdobju zgodnje adolescence. Na podlagi svojih izkušenj in glede na pripadnost isti generaciji so starejši adolescenti optimalni mediatorji v procesu vzgojno-preventivnega delovanja na najstnike osnovnošolske starosti.

Razen Teološke in Medicinske fakultete, ki ne izkazujejo pripravljenosti in zainteresiranosti za vključitev svojih študentov v program prostovoljskega dela pri nas, kot je to zastavljeno v okviru programa MD (ne glede na naša dosedanja prizadevanja), se večina drugih fakultet Univerze v Ljubljani, Mariboru in Kopru, izkazuje kot korekten partner pri sodelovanju z nami, saj so nam omogočili predstavitev našega programa in možnost, da njihove študente povabimo k sodelovanju v okviru predavanj in rednih vaj, podpirajo naše delo in vzpodbujajo študente k udeležbi v naš program. Posebno uspešno sodelovanje pri tem imamo s Katedro za psihologijo in Katedro za pedagogiko na Filozofski fakulteti, s Pedagoško fakulteto – Oddelek za socialno pedagogiko, Fakulteto za socialno delo in Fakulteto za družbene vede (vse iz Ljubljane), s Katedro za psihologijo na Filozofski fakulteti v Mariboru ter s Katedro za biopsihologijo na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijsko tehnologijo v Kopru.

Pri naboru prostovoljcev pa so bili v tem šolskem letu medijski sponzorji: Radio SLO 1, Radio Ognjišče, Radio City, Radio Aktual, Radio Salomon, Radio Veseljak in Radio Študent.

Pri pridobivanju prostovoljcev so nam pomagale tudi mnogotere lokalne radijske postaje, kot tudi spletni portali: <http://www.prostovoljstvo.org/>, <http://www.lmit.org/>, e-obvestila CNVOS-a, e-obvestila Slovenske filantropije, pa tudi organizacije: ŠOU v Ljubljani, Študentski svet stanovalcev v Ljubljani in Mestna knjižnica Ljubljana.

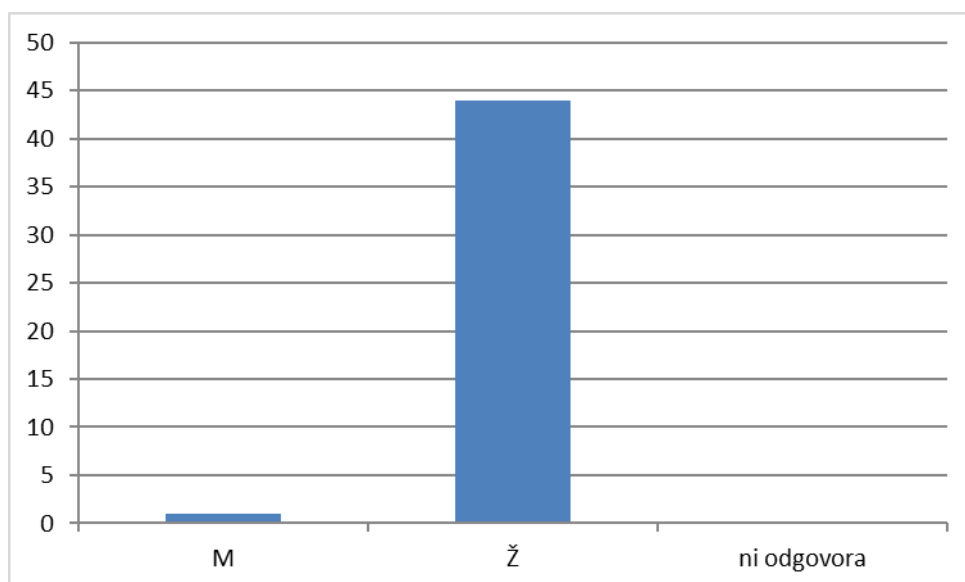
Pri svojem delu so imeli prostovoljci zagotovljene, ne le materialne in organizacijske pogoje za svoje delo (vključno s povračilom stroškov prostovoljskega dela), temveč tudi brezplačno usposabljanje (dvostopenjski seminar v skupnem obsegu 100 ur oziroma 7 + 2 dni) ter v času izvajanja programa zagotovljeno redno strokovno podporo in pomoč s strani strokovnega mentorja (mentorski sestanki so bili izvajani večkrat na mesec). Samo usposabljanje je bilo izvedeno v Ljubljani (22. - 28. oktober 2021 ter 15. - 16. april 2022) ter na Ptuj (2. - 8. novembra 2021 ter 8. - 9. april 2022).

Namen tega usposabljanja ni bila le priprava prostovoljcev na delo, ki jih čaka, temveč tudi pospeševanje psihosocialnega razvoja teh mladih ljudi in dvig njihove socialne in osebne kompetentnosti. Tako je usposabljanje prostovoljcev, v okviru našega programa, kot tudi sistematična strokovna podpora pri njihovem delu, tudi svojevrstna preventivna intervencija, ki je sicer namenjena mladim, ki se nahajajo v izhodni fazi adolescence.

V kolikšni meri smo uspeli pri tem pa kažejo rezultati, ki sledijo. Res pa je tudi, da so le-ti plod, ne le procesa usposabljanja, temveč tudi enoletnega dela strokovnih mentorjev z njimi, ki so bili tem mladim ljudem, ne samo v pomoč pri izvedbi programa, temveč tudi v podporo pri njihovi pripravi za integriranje v svet odraslih.

Tabela 10: Spol respondentov (anketno vpr. št. 1)

Spol	M	Ž	ni odgovora
Število	5	45	1
Odstotek	9,8	88,2	2,0

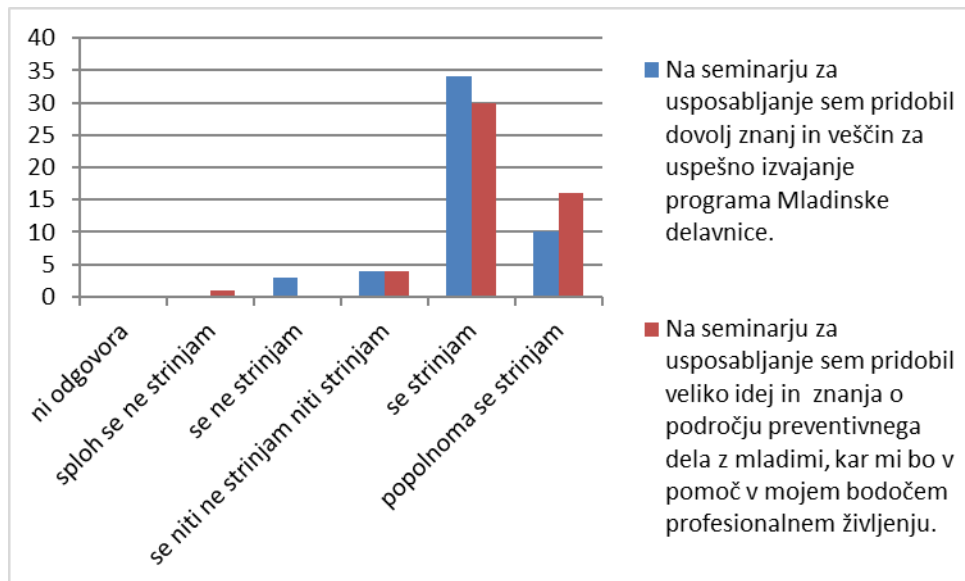

Slika 9: Spol respondentov

Kot je razvidno iz zgornjih podatkov, je tudi v primeru našega programa močno prisotna feminizacija dela z otroki in mladino. Tako v sistemu vzgoje in izobraževanja, kot tudi v sistemu socialnega varstva, prevladuje kader ženskega spola. Žal, ne glede na vsa naša prizadevanja, nam ni uspelo zainteresirati večjega števila mladeničev/študentov, da bi se kot prostovoljci vključili v izvedbo našega programa. V strukturi študentov, katerim smo naš program predstavljali na različnih predavanjih in vajah na različnih fakultetah, je bil večji odstotek študentov moškega spola, kot je bilo to razmerje med našimi prostovoljci v šolskem letu 2021/22, ampak zdi se, da je njihova motivacija za tovrstno delo (kontinuirano prostovoljsko delo) očitno šibka. Ocenjujemo, da je v prihodnosti potrebno vložiti več naporov v smeri pridobivanja večjega števila prostovoljcev moškega spola. To je zato, ker menimo, da je potrebno, da imajo pri vzgojno-preventivnem delu vsaj nekateri izmed najstnikov tudi izkušnje pedagoško-preventivnega dela z moškimi.

Tabela 11: Ocena seminarja za usposabljanje (anketno vpr. št. 4)

		ni odgovora	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam	M
Število	Na seminarju za usposabljanje sem pridobil dovolj znanj in veščin za uspešno izvajanje programa Mladinske delavnice.	0	0	3	4	34	10	4,00
	Na seminarju za usposabljanje sem pridobil veliko idej in znanja o področju preventivnega dela z mladimi, kar mi bo v pomoč v mojem bodočem profesionalnem življenju.	0	1	0	4	30	16	4,18
Odstotek	Na seminarju za usposabljanje sem pridobil dovolj znanj in veščin za uspešno izvajanje programa Mladinske delavnice.	0,0	0,0	5,9	7,8	66,7	19,6	
	Na seminarju za usposabljanje sem pridobil veliko idej in znanja o področju preventivnega dela z mladimi, kar mi bo v pomoč v mojem bodočem profesionalnem življenju.	0,0	2,0	0,0	7,8	58,8	31,4	

Slika 10: Ocena seminarja za usposabljanje

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, kako so respondenti doživljali seminar za usposabljanje prostovoljcev. Udeležba na seminarju je bila pogoj za izvajanje programa na terenu. Seminar je bil dvostopenjski in je trajal 100 ur. Respondenti so imeli priložnost izraziti svoje soglasje s ponujenimi stališči na 5-stopenjski lestvici (1- sploh se ne strinjam, 2- se ne strinjam, 3- se niti ne strinjam niti strinjam, 4- strinjam se, 5- popolnoma se strinjam).

Zgoraj predstavljeni rezultati (tabela št. 11 in slika št. 10) nam govorijo, da več kot 86 % respondentov izraža soglasje s predstavljenimi stališči. Pravzaprav več kot 86 % respondentov meni, da so na seminarju pridobili dovolj znanj in veščin za uspešno izvedbo našega programa (povprečna ocena 4,00) ter več kot 90 % izmed njih meni, da so na seminarju za usposabljanje pridobili veliko idej in znanj o preventivnem delu z mladimi (povprečna ocena 4,18), ter da verjamejo, da jim bo to v pomoč pri njihovem bodočem profesionalnem življenju.

Z doseženimi rezultati smo lahko zelo zadovoljni. Ugotavljamo, da smo zainteresirane za prostovoljsko delo in sodelovanje pri izvajanju našega programa ustrezno usposobili za delovanje na področju preventivnega dela z otroki in mladostniki, ki imajo težave pri odraščanju, ter za izvajanje programa »Mladinske delavnice«. Poleg tega pa je sam proces usposabljanja bil za njih koristen in vzpodbuden glede njihove širše profesionalne kompetentnosti.

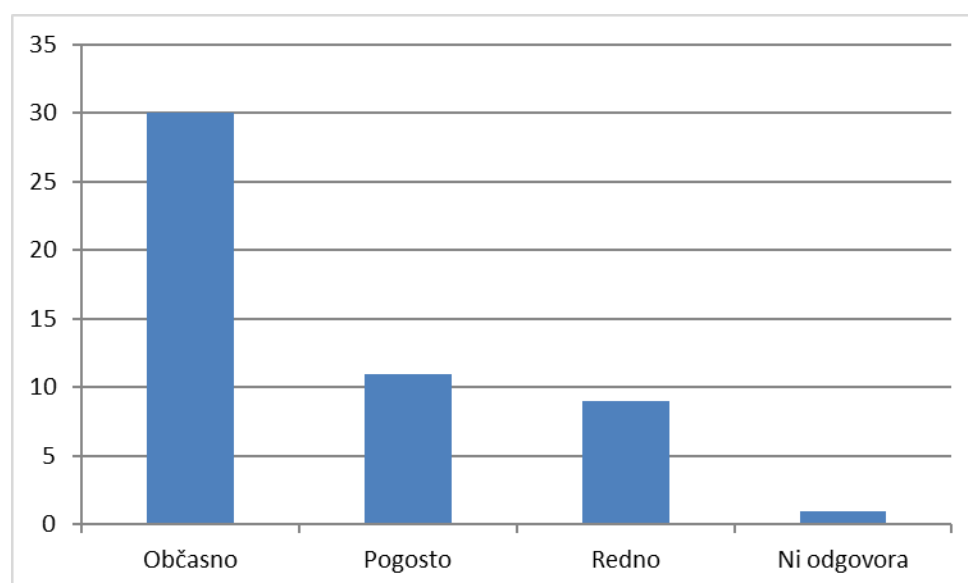
O strokovnih mentorjih in mentorskih sestankih ...

Kot smo to že razložili v prvem delu te analize (glej 1.6. Način izvedbe programa in vsebine), so prostovoljci po uspešno opravljenem usposabljanju izvajali naš program na terenu tedensko. Pri tem so večinoma vsak teden imeli tudi mentorske sestanke s svojimi strokovnimi mentorji z namenom zagotavljanja ustrezne podpore in pomoči, ki bi posledično prispevala h

kakovostnejši izvedbi programa in boljšim rezultatom. V nadaljevanju so predstavljeni rezultati štirih vprašanj anonimnega vprašalnika, v okviru katerega so imeli respondenti priložnost izraziti svoje mnenje in ocene teh mentorskih sestankov in dela svojih mentorjev. Na podlagi teh rezultatov lahko ocenimo kakovost izvedenega dela s prostovoljci v okviru mentorskih sestankov in individualnih konzultacij ter kakovosti zagotovljene strokovne podpore, ki so jo prostovoljci bili deležni, kot tudi potrebe po eventualnih spremembah in dopolnitvah tovrstnega načina dela.

Tabela 12: Pogostost obiskovanja mentorskih srečanj (anketno vpr. št. 5)

	Občasno	Pogosto	Redno	Ni odgovora
Število	30	11	9	1
Odstotek	58,8	21,6	17,6	2,0

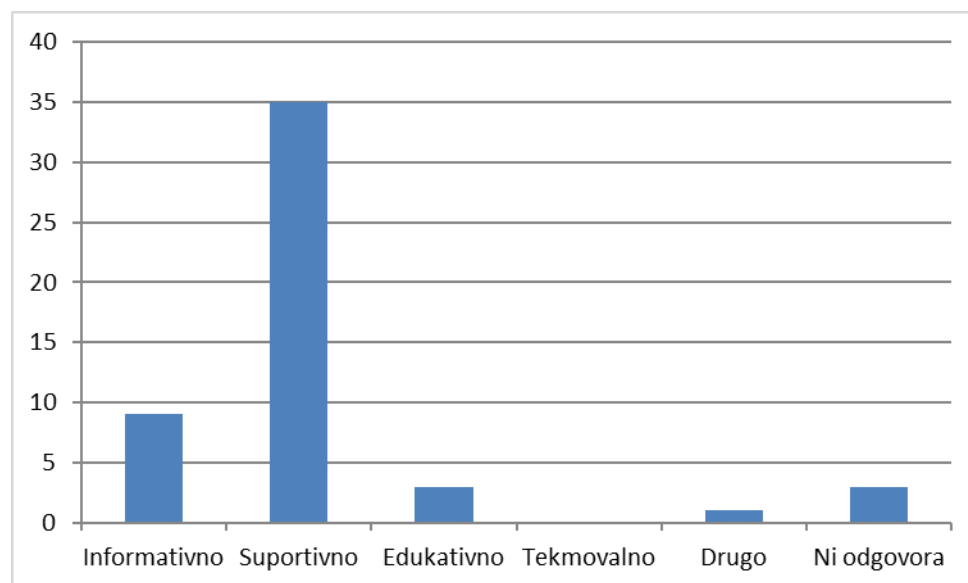
Slika 11: Pogostost obiskovanja mentorskih srečanj

Iz zgoraj predstavljenih rezultatov vidimo, da je skoraj 59 % prostovoljcev mentorske sestanke obiskovala občasno. S tem ne moremo biti zadovoljni. Bilo bi potrebno zagotoviti, da večina prostovoljcev mentorske sestanke obiskuje redno ali pogosto. Na ta način zagotavljamo redno in kontinuirano podporo in pomoč prostovoljcem pri izvedbi našega programa, obenem pa tudi nadzor nad njihovim delom. Vsekakor bo potrebno bolj jasno definirati potrebo po rednem obiskovanju mentorskih sestankov na začetku procesa, in sicer pri podpisovanju dogovora o prostovoljskem delu. Po drugi strani pa tudi opredeliti posledice nerednega obiskovanja mentorskih sestankov s strani prostovoljcev in s tem tudi seznaniti same prostovoljce. Nenazadnje, je potrebno vložiti dodaten napor s strani mentorjev v smeri koncipiranja in izvedbe mentorskih sestankov, da bi le-ti bolj pritegnili prostovoljce.

Vsekakor je potrebno mentorske sestanke izvajati tedensko v prvih dveh do treh mesecih izvajanja programa v okviru njegovega novega ciklusa izvajanja, potem pa je lahko pogostost njihove izvedbe manjša (na vsakih 14 dni). Kar nam potrjujejo tudi dosedanje izkušnje dela. Prostovoljci na začetku potrebujejo več podpore in pomoči, marsikdaj so negotovi, zlasti, ko se soočajo z disciplinsko bolj zahtevnimi skupinami. Rabijo tudi več pomoči pri pripravah na izvedbo posamičnih delavnic, veliko jim pa pomenijo tudi izkušnje ostalih prostovoljcev v mentorski skupini. Vsekakor po določenem času prostovoljci pridobijo dovolj samozaupanja in občutka varnosti (se počutijo bolj samostojne in suverene) in se zato mentorski sestanki lahko izvajajo manj pogosto. To je vsekakor odvisno od skupine prostovoljcev in v zvezi s tem avtonomno odloča vsak strokovni mentor posebej.

Tabela 13: Doživljanje mentorskih srečanj (anketno vpr. št. 6)

	Informativno	Suportivno	Edukativno	Tekmovalno	Drugo	Ni odgovora
Število	9	35	3	0	1	3
Odstotek	17,6	68,6	5,9	0,0	2,0	5,9

Slika 12: Doživljanje mentorskih srečanj

Pri tem vprašanju so respondenti imeli priložnost kvalitativno oceniti mentorske sestanke. Iz rezultatov je razvidno, da je največji delež (68,6 %) respondentov mentorske sestanke doživljal suportivno. Vsi ostali respondenti z izjemo enega so mentorske sestanke doživljali konstruktivno in za sebe koristno.

Ti podatki nam vlivajo upanje, da je večina respondentov bila deležna timskega dela, skupaj z ostalimi prostovoljci in pod vodstvom svojega strokovnega mentorja. To je vsekakor bil pomemben cilj, ki ga je strokovni

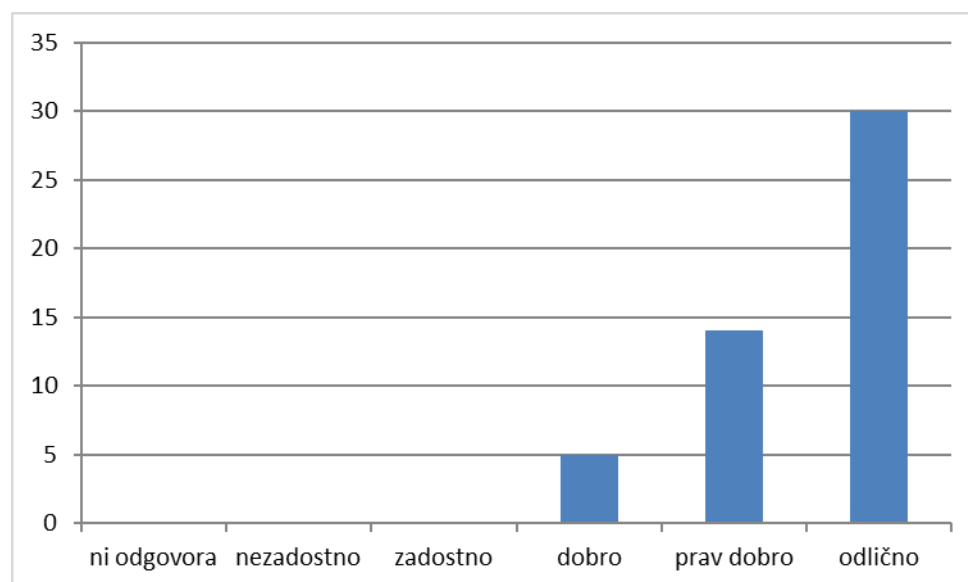
mentor imel pred seboj pri delu z njimi; to je, da ustvari pogoje za oblikovanje tima, ki bo medsebojno dobro povezan, znotraj katerega bo prisotno pozitivno vzdušje, solidarnost in medsebojna podpora ter pomoč članom tima.⁴

Vsekakor, te rezultate ocenjujemo kot zelo dobre, saj nam govorijo, da je večina strokovnih mentorjev kakovostno opravila svoje delo s prostovoljci v šolskem letu 2021/22.

Menimo vendar, da je potrebno vložiti dodatne napore s strani strokovnih mentorjev prostovoljcev, in sicer v smeri dopolnitve mentorskih sestankov tudi z edukativnimi vsebinami, ki bi prostovoljcem omogočila pridobivanje novih znanj in veščin oziroma nadgradnjo že obstoječih. To bi verjetno bil eden od elementov, ki bi večje število prostovoljcev pritegnilo, da redno obiskujejo mentorske sestanke in neposredno poročajo o svojem delu ter težavah, ki jih imajo. Nenazadnje, bi k temu prispevalo tudi organiziranje različnih neformalnih srečanj s prostovoljci, ki ne bi bili neposredno namenjeni pripravi na delo oziroma poročanju o delu, temveč bi ustvarilo pogoje za tesnejše povezovanje med prostovoljci in druženje, ki samo po sebi, v prijetni atmosferi, krepi potencialne za individualno in timsko delo.

Tabela 14: Ocena dela strokovnega mentorja (anketno vpr. št. 7)

Ocena	ni odgovora	nezadostno	zadostno	dobro	prav dobro	odlično	M
Število	0	0	0	5	14	30	4,51
Odstotek	0,0	0,0	0,0	9,8	27,5	58,8	

Slika 13: Ocena dela strokovnega mentorja

⁴ Podrobna predstavitev nalog in ciljev strokovnega dela mentorjev v okviru našega programa je predstavljena v priložniku: *Navodila za delo strokovnega mentorja pri izvajanju preventivnega projekta »Mladinske delavnice« (interno gradivo)*. Ljubljana, 2014, Društvo za preventivno delo.

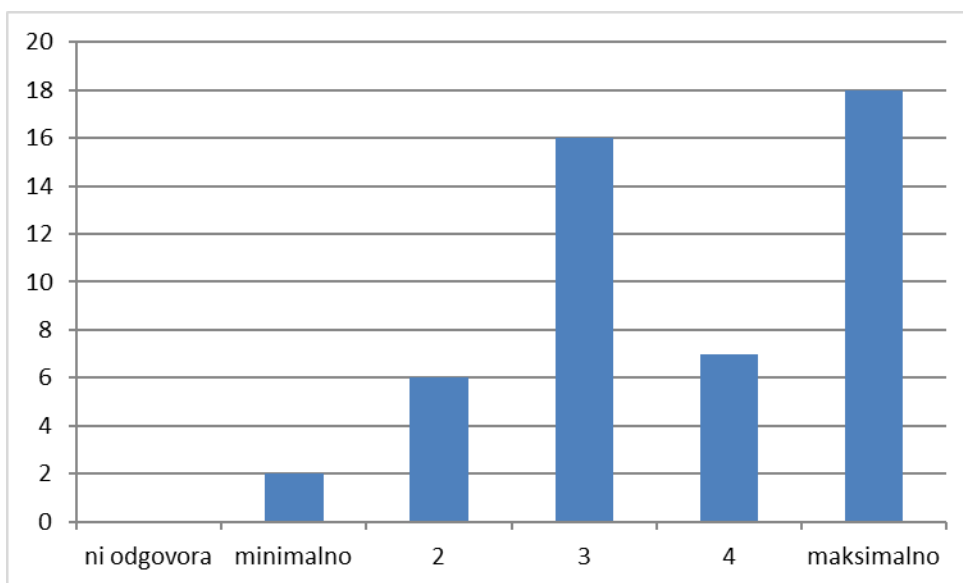
V okviru anonimnega anketnega vprašalnika so prostovoljci tudi imeli priložnost oceniti delo svojih strokovnih mentorjev z oceno od 1 do 5. Pri tem je: 1 »nezadostno«, 2 »zadostno«, 3 »dobro«, 4 »prav dobro«, 5 »odlično«. Povprečna ocena dela svojih strokovnih mentorjev s strani respondentov je 4,51. To je izjemno dober rezultat, zlasti v kontekstu dejstva, da je skoraj 60% respondentov delo svojih strokovnih mentorjev ocenilo z najvišjo oceno.

Večina strokovnih mentorjev v okviru programa »Mladinske delavnice« ne opravlja zgolj dela strokovnega mentorja. V okviru svoje redne službe strokovni mentorji opravljajo še različna druga dela, tako da imajo težave zaradi preobremenjenosti. Zato nas ti rezultati še bolj veselijo, ker nam govorijo, da ne glede na vse ovire (preobremenjenost, časovna stiska ...) strokovni mentorji opravljajo svoje delo odlično. To je vsekakor eden izmed dejavnikov, ki so pomembno vplivali na kakovost izvedbe programa v šolskem letu 2021/22 ter na dosežene rezultate pri delu z uporabniki.

V prihodnosti je potrebno zagotoviti boljše pogoje za delo strokovnih mentorjev v okviru našega programa. To še posebej v primeru, če želimo program širiti in vanj vključevati nove partnerske organizacije, ki bi naš program izvajale tudi na območjih, na katerih se naš program še ne izvaja oziroma če želimo omogočiti tudi dostopnost našega programa na tistih koncih Slovenije, kjer program trenutno ni dostopen. To vsekakor pomeni, da bi delo strokovnega mentorja v okviru našega programa moralo biti ustrezno ovrednoteno in bi moralo najti svoje mesto v okviru sistemizacije strokovnega dela na področju socialnega in zdravstvenega varstva ter vzgoje in izobraževanja.

Tabela 15: Ocena koristnosti mentorskih sestankov za neposredno delo (anketno vpr. št. 8)

Ocena	ni odgovora	minimalno	2	3	4	maksimalno	M
Število		2	6	16	7	18	3,7
Odstotek	0,0	3,9	11,8	31,4	13,7	35,3	

Slika 14: Ocena koristnosti mentorskih sestankov za neposredno delo

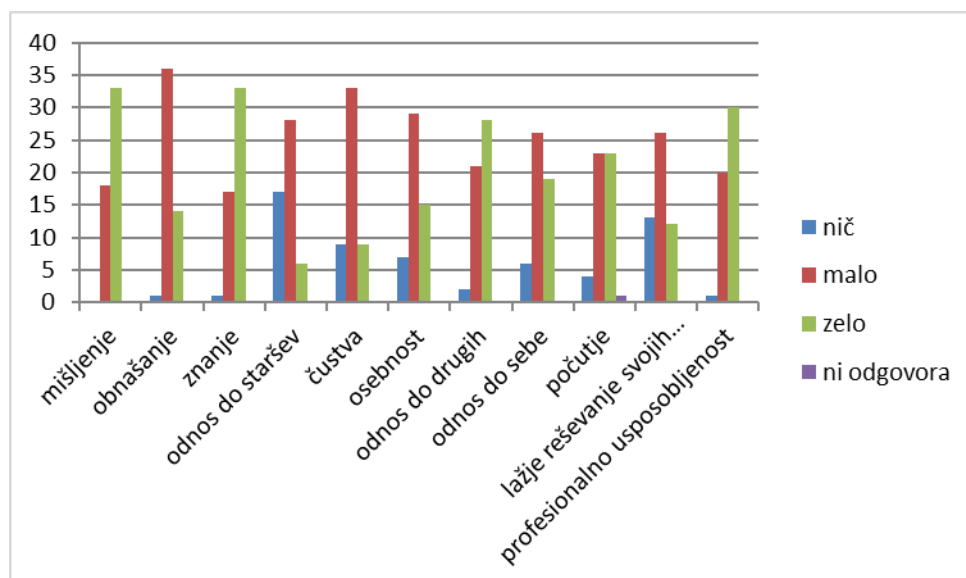
V okviru tega vprašanja nas je zanimala ocena respondentov koristnosti mentorskih sestankov za njihovo neposredno delo z uporabniki. Rezultati nam govorijo, da so mentorski sestanki za vse respondente v tem smislu bili koristni. Stopnjo koristnosti so ocenjevali različno, z ozirom, da so lahko ocenjevali z ocenami od 1 do 5, in sicer: 1 je »minimalno«, 5 pa je »maksimalno«. Pri tem je 49 % respondentov ocenilo koristnost mentorskih sestankov z oceno 4 ali 5. Povprečna ocena koristnosti pa je 3,7, kar pomeni, da so bili za večino respondentov mentorski sestanki koristni.

Čeprav obstajajo različni dejavniki, ki so vplivali na to, da so respondenti dali takšne ocene oziroma da so na tak način doživljali mentorske sestanke (med katerimi je eden izmed najpomembnejših dejavnikov po našem mnenju pogostost obiskovanja mentorskih sestankov), ocenjujemo, da obstajajo neizkoriščene kapacitete za izboljšanje mentorskih srečanj, kar bi zagotovilo, da večje število bodočih prostovoljcev doživlja mentorske sestanke kot suportivne in edukativne, da jih obiskuje bolj pogosto oziroma redno in nenazadnje, da v okviru le-teh več pridobijo zase in za svoje neposredno delo na terenu, kot smo to obrazložili pri prejšnjem vprašanju.

Tabela 16: Področja vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce (anketno vpr. št. 9)

	Število				Odstotek				M
	ni odgovora	nič	malo	zelo	ni odgovora	nič	malo	zelo	
mišljenje	0	0	18	33	0,0	0,0	35,3	64,7	2,65
obnašanje	0	1	36	14	0,0	2,0	70,6	27,5	2,25

znanje	0	1	17	33	0,0	2,0	33,3	64,7	2,63
odnos do staršev	0	17	28	6	0,0	33,3	54,9	11,8	1,78
čustva	0	9	33	9	0,0	17,6	64,7	17,6	2,00
osebnost	0	7	29	15	0,0	13,7	56,9	29,4	2,14
odnos do drugih	0	2	21	28	0,0	3,9	41,2	54,9	2,50
odnos do sebe	0	6	26	19	0,0	11,8	51,0	37,3	2,25
počutje	1	4	23	23	2,0	7,8	45,1	45,1	2,38
lažje reševanje svojih problemov in težav	0	13	26	12	0,0	25,5	51,0	23,5	1,98
profesionalno usposobljenost	0	1	20	30	0,0	2,0	39,2	58,8	2,57

Slika 15: Področja vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce

Čeprav je naš program prvenstveno namenjen najstniški populaciji osnovnošolske starosti, zlasti tistim, ki imajo že izražene težave pri odraščanju, smo hoteli s tem vprašanjem preveriti, v kolikšni meri ima sodelovanje prostovoljcev v našem programu tudi preventivne učinke na njihovo funkcioniranje na različnih področjih njihovega življenja. Tako smo jim zastavili skorajda identično vprašanje kot v vprašalniku za uporabnike (glej vprašanje št. 5 v vprašalniku za uporabnike). Enako kot uporabniki so tudi prostovoljci ocenjevali vpliv programa nase, vendar so pri tem ocenjevali vpliv udeležbe na seminarju za usposabljanje prostovoljcev ter sodelovanje pri izvajanju našega programa. Ta vpliv so ocenjevali s pomočjo tristopenjske lestvice, in sicer: 1 - »nič ni vplivalo«, 2 - »malo je vplivalo« in 3 - »zelo je vplivalo«.

Z zgoraj predstavljenimi rezultati smo lahko zelo zadovoljni. Če pogledamo ocene posameznih področij njihovega funkcioniranja in življenja vidimo, da prostovoljci prepoznavajo največji vpliv na svoje mišljenje (povprečna ocena 2,65). Drugo področje po rangi, na katerem prepoznavajo zgoraj omenjeni vpliv, je področje znanja (povprečna ocena 2,63), na tretjem in četrtem mestu so prostovoljci dali visoke ocene vpliva udeležbe v našem programu na področje svoje profesionalno usposobljenosti (povprečna ocena 2,57) ter na področje svojega odnosa do drugih (povprečno oceno 2,50).

Zdi se, da so največji vpliv respondenti prepoznali na svoji kognitivni ravni ter na občutku zviševanja svoje profesionalne kompetentnosti. To je vsekakor dobra novica za nas izvajalce, z ozirom, da je bil to eden izmed pomembnejših ciljev dela z njimi.

Če pa pogledamo rezultate njihove ocene vpliva našega programa in njihovega sodelovanja v programu na različne aspekte njihove osebnost, smo lahko zelo zadovoljni, namreč vidimo, da so vse ocene tega vpliva (razen enega področja), višje od povprečne ocene 2. To pomeni, da so tudi na teh področjih prepoznali spremembe pri sebi, ki jih pripisujejo vplivu našega programa na njih. To pa je bil drugi del cilja našega dela z njimi, ki smo ga očitno tudi dosegli v veliki meri.

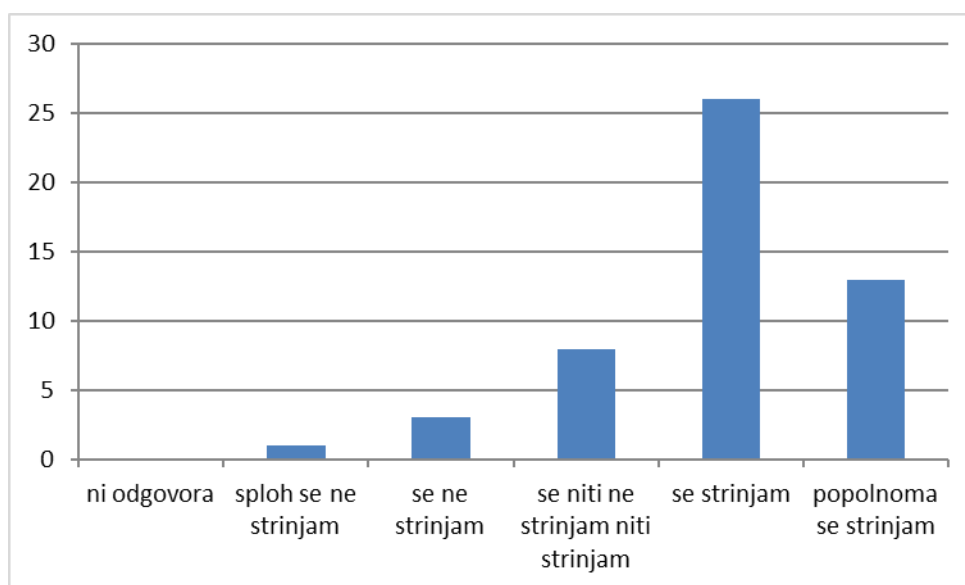
Čeprav je povprečna ocena respondentov/uporabnikov vpliva programa na njih nižja od povprečne ocene respondentov/prostovoljcev sodelovanja pri izvedbi programa »Mladinske delavnice« in vpliva le-tega na njih (prostovoljci očitno prepoznavajo močnejši vpliv na sebe), je zanimivo, da sta obe skupini podobno rangirali vplive tega programa, vsaj pri tistih področjih, ki so jih ocenili z najvišjimi ocenami. Tako eni kot drugi so najvišje rangirali ta vpliv na svoje mišljenje in znanje, pomembno visoko pa so ocenili tudi spremembo svojega odnosa do drugih.

Z zgoraj predstavljenimi rezultati smo lahko zelo zadovoljni, saj nam govorijo, da je, če izvzamemo področje vpliva odnosa do staršev, 74 % ali več respondentov/prostovoljcev ocenilo, da je udeležba na seminarju ter sodelovanje pri izvajanju programa »Mladinske delavnice« pozitivno vplivalo na njih. Na podlagi teh rezultatov lahko ugotovimo, da smo na tak način vplivali na povečanje njihove profesionalne in osebnostne kompetentnosti, kar nam govori, da je naše delo z njimi imelo tudi pomembne preventivne učinke na njih. To potrjujejo tudi rezultati vprašanja, ki sledi.

Tabela 17: Ocena vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce (anketno vpr. št. 10)

		ni odgovora	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam	M
Število	Na seminarju za usposabljanje kot tudi pri izvajanju programa	0	1	3	8	26	13	3,92

	Mladinske delavnice sem se veliko naučil o sebi, kot tudi o drugih, kar mi je bilo v pomoč tudi v mojem privatnem življenju.							
Odstotek	Na seminarju za usposabljanje kot tudi pri izvajanju programa Mladinske delavnice sem se veliko naučil o sebi, kot tudi o drugih, kar mi je bilo v pomoč tudi v mojem privatnem življenju.	0,0	2,0	5,9	15,7	51,0	25,5	

Slika 16: Ocena vpliva sodelovanja pri izvajanju MD na prostovoljce

Lahko rečemo, da je to vprašanje neke vrste kontrolno vprašanje, ki je skupaj z vprašanjem št. 4, v okviru vprašalnika za prostovoljce, ponudilo možnost respondentom/prostovoljcem, da še enkrat ocenijo vpliv sodelovanja pri izvajanju programa »Mladinske delavnice« na svojo osebnost, odnos do drugih ter na svoje privatno življenje na sploh. Pri vprašanju št. 4 pa so se pri ocenjevanju fokusirali le na vpliv usposabljanja na njihovo profesionalno kompetentnost.

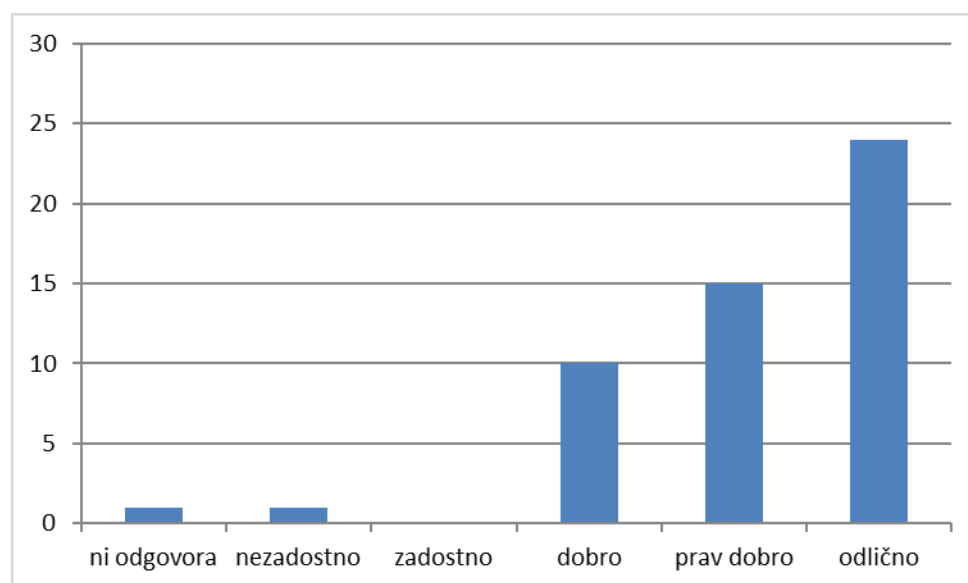
Enako kot pri vprašanju št. 4 so respondenti tudi pri tem vprašanju stopnjo soglasja s ponujeno trditvijo lahko ocenjevali na lestvici od 1 do 5 (1 - je »sploh se ne strinjam«, 2 - je »se ne strinjam«, 3 - je »se niti ne strinjam niti strinjam«, 4 - je »se strinjam« in 5 - je »popolnoma se strinjam«).

Zgornji rezultati nam govorijo, da čeprav se stopnja soglasja razlikuje (ocene 4 in 5), 76,5 % respondentov soglaša s trditvijo, da so se na seminarju za usposabljanje prostovoljcev, kot tudi pri izvajanju programa »Mladinske delavnice«, veliko naučili o sebi ter o drugih, kar jim je bilo koristno tudi v njihovem privatnem življenju. Povprečna ocena, ki so jo dali respondenti za to

področje, na lestvici od 1 do 5, je 3,92, kar je prav dobro. Le štirje izmed respondentov so izrazili nesoglasje s to trditvijo. Če k temu dodamo povprečno oceno, ki so jo respondenti dali kot mero soglasja s stališčem, da so na seminarju za usposabljanje pridobili veliko znanj in idej, za katera verjamejo, da jim bodo v pomoč pri njihovem bodočem profesionalnem življenju, lahko rečemo, da smo v zelo veliki meri dosegli cilj, ki smo ga imeli pred seboj pri delu z njimi. Ob tem smo bili tudi zelo uspešni pri povečanju njihove osebne in profesionalne kompetentnosti ter na ta način posledično prispevali tudi k povečanju njihove zaposljivosti.

Tabela 18: Ocena pogojev sodelovanja (anketno vpr. št. 13)

	ni odgovora	nezadostno	zadostno	dobro	prav dobro	odlično	M
Število	1	1	0	10	15	24	4,22
Odstotek	2,0	2,0	0,0	19,6	29,4	47,1	

Slika 17: Ocena pogojev sodelovanja

Pogoji za sodelovanje in delo predstavljajo pomemben dejavnik ohranjanja in krepitve motivacije za prostovoljsko delo, zlasti pri programih kot je naš, in sicer takšni, ki so dalj časa trajajoči programi, ki jih izvajajo isti prostovoljci. To posebno velja za programe, ki jih izvajajo mladi ljudje, ki so še vedno v procesu oblikovanja svoje lastne identitete in niso plačani za svoje delo. Zato nam je bilo pomembno, da respondenti ocenijo tudi pogoje, ki so jih bili deležni pri sodelovanju z nami. Namreč, naš program je organiziran kot nacionalna mreža enega izvajalca, ki ga izvajamo na različnih koncih Slovenije. V Nacionalno mrežo »Mladinske delavnice« je bilo v šolskem letu 2021/22 vključenih 8 partnerskih organizacij.

Pri tem vprašanju nas je torej zanimalo, kako respondenti/prostovoljci ocenjujejo pogoje, ki so jim jih zagotovile vse partnerske organizacije vključene v Nacionalno mrežo Mladinske delavnice, vključno z Društvom za preventivno delo, ki je skrbelo za izvajanje aktivnosti Nacionalne mreže ter za izvajanje programa »Mladinske delavnice« v ljubljanski regiji. Pogoje za sodelovanje in delo so respondenti lahko ocenjevali s petstopenjsko lestvico, in sicer: 1 je »nezadostno«, 2 je »zadostno«, 3 je »dobro«, 4 je »prav dobro« in 5 je »odlično«.

Zgoraj predstavljeni rezultati nam govorijo, da je bilo 76,5 % prostovoljcev zelo zadovoljnih (ocena 4 ali 5). Nezadostno oceno pogojem za sodelovanje in delo pa je dal en respondent. Glede na to, da je povprečna ocena, ki so jo dali respondenti 4,22, lahko rečemo, da velika večina izmed njih ocenjuje pogoje sodelovanja in dela pri izvajanju programa »Mladinske delavnice« kot prav dobre in odlične. Zdi se nam pomembno poudariti, da je le deset respondentov pogoje sodelovanja in delo ocenilo z oceno dobro.

S tem smo lahko zelo zadovoljni, ker se zdi, da so naši napor obrodili sadove, kar pomeni, da smo ustvarili ustrezne pogoje za sodelovanje in delo prostovoljcev pri izvajanju našega programa ne glede na okoliščine, ki so veljale v preteklem šolskem letu.

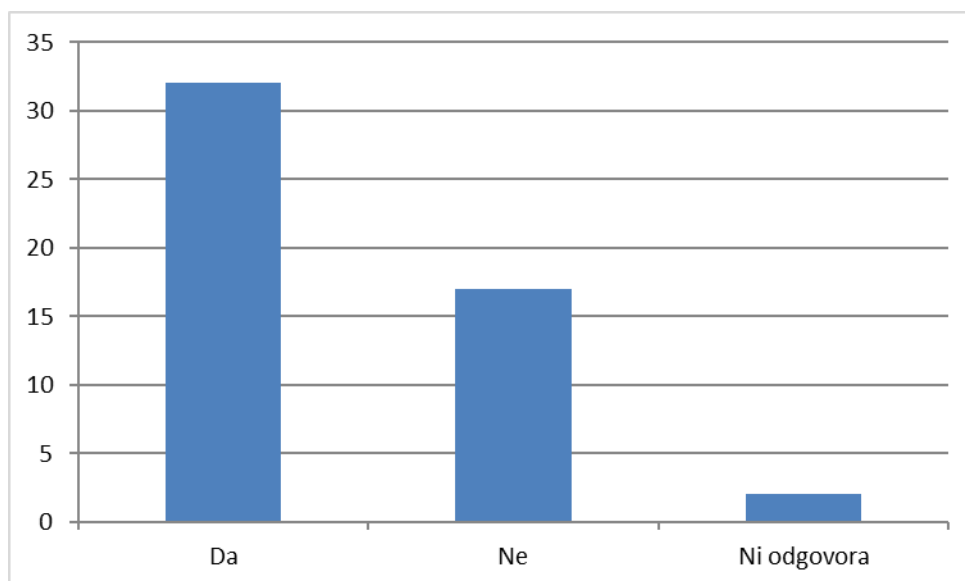
Potrebno je poudariti, da prostovoljci niso bili plačani za svoje delo, temveč so dobivali le povračilo stroškov prostovoljskega dela v skladu z Zakonom o prostovoljskem delu.

Želja po sodelovanju v naslednjem šolskem letu

Med drugim nas je zanimalo tudi število zainteresiranih prostovoljcev za sodelovanje v naslednjem šolskem letu, kot tudi način oziroma obseg tega bodočega sodelovanja, zato so respondenti imeli možnost odgovarjati na dve vprašanji, rezultate katerih bomo predstavili v nadaljevanju.

Tabela 19: Motiviranost za sodelovanje pri MD v naslednjem šolskem letu (anketno vpr. št. 11)

	Da	Ne	Ni odgovora
Število	32	17	2
Odstotek	62,7	33,3	3,9

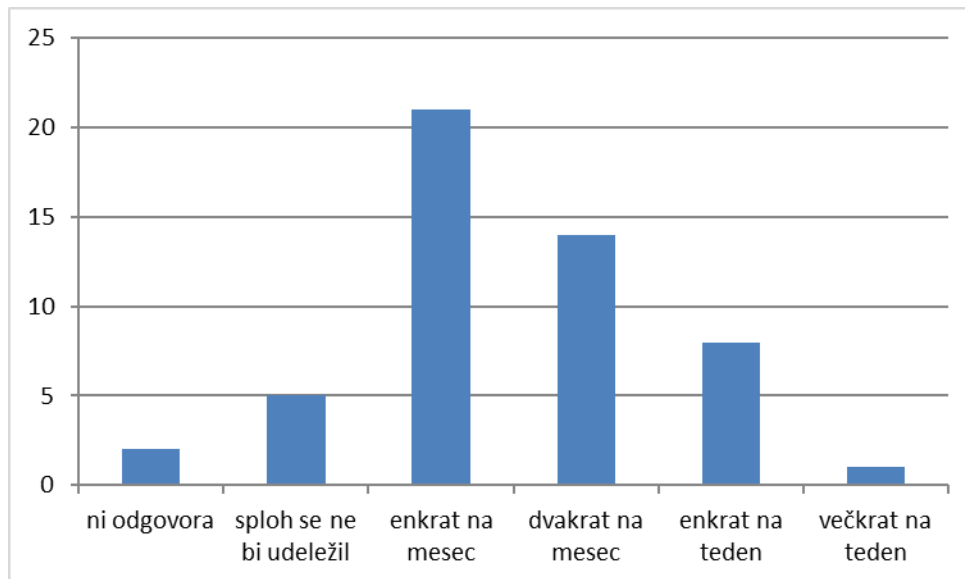
Slika 18: Motiviranost za sodelovanje pri MD v naslednjem šolskem letu

Zgornji rezultati nazorno govorijo, da sta skoraj 2/3 respondentov (62,7 %) zainteresirani za sodelovanje pri izvajanju programa »Mladinske delavnice« tudi v naslednjem šolskem letu. To je za nas izvajalce izjemno dobra novica. Zdi se, da zadnjih nekaj let motivacija za prostovoljsko delo pri študentih pada. Le-ti predstavljajo primarno ciljno populacijo za naše bodoče prostovoljce. Res pa je, da vse večje število fakultet prepoznava naš program kot možnost, da njihovi študenti izvajajo študijsko prakso, tako da izvajajo naš program vsaj eno šolsko leto.

Zgoraj predstavljeni rezultati so tudi potrditev visoke ocene o našem kakovostnem delu s prostovoljci v šolskem letu 2021/22, kot tudi njihovega zadovoljstva z delovnimi pogoji, ki smo jim jih zagotovili. Zdi se nam, da to govori tudi, da sodelovanje pri izvajanju našega programa za večino teh mladih ljudi še vedno predstavlja izziv in s seboj nosi učni potencial, tako na profesionalnem kot tudi na osebnostnem področju. Nenazadnje, tovrstno delo z najstniškimi skupinami, čeprav tega nismo eksplicitno ugotavljali s pomočjo vprašalnika, zagotovo predstavlja tudi vir osebnega zadovoljstva, o čemer so nam mnogi med njimi tudi poročali.

Tabela 20: Način sodelovanja pri dodatnih aktivnostih v programu MD (anketno vpr. št. 12)

	ni odgovora	sploh se ne bi udeležil	enkrat na mesec	dvakrat na mesec	enkrat na teden	večkrat na teden
Število	2	5	21	14	8	1
Odstotek	3,9	9,8	41,2	27,5	15,7	2,0

Slika 19: Način sodelovanja pri dodatnih aktivnostih v programu

V okviru tega vprašanja nas je zanimalo, v kolikšni meri so respondenti motivirani, da sodelujejo pri drugih aktivnostih, razen rednega izvajanja programa iz tedna v teden (občasne aktivnosti, ekstenzivne aktivnosti, poletne aktivnosti).

Kot je razvidno iz zgoraj predstavljenih rezultatov, le 9,8 % respondentov ni zainteresiranih za sodelovanje v teh dodatnih aktivnostih v naslednjem šolskem letu. Več kot 40 % respondentov je motiviranih, da v naslednjem šolskem letu sodeluje tudi na tak način enkrat na mesec, preostali del respondentov pa mnogo bolj pogosto (45,2 %). To je pomembna informacija za nas izvajalce, zlasti v kontekstu načrtovanja občasnih, ekstenzivnih in poletnih aktivnosti.

Podatek, da je cca. 85 % respondentov motiviranih oziroma zelo motiviranih, da v naslednjem šolskem letu sodeluje pri izvajanju programa MD, nam tudi posredno govori o uspešnosti našega mentorskega dela s prostovoljci, kot tudi o tem, da je velika večina prostovoljcev skozi to sodelovanje pridobila veliko tako na svoji osebnosti kot tudi svoji profesionalni rasti. To nas izvajalce vsekakor veseli in krepi v prepričanju, da naše delo, ki ga opravljamo, prinaša pozitivne rezultate tako pri uporabnikih našega programa kot tudi pri prostovoljcih, ki aktivno sodelujejo pri izvajanju našega programa.

Odprto vprašanje:

V okviru anonimnega vprašalnika smo prostovoljcem tudi dali možnost, da izrazijo svoje mnenje in podajo eventualne predloge v zvezi s programom, načinom dela, pogoji ipd. Zdi se, da je večina respondentov čutila, da je svoje mnenje v zadostni meri že izrazila v okviru preostalih vprašanj, tako da te priložnosti ni izkoristilo večje število respondentov. Tisti izmed njih, ki so svoja mnenja podali, so bili zelo pohvalni do programa, načina dela in organizacije ter koristi, ki so jih imeli zase. Nekateri so bili tudi kritični, zlasti ko gre za po

njihovem mnenju potrebo po tematski dopolnitvi obstoječega programa (da bi morali bolj izhajati iz aktualnih potreb uporabnikov).

V nadaljevanju navajamo nekatere odgovore na vprašanje: **»V primeru, če nam želiš še kaj sporočiti ali predlagati, te prosim, da zapišeš v nadaljevanju«**:

- *Učenci so se zelo dobro odzivali predvsem na delavnice in igre znotraj delavnice, kjer so imeli sami več avtonomije (npr. naštevanje in ovrednotenje posameznih odvisnosti). V večji meri so jih pritegnile delavnice, ki so jim bile po vsebini bližje (npr. Droge in odvisnosti, Moja prihodnost, Družbena omrežja in Prijateljstvo, Verbalna in Neverbalna delavnica, O spolnosti), nekoliko manj odzivni so bili pri uvodnih delavnicah in delavnicah, ki so zahtevale večjo izpostavljenost ali rahlo presegale njihov način razmišljanja (npr. O čustvih, Kako z jezo in Vrednote). Interaktivne metode so se v večini primerov sicer izkazale kot zelo uspešne, kljub temu pa je imelo kar nekaj učencev odpor do risanja ali pisanja (sploh pri izvedbi 'online' delavnic). Med učenci sem zaznala veliko medosebne razlike v načinu razmišljanja in poznavanju posameznih tematik - določeni učenci so večino tematik poznali zelo dobro, do njih pa so imeli že oblikovano kritično mišljenje, po drugi strani pa je bilo kar nekaj učencev, ki jih posamezne tematike sploh niso zanimale oz. niso videli potrebe, da bi o njih posebej razmišljali (primer močnega razkoraka pri delavnici O čustvih). Prilagoditve posameznih iger, ki bi omogočale več svobode inštruktorja, da jih po težavnosti in globini prilagodi skupini, bi bile morda smiselne.*
- *Mogoče bi bilo potrebno kakšne igre prilagoditi ali malo nadgraditi, tudi glede na že predhodno znanje otrok (je res, da zelo variira, zgolj za v razmislek :)).*
- *Hvala za vse izkušnje! :)*
- *Mogoče posodobitev programa, mojim skupinam so se nekatere teme in/ali igre zdele otročje.*

2.4. DOSEGANJE CILJEV PROGRAMA MD V ŠOL. LETU 2021/22

Izvajanje preventivnega programa »Mladinske delavnice« (v nadaljevanju program MD) ter njegove rezultate v šolskem letu 2021/22, ocenjujemo kot pozitivne in uspešne.

Vsi izvajalci programa MD v lokalni skupnosti so bili združeni v Nacionalno mrežo Mladinske delavnice. Za njeno delovanje je skrbelo Društvo za preventivno delo, ki je koordiniralo in usklajevalo izvajanje programa na nacionalni ravni. Tako je bil program v šolskem letu 2021/22 izvajan v: Celje, Cirkovce, Destrnik, Dobrna, Domžale, Ivanjковci, Kidričevo, Kranj, Ljubljana, Majšperk, Maribor, Marezige, Medvode, Naklo, Novo mesto, Ptuj, Smednik, Središče ob Dravi, Šenčur, Škofja Loka, Videm pri Ptuju, Vipava in Vojnik.

Sofinancerji programa v koledarskem letu 2021 so bili glede na porabljenih sredstev za izvajanje programa na republiški ravni Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS (70,06 %), Ministrstvo za zdravje RS (15,61 %), občine (6,21 %), drugo (donacije, lastna sredstva ...) (2,27 %) in drugi viri (5,86 %).

V šolskem letu 2021/22 je bil program izvajan:

- v 55-ih OŠ, v 6 UMS ter v 131 DMS skupinah,
- V intenzivni del programa je bilo na mesečni ravni vključenih 1.428 udeležencev.
- Program MD smo kontinuirano izvajali v 37-ih OŠ. V 131 DMS skupinah (redno, iz tedna v teden) je bilo vključenih 1.366 udeležencev na mesec. Poleg tega smo program MD izvajali tudi v okviru 6 UMS skupin, v katere se je vključilo 62 udeležencev.
- V ekstenzivni del programa je bilo vključenih 1.891 udeležencev, program je bil izveden v okviru 165 DMS skupin.
- Skupno je bil program izvajan v 55-ih OŠ, vanj je bilo vključenih 3.319 uporabnikov, v okviru 302 majhnih skupin.

Glede na to, da je kontinuirana izvedba programa MD vezana na šolsko leto, so v tej študiji predstavljeni rezultati obdelanih anonimnih vprašalnikov, ki so jih izpolnili uporabniki, ki so bili v program vključeni kontinuirano v šolskem letu 2021/22.

Kot je to že predstavljeno v uvodnem delu v poglavju 1.5.1. Metode dela, program MD implementiramo na dva različna načina, in sicer v obliki UMS in/ali DMS strategije. Tako so v analizi predstavljene tudi razlike v odgovorih respondentov, ki so se programa udeleževali v teh dveh variantah implementacije.

Starostna struktura respondentov je v skladu z načrtovanimi cilji programa. Približno 89,7 % respondentov je v šolskem letu 2021/22 obiskovalo 8. razred. S programom smo tako zajeli populacijo, ki je bila načrtovana.

Iz rezultatov je razvidno, da so respondenti, ki so naš program obiskovali v okviru UMS, pri vseh kazalnikih, razen presenetljivo sicer, ko gre za teme povezane z rizičnimi vedenji (konzumiranje PAS, nasilje, spolno prenosljive bolezni in spolnost) prepoznali močnejši vpliv programa nase (višje povprečne

ocene od 0,08 do 0,87) in posledično tudi prepoznali večje spremembe na sebi kot posledico udeležbe v programu MD od respondentov, ki so se programa udeleževali v okviru DMS. Vendar, ne glede na to lahko vidimo, da so tudi doseženi rezultati pri respondentskih, ki so se programa udeleževali v okviru DMS, dobri. Na koncu koncev, statistična pomembnost teh razlik ni velika. Najbolj očitna je pri kazalnikih znanje in uspešnejše učenje. Te razlike so razumljive z ozirom na dejstvo, da so udeleženci, ki so program obiskovali v okviru UMS, bili v programu dalj časa, da so posamezne aktivnosti, v katere so bili vključeni, tudi trajale dalj časa in nenazadnje, tudi njihova motivacija je bila bolj intrinzična kot eksterna.

V nadaljevanju sledi podrobnejša analiza doseganja ciljev, ki smo jih imeli pred seboj pri izvajanju programa glede na kazalnike, ki smo jih oblikovali kot indikatorje doseganja le-teh.

1. cilj:

Pridobitev palete socialnih veščin ter povečanje osebne in socialne kompetentnosti uporabnikov programa.

Kazalniki so odgovori respondentov na vprašanje št. 5 (podvprašanja od 1 do 6) ter rezultati predstavljeni na 2. podvprašanje pri vprašanju št. 9 anonimnega vprašalnika, s pomočjo katerega so respondenti ocenjevali vpliv programa nase oziroma s pomočjo katerega so ocenjevali dosežene spremembe zahvaljujoč udeležbi v programu MD.

Podrobnejša predstavitev doseženih rezultatov zgoraj omenjenih kazalnikov je predstavljena v tabeli in sliki št. 4 ter v tabeli in sliki št. 8.

V okviru tega kazalnika (vpr. št. 5) so respondenti na tristopenjski lestvici ocenjevali, v kolikšni meri prepoznavajo vpliv programa nase (1 je »nič«, 2 je »malo« in 3 je »zelo«). Najmanjše spremembe oziroma najslabši vpliv, ki je nastal zaradi udeležbe v programu, so respondenti prepoznali na svoj odnos do staršev (povprečna ocena 1,64) ter na svoja čustva in osebnost (povprečna ocena 1,66). Vendar, če pogledamo odstotek tistih, ki so ta vpliv zaznali pri sebi vidimo, da je le-ta 48 % pri prvem področju oz. 50,5 % pri drugem in 52,1 % pri tretjem. Najmočnejši vpliv pa so respondenti prepoznali na svoje znanje. Ta vpliv je prepoznalo 79,6 % respondentov (povprečna ocena 2,06).

Če k temu dodamo dosežene rezultate, ki se zrcalijo v odgovorih respondentov na 2. podvprašanje 9. vprašanja anonimnega vprašalnika, ki so ga izpolnjevali respondenti, lahko rečemo, da smo dejansko v dobršni meri dosegli zgornji cilj. Namreč, respondenti so na petstopenjski lestvici ocenjevali, v kolikšni meri se je spremenil njihov način komuniciranja zahvaljujoč udeležbi v programu (1 je »nič ni vplivalo«, 2 je »malo je vplivalo«, 3 je »srednje je vplivalo«, 4 je »precej je vplivalo« in 5 je »zelo je vplivalo). Da se je to zgodilo, je pritrdilno odgovorilo 67,3 % respondentov. Stopnjo tega vpliva ocenjujejo različno, vendar je njihova povprečna ocena 2,24. Respondenti, ki so se udeleževali programa v okviru UMS, so vpliv na to

področje svojega delovanja ocenili s povprečno oceno 3,02, respondenti v DMS skupinah pa 2,20.

2. cilj:

Zvišanje samopodobe, samozaupanja in samozavesti uporabnikov programa.

Kazalniki so odgovori respondentov na vprašanje št. 5 (podvprašanja št. 7 in 8) ter vprašanje št. 9 (podvprašanje št. 6) anonimnega vprašalnika, s pomočjo katerega so respondenti ocenjevali vpliv programa nase oziroma s pomočjo katerega so ocenjevali dosežene spremembe zahvaljujoč udeležbi v programu MD.

V okviru 9. vprašanja (podvprašanje št. 6) so respondenti imeli priložnost, da ocenijo vpliv udeležbe v programu na svoje naslednje prepričanje: «Verjamem vase in se spoštujem, kakršen sem». To so lahko ocenjevali s pomočjo petstopenjske lestvice (1 je »nič ni vplivalo«, 2 je »malo je vplivalo«, 3 je »srednje je vplivalo«, 4 je »precej je vplivalo« in 5 je »zelo je vplivalo»). Povprečna ocena tega vpliva je bila 2,74. Še bolj pomembno pa se nam zdi, da je 72,7 % respondentov potrdilo, da je udeležba v našem programu vplivala na to, da pridobijo tovrstno prepričanje.

Če primerjamo povprečne ocene respondentov, ki so bili udeleženi v program v okviru UMS (povprečna ocena 3,23) s tistimi, ki so bili v program vključeni v okviru DMS (povprečna ocena 2,71) ugotavljamo, da tudi tu obstaja razlika; tudi v tem primeru so ta vpliv zaznali kot močnejši respondenti v UMS skupinah.

Če k temu dodamo rezultate, ki se zrcalijo v odgovorih respondentov na podvprašanja št. 7 in 8 v okviru 5. vprašanja, se nam zdi, da smo tudi ta cilj dosegli pri večini respondentov. V okviru tega vprašanja so respondenti ocenjevali vpliv programa na svoje funkcioniranje na različnih področjih svojega življenja oziroma na sebe osebno. Za nas sta relevantni dve področji, ki sta povezani s tem ciljem. To sta področji »odnosa do sebe« (povprečna ocena 1,70) ter »odnosa do drugih« (povprečna ocena 1,83). Zanimalo nas je torej, če so respondenti prepoznali spremembe svojega odnosa do sebe ali svojega odnosa do drugih ljudi zahvaljujoč udeležbi v našem programu. S pomočjo tristopenjske lestvice (1 je »nič«, 2 je »malo« in 3 je »zelo«) je pritrdilno odgovorilo: 54 % za področje »odnosa do sebe« in 65,4 % za področje »odnosa do drugih« ljudi.

Tudi v primeru teh dveh področij je evidentna razlika ocene vpliva našega programa na respondente, ki so statistično pomembne. Tako respondenti, ki so bili vključeni v program v okviru UMS skupin, v povprečju ocenjujejo ta vpliv kot močnejši.

Iz zgoraj predstavljenih rezultatov vidimo, da smo tudi ta cilj dosegli v dobršni meri oziroma v primeru več kot 54 % respondentov.

3. cilj:

Opolnomočiti uporabnike z ustreznimi informacijami o nevarnostih rizičnega vedenja (konzumiranje prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih substanc, o nasilju med mladimi, o rizičnem in neodgovornem spolnem vedenju ...).

Kazalniki so odgovori respondentov na vprašanje št. 6 (3 podvprašanja) anonimnega vprašalnika, s pomočjo katerega so respondenti ocenjevali vpliv programa nase oziroma s pomočjo katerega so ocenjevali dosežene spremembe zahvaljujoč udeležbi v programu MD.

Respondenti so ocenjevali obseg koristnih informacij s področij: psihoaktivnih substanc (prepovedane droge), medvrstniškega nasilja ter spolno prenosljivih bolezni in spolnosti. To so ocenjevali z ocenami od 1 do 5 – petstopenjska lestvica. Pri tem je 1 pomenilo »nič«, 2 »malo«, 3 »dovolj«, 4 »veliko« ter 5 »zelo veliko« koristnih informacij. Na podlagi skupnih povprečnih ocen lahko ugotovimo, da so respondenti ocenili, da so dobili dovolj koristnih informacij z vseh treh področij potencialnega rizičnega vedenja. Pri tem pa so ocenili, da so največ koristnih informacij dobili s področja spolno prenosljivih bolezni in spolnosti (skupna povprečna ocena 3,07), sledi področje medvrstniškega nasilja (skupna povprečna ocena 2,83) ter področje prepovedanih drog (skupna povprečna ocena 2,82). Podrobnejša predstavitev rezultatov je predstavljena v tabeli in sliki št. 5.

Tudi v okviru tega kazalnika so vidne razlike med povprečnimi ocenami vpliva s strani respondentov, ki so se programa udeleževali v okviru UMS, ter tistih, ki so se ga udeleževali v okviru DMS skupin. Tako respondenti, ki so bili vključeni v program v okviru UMS skupin, v povprečju ocenjujejo ta vpliv kot slabši v primerjavi z ocenami vpliva respondentov, ki so bili vključeni v program v okviru DMS skupin. Verjetno je to posledica dela prostovoljcev, ki so izvajali program v okviru DMS skupin. Zdi se nam, da so v preteklem šolskem letu ti prostovoljci bili bolj angažirani pri obravnavi teh tem pri delu s svojimi skupinami. Morda pa je v ozadju tudi to, da so uporabniki, ki so se programa udeleževali v okviru UMS skupin, bili enostavno bolj obveščeni o teh temah v primerjavi z uporabniki, ki so se programa udeleževali v okviru DMS skupin. Torej, ker so imeli več predznanja, so jim te delavnice prinesle manj novih informacij in znanja v primerjavi s tistimi, katerih predznanje je bilo manjše (uporabniki iz DMS skupin).

Če pa pogledamo rezultate, ki se kažejo v odgovorih respondentov na vprašanje, kjer so ocenjevali obseg pridobljenih koristnih informacij na teh treh področjih, smo lahko zadovoljni, ker se zdi, da smo ta zastavljeni cilj dosegli pri skoraj 4/5 respondentov (več kot 77,1 %).

Če pogledamo odstotek tistih respondentov, ki so ocenili, da niso dobili nobenih koristnih informacij, je stanje naslednje: glede prepovedanih drog je to 19 % respondentov, glede medvrstniškega nasilja je to 16,1 % ter glede spolno prenosljivih bolezni in spolnosti je to 16,3 %.

Na podlagi predstavljenih rezultatov ocenjujemo, da smo več kot 77 % naših uporabnikov opremili z ustreznimi koristnimi informacijami v zadostni meri, kar jim bo koristilo pri soočanju z izzivi na teh treh področjih, s katerimi se bodo bolj ali manj neizogibno srečevali v času svojega odraščanja.

4. cilj:

Zadovoljstvo uporabnikov (prilagojenost programa starosti in potrebam uporabnikov).

Kazalniki so odgovori respondentov na vprašanje št. 2, vprašanje št. 4., vprašanje št. 5 (podvprašanje št. 9), vprašanje št. 7 (2 podvprašanji), vprašanje št. 8 (11 podvprašanj) in vprašanje št. 11. To so bila vprašanja, v okviru anonimnega vprašalnika, s pomočjo katerih so respondenti lahko ocenjevali, v kolikšni meri so bili zadovoljni z našim programom na sploh ter v detajlih. Podrobnejša predstavitev in interpretacija odgovorov na ta vprašanja so sicer predstavljena v prejšnjem tekstu (poglavje 2.2.). Lahko pa rečemo, da so respondenti v dobršni meri izrazili zadovoljstvo z našim programom. Pravzaprav je bil odstotek negativno opredeljenih respondentov zelo majhen. Z različno stopnjo soglasja je večji del respondentov izrazilo zadovoljstvo z udeležbo v našem programu oziroma se pozitivno izrazilo o njem.

S programom smo zajeli ciljno populacijo (največji odstotek respondentov je bil star med 13,5 in 14,5 let), učencev 8-ih in 9-ih razredov OŠ. Ko so ocenjevali, v kolikšni meri je program vplival na njihovo počutje, je 37,7 % respondentov odgovorilo, da le-ta ni »nič vplival« na njihovo počutje. Razen da je 61,7 % respondentov odgovorilo, da je udeležba v programu vplivala na njihovo počutje (skupna povprečna ocena 1,83, na lestvici od 1-3), je 68,4 % respondentov izrazilo soglasje, sicer z različno stopnjo intenzitete, z naslednjo trditvijo: »Na MD sem se dobro počutil in jih rad obiskoval« (skupna povprečna ocena 3,82 na lestvici od 1-5). To govori samo po sebi, vendar če k temu dodamo, da se le 4,9 % respondentov sploh ne strinja s trditvijo: »Na MD smo se pogovarjali o stvareh, ki so me zanimale.« (skupna povprečna ocena 3,50 na lestvici od 1-5) je očitno, da je bil naš program v veliki meri usklajen s potrebami naših uporabnikov.

Respondenti so imeli priložnost s pomočjo 5-stopenjske lestvice oceniti tudi posamezne specifične stvari/pojave v okviru našega programa. Podrobnejša analiza odgovorov je predstavljena v prejšnjem tekstu. Na tem mestu bi lahko predstavili rang listo najbolj všečnih pojavov v okviru našega programa na podlagi povprečnih ocen naših respondentov. Na prvem mestu je odnos *inštruktorjev/prostovoljcev do udeležencev* (povprečna ocena 4,15), na drugem mestu je *enakopravnost v skupini* (povprečna ocena 3,73), na tretjem mestu je *dobro vzdušje* (povprečna ocena 3,70), na četrtem mestu je *družba* (povprečna ocena 3,67), na petem mestu sta *povedati, kar res mislim* in *igre, ki vzpodbujajo* (povprečna ocena 3,49), na sedmem mestu *pogovori in diskusije* (povprečna ocena 3,41) itd. Najnižja povprečna ocena je 2,99, in sicer za *vodene fantazije*. Glede na povprečno oceno, ki so jo podali respondenti tehniki vodene fantazije (nezadostno oceno je tej tehniki dalo 10,9 % respondentov) se zdi, da jim je bil ta »detajl« najmanj všeč v okviru našega programa, čeprav je 83,3 % respondentov tudi to tehniko ocenilo s

pozitivnimi ocenami. Vendarle, nas še posebej veseli, da so najvišjo povprečno oceno respondenti dali neposrednim izvajalcem programa. Samo 3 % respondentov jim je dalo nezadostno oceno, to je izjemno pomembno, kar posredno govori, da je naš program bil ne le prilagojen aktualnim potrebam respondentov, temveč tudi njihovim karakteristikam in razvojnim potrebam.

Način, vsebine in metode dela kot tudi pristop izvajalcev je očitno s strani večine respondentov ocenjen pozitivno. Torej, vidimo, da smo ta cilj dosegli v precejšnji meri.

Kot ilustracijo za mero, v kateri je bil naš program prilagojen aktualnim in razvojnim potrebam naših uporabnikov, se spomnimo na odgovore respondentov na odprto vprašanje »Kaj bi rad sporočil svojim vrstnikom, ki ne obiskujejo MD ter vodstvu MD?«, ki smo jih v pričujočem poročilu že navajali (glej strani št. 78 in 79).

5. cilj:

Oblikovanje pozitivnih stališč in vrednot do življenja ter zdravja, kot tudi spodbujanje razvoja prepričanja uporabnikov, da življenjske težave in krize sprejemajo kot izzive in priložnosti, ne pa kot grožnje in nevarnosti.

Kazalniki so odgovori na vprašanje št. 9 (1. in 4. podvprašanje). V okviru tega vprašanja so respondenti imeli priložnost s pomočjo 5-stopenjske lestvice oceniti stopnjo vpliva programa »Mladinske delavnice« na nekatera njihova prepričanja. Tako je le 19,9 % respondentov ocenilo, da zaradi udeležbe v našem programu niso pridobili prepričanja, ki se glasi: »Verjamem, da je življenje lepo, ter da so težave, ki jih imam v življenju tukaj, zato da bi jih reševal.«; to pomeni, da 79,1 % respondentov trdi, da so zaradi udeležbe v našem programu to prepričanje pridobili (skupna povprečna ocena 2,71).

15,2 % respondentov ocenjuje, da zaradi udeležbe v našem programu niso pridobili prepričanja, ki se glasi: »Verjamem, da so življenjski cilji dosegljivi.«; kar pomeni, da je 83,8 % respondentov ocenilo, da je to stališče/prepričanje pridobilo zahvaljujoč udeležbi v našem programu (skupna povprečna ocena 3,11).

Čeprav so pozitivne ocene respondentov razpršene, glede na to, da so imeli možnost dajati ocene na 5-stopenjski lestvici, je iz zgoraj predstavljenih rezultatov popolnoma jasno, da smo v dobršni meri pri ogromnem številu respondentov dosegli ta zastavljeni cilj.

Podobno kot pri večini kazalnikov so rezultati tudi pri teh kazalnikih boljši v primeru uporabnikov, ki so bili v program vključeni v okviru UMS skupine.

6. cilj:

Povečanje kapacitet za samostojno in kompetentno reševanje svojih razvojnih in socialnih težav in stisk ter preprečevanje medvrstniškega nasilja.

Kazalniki so odgovori na 5. vprašanje (10. in 11. podvprašanje) ter na 9. vprašanje (3. in 5. podvprašanje).

Respondenti so lahko s pomočjo 3-stopenjske lestvice v okviru 5. vprašanja v anonimnem anketnem vprašalniku eksplicitno ocenjevali, v kolikšni meri je udeležba v programu MD vplivala na nekatere njihove lastnosti, področja življenja in ne nazadnje tudi na lažje reševanje svojih problemov in težav. 55,3 % respondentov meni, da zahvaljujoč udeležbi v programu lažje rešujejo svoje probleme in težave (skupna povprečna ocena 1,72). Pri uspešnejšem učenju pa je ta odstotek nižji (39,4 %; skupna povprečna ocena 1,51), vendar z ozirom, da se s tehnikami uspešnejšega učenja, v okviru programa nismo neposredno ukvarjali, ocenjujemo, da je tudi ta posredni učinek dober.

Če k temu dodamo, da je 74,3 % respondentov ocenilo (na 5-stopenjski lestvici), da je zahvaljujoč udeležbi v programu, pridobilo večine uspešnejšega reševanja sporov z drugimi (»Vem, kako boljše reševati spore z drugimi«, skupna povprečna ocena 2,55) ter da se je 67 % respondentov v okviru našega programa naučilo kako, da uspešneje nadzoruje svoje obnašanje (»Lažje nadzorujem svoje obnašanje«, skupna povprečna ocena 2,36), smo lahko zadovoljni z dosegom zgoraj navedenega cilja, ki je bil očitno v dobršni meri dosežen.

7. cilj:

Usposobljenost prostovoljcev (študentov in mladih brezposelnih), kot tudi strokovnih delavcev na področju SV za delovanje na področju preventivnega dela z otroki in mladostniki, ki imajo težave pri odraščanju, ter za izvajanje projekta »Mladinske delavnice«.

Kazalnik je vprašanje številka 4 (obe podvprašanji).

V okviru anonimnega vprašalnika za prostovoljce, ki so neposredno izvajali program, so le-ti imeli priložnost na 5-stopenjski lestvici (1 je »sploh se ne strinjam«, 2 je »se ne strinjam«, 3 je »se niti ne strinjam niti strinjam«, 4 je »se strinjam«, 5 je »popolnoma se strinjam«) oceniti kaj in v kolikšni meri so se naučili na seminarju za usposabljanje prostovoljcev. Tako je 86,3 % prostovoljcev soglašalo z naslednjim stališčem: »Na seminarju za usposabljanje sem pridobil dovolj znanj in veščin za uspešno izvajanje programa Mladinske delavnice« (povprečna ocena 4,00). To potrjuje, da smo v zelo veliki meri dosegli temeljni namen seminarja za njihovo usposabljanje. Vendar, če k temu dodamo dejstvo, da je 90,2 % respondentov izrazilo soglasje z naslednjim stališčem: »Na seminarju za usposabljanje sem pridobil veliko idej in znanja o področju preventivnega dela z mladimi, kar mi bo v pomoč v mojem bodočem profesionalnem življenju.« (povprečna ocena 4,18) lahko trdimo, da smo v zelo veliki meri prispevali k povečanju profesionalne kompetentnosti respondentov oziroma da so respondenti usposobljeni za delovanje na področju preventivnega dela z otroki in mladostniki, ki imajo

težave pri odraščanju, v okviru socialnega varstva ter za izvajanje preventivnega projekta »Mladinske delavnice«.

8. cilj:

Povečanje osebne in profesionalne kompetentnosti prostovoljcev, kot tudi povečanje njihove zaposljivosti.

Kazalnik je vprašanje številka 9 (11. podvprašanje) ter vprašanje številka 10 na anonimnem vprašalniku za izvajalce programa (prostovoljce).

V okviru 9. vprašanja so respondenti imeli priložnost oceniti vpliv sodelovanja pri izvedbi programa MD na njihovo profesionalno usposobljenost. S pomočjo 3-stopenske lestvice (1 je »nič ni vplivalo«, 2 je »malo je vplivalo« in 3 je »zelo je vplivalo«) je 98 % respondentov odgovorilo pritrdilno na to vprašanje (povprečna ocena 2,57). Če k temu dodamo relativno visoko stopnjo soglasja tudi z ostalimi podvprašanji, smo lahko zelo zadovoljni z rezultati. Najslabši vpliv sodelovanja v programu so respondenti ocenili na področju odnosa do svojih staršev (povprečna ocena 1,78), vendar je še vedno 66,7 % respondentov zaznalo vpliv tudi na tem področju svojega življenja. Drugi najnižji rang je zavzelo področje lažjega reševanja svojih problemov in težav. 25,5 % respondentov trdi, da na to področje njihovega življenja sodelovanje pri izvajanju programa MD ni imelo nikakršnega vpliva (povprečna ocena 1,98).

Če k temu dodamo rezultate oziroma odgovore respondentov na 10. vprašanje, smo lahko dejansko zelo zadovoljni. Samo štirje respondenti (7,9 %) se niso strinjali, da je sodelovanje pri izvajanju programa MD vplivalo na tak način, kot je zapisano v naslednjem stališču: »Na seminarju za usposabljanje kot tudi pri izvajanju programa Mladinske delavnice sem se veliko naučil o sebi, kot tudi o drugih, kar mi je bilo v pomoč tudi v mojem privatnem življenju«. To so ocenjevali na 5-stopenjski lestvici (1 je »sploh se ne strinjam«, 2 je »se ne strinjam«, 3 je »se niti ne strinjam niti strinjam«, 4 »se strinjam«, 5 »popolnoma se strinjam«). Tako je 76,5 % respondentov dejalo, da se s trditvijo strinjajo oziroma se popolnoma strinjajo, 15,7 % respondentov pa jih je bilo neodločenih (povprečna ocena 3,92).

Na podlagi zgoraj predstavljenih rezultatov lahko zapišemo, da smo v veliki meri dosegli ta cilj. Res pa je, da lahko le predvidevamo, da so naši respondenti/prostovoljci bolj zaposljivi zahvaljujoč povečanju osebne in profesionalne kompetentnosti ter izkušnjam, ki so jih pridobili pri sodelovanju in izvajanju našega programa.

2.5. ZAKLJUČNE MISLI

Predstavljeni rezultati nazorno govorijo, da smo večino zastavljenih ciljev, pri izvajanju preventivnega programa »Mladinske delavnice« v šolskem letu 2021/22, dosegli v dobršni meri pri skoraj 2/3 respondentov. Nekatero cilje pri uporabnikih programa in večino ciljev, ki smo jih načrtovali pri delu s prostovoljci, pa smo dosegli v veliki meri, in sicer v primeru $\frac{3}{4}$ respondentov, pri nekaterih ciljeh pa celo pri 86 % respondentov.

Doseženi rezultati pri delu z uporabniki našega programa so v primeru UMS skupin pri večini kazalnikov boljši od rezultatov, ki smo jih dosegli pri DMS skupinah. Kar je razumljivo že iz večkrat navedenih razlogov (daljše obdobje udeležbe, dalj časa trajajoče aktivnosti, večje število aktivnosti, intrinzična motivacija ...), vendar tudi doseženi rezultati dela z uporabniki, ki so bili vključeni v program v okviru DMS, so dobri, pri nekaterih kazalnikih celo zelo dobri, kar nas je presenetilo pa je, da so pri kazalnikih, ki govorijo o stopnji pridobitve koristnih informacij na področjih rizičnega vedenja (konzumiranje PAS, medvrstniško nasilje, spolno prenosljive bolezni in spolnost), celo boljši. Menimo, da bi ti rezultati lahko bili še boljši (vsaj za 20%), če bi bila omogočena intenzivnejša izvedba programa oziroma če bi za izvajanje posamičnih aktivnosti/delavnic bilo namenjenih vsaj 60 minut oz. optimalno 90 minut – blok ura tedensko. Zagotovljena bi morala biti tudi kontinuiteta izvedbe programa v okviru 2 šolskih let. To pomeni, da bi isti učenci, ki začnejo obiskovati program v 8. razredu, nadaljevali udeležbo v programu tudi v 9. razredu. Verjamemo, da bi to ne le omogočilo obsežnejše in bolj popolno doseganje zastavljenih ciljev, temveč, kar se nam zdi enako pomembno, bi to zagotovilo tudi večjo trajnost doseženih rezultatov.

Pri delu s prostovoljci pa so doseženi rezultati še boljši. Očitno je, da sodelovanje teh mladih ljudi pri izvajanju našega programa (kar vključuje usposabljanje, zagotovljeno redno strokovno mentorstvo, izvedba programa na terenu ...) nima samo pozitivnega vpliva na zvišanje njihove profesionalne kompetentnosti, temveč ima tudi svojevrsten preventiven učinek na njih. To očitno prispeva tudi k izboljšanju njihove osebnostne zrelosti in pospešuje njihov pozitiven psihosocialni razvoj. Torej, ima enake učinke, vendar v še bolj zaznavni meri, kot je to v primeru samih uporabnikov našega programa (*znano kot: »Positive Youth Development Approach«*).

Tako je delo, ki ga opravljamo strokovni delavci pri izvedbi preventivnega programa »Mladinske delavnice«, po eni strani multiplicirano, ker s pomočjo prostovoljcev dosežemo veliko večje število uporabnikov, kot bi jih dosegli, če bi sami neposredno delali z njimi. Po drugi strani pa je edukativno-preventivno, ker s svojim delovanjem na prostovoljce prispevamo k pospeševanju njihovega pozitivnega psihosocialnega in profesionalnega razvoja.

Pri oceni doseženih rezultatov pri delu z uporabniki in prostovoljci posebno mesto zavzame ocena kakovosti implementacije programa. Namreč, ni pomembno samo, kaj smo dosegli, zdi se nam, da je enako pomembno, kako

smo to dosegli. To smo poskušali pogledati skozi »oči« prostovoljcev, ki so program neposredno izvajali na terenu. Kot smo to že večkrat izpostavili, so to bili v večini študentje. Kot je razvidno iz rezultatov, so prostovoljci same pogoje dela, način strokovnega dela z njimi, kot tudi delo svojih strokovnih mentorjev ocenili z zelo visokimi povprečnimi ocenami. Velika večina izmed njih je izjemno zadovoljna z načinom, kako smo poskrbeli za njih, kako smo jih opremili z znanjem, veščinami, kot tudi s potrebnim materialom za samo izvedbo programa. Pa tudi, kako smo skrbeli za njih in zagotavljali podporo in pomoč, jim pomagali pri reševanju problemov na terenu itd. tekom izvedbe programa. Za njih so, njihovi strokovni mentorji, lahko rečemo temu tako, bili nekaj podobnega temu, kar so oni bili za svoje uporabnike. Med njimi je bil vzpostavljen odnos medsebojnega zaupanja in naklonjenosti ter podpore in pomoči. Ustvarjena je bila močna povezava med prostovoljci, ki so sodelovali pri izvajanju programa. Ustvarjeni so bili pogoji za oblikovanje dobro usklajenih in učinkovitih timov, znotraj katerih so prostovoljci imeli dovolj prostora za individualno svobodo in kreativnost, ob enem pa so bili pripravljene medsebojno sodelovati ter pomagati eden drugemu pri realizaciji skupnih ciljev.

Vse to skupaj ne bi bilo mogoče brez odgovornega in požrtvovalnega dela strokovnih mentorjev v okviru našega programa. Mnogi med njimi so zaradi preobremenjenosti s službenim delom svoje delo strokovnega mentorja opravljali tudi v okviru svojega prostega časa.

Vsekakor, pa so ti rezultati tudi plod resnega in odgovornega dela mladih ljudi/prostovoljcev, ki so bili zelo motivirani, da svoje delo opravijo čim bolj kakovostno, ter so bili odprti in pripravljene za nenehno učenje in napredovanje na poti svojega samorazvoja. Posledica tega je bila kakovostna izvedba programa na terenu.

Na koncu je potrebno poudariti, da vse skupaj ne bi bilo izvedljivo brez razumevanja in finančne podpore s strani sofinancerjev. V največjem obsegu je to bilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS, ki je prepoznalo vrednost našega programa ter nas uvrstilo med javne socialnovarstvene programe in nas finančno podprlo v obsegu, ki je omogočil tako kakovostno izvedbo programa. Tudi Ministrstvo za zdravje RS je program finančno podprlo v okviru 3-letnega obdobja, kar je zagotovilo bolj stabilne pogoje za delo in bolj kakovostno doseganje zastavljenih ciljev.

Poleg teh dveh večjih sofinancerjev programa MD so njegovo izvedbo na svojem območju finančno podprle tudi posamezne občine/mesta.

Naš program predstavlja učinkovit model dela z otroki in mladostniki najstniške starosti (13-15 let), ki imajo težave pri odraščanju. To je skupnostno preventivni socialnovarstveni program, ki predstavlja celostno preventivno intervencijo, ki je namenjena najstniški populaciji osnovnošolske starosti. Program ima jasno konceptualno in teoretično utemeljitev; jasno izdiferencirane cilje (kot tudi kazalnike) oziroma metodologijo evalvacije njihovega doseganja; opredeljeno organizacijo in način dela, ki vodi k uresničevanju le-teh; preciziran način implementacije, vključno s sistemom nabora prostovoljcev, njihovega usposabljanja, strokovnega vodenja in nadzora ter nenazadnje več kot 25-letno tradicijo kontinuiranega izvajanja v

slovenskem prostoru. Pri tem je bil program že trikrat eksterno evalviran, več kot 21 let pa kontinuirano evalviran s strani samih izvajalcev. Rezultati predstavljeni v tej študiji so primerljivi z že doseženimi in evidentiranimi rezultati našega programa v preteklosti.

Avtor:

- Zoran Maksimović, univ. dipl. psih., vodja projekta

Sodelavci:

- dr. Boštjan Bajec, univ. dipl. psih.
- Maruša Cvek, mag. zak. in druž. štud.
- Nina Mesojedec, mag. prav.
- Katja Kovačič, prof. ped. in andrag. (UN)

V Ljubljani, september 2022.

3. STATISTIČNI PREGLED DOSEDANJEGA IZVAJANJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« od leta 1993 (šolsko leto 1993/94) do 2022 (šolsko leto 2021/22)

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD	ŠOLSKO LETO 1993/94		ŠOLSKO LETO 1994/95		ŠOLSKO LETO 1995/96		ŠOLSKO LETO 1996/97	
	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.
AJDOVŠČINA	2	5	2	2	3	3	3	3
BREŽICE	0	0	0	0	2	2	2	3
CELJE	0	0	0	0	0	0	4	4
ČRNOMELJ	1	1	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA	0	0	7	13	12	13	21	19
HRASTNIK	1	1	2	2	2	2	0	0
IDRIJA	2	4	3	3	3	4	2	2
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0	0	0	2	4
IZOLA	1	2	2	4	2	4	2	2
JESENICE	6	16	4	10	5	11	3	5
KOČEVJE	0	0	2	2	2	2	0	0
KRANJ	6	11	7	9	8	20	5	6
KRŠKO	0	0	1	2	2	2	2	2
LAŠKO	0	0	0	0	0	0	0	0
LITIJA	2	3	2	3	2	3	0	0
LJUTOMER	5	5	4	4	3	3	4	4
LOGATEC	0	0	0	0	2	2	2	4
MARIBOR	7	8	8	13	7	12	7	12
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	3	3	4	4
NOVA GORICA	6	9	6	8	4	7	2	2
NOVO MESTO	0	0	0	0	2	2	0	0
ORMOŽ	3	7	4	5	4	3	4	4
POSTOJNA	0	0	0	0	4	4	3	5
PTUJ	17	32	16	31	16	35	15	18
RADLJE OB DRAVI	0	0	1	1	2	2	2	3
RADOVLJICA	3	16	2	8	4	10	5	10
RAVNE NA KOROŠKEM	5	5	4	8	4	6	4	5
RIBNICA	1	1	1	1	1	1	1	2
SEŽANA	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	1	2	1	4	1	4	3	4
SLOVENJ GRADEC	5	8	8	8	5	7	5	5
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠIŠKA	1	2	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	4	6	3	3	2	2	3	3
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0	2	3	4	4
TOLMIN	1	2	1	2	1	2	2	2
TRBOVLJE	0	0	2	2	2	3	0	0
TRŽIČ	3	4	0	0	0	0	0	0
VELENJE	8	8	6	12	5	8	6	8
VRHNIKA	1	2	1	2	1	3	2	2
ŽALEC	0	0	1	2	4	6	7	9
SKUPAJ	92	160	101	164	122	194	131	160

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	1997/98		1998/99		1999/00		2000/01	
	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.
AJDOVŠČINA	3	4	3	4	3	3	4	6
BREŽICE	1	2	1	2	1	1	1	1
CELJE	7	11	10	16	9	15	8	11
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA	9	13	10	10	9	9	7	7
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	3	3	2	2	1	1	0	0
ILIRSKA BISTRICA	5	6	6	4	5	7	5	7
IZOLA	2	1	1	1	0	0	0	0
JESENICE	2	3	1	1	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0	0	0
KRANJ	6	9	7	11	4	7	5	5
KRŠKO	3	4	3	3	3	3	3	3
LAŠKO	0	0	0	0	0	0	0	0
LITIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	2	2	1	2	0	0	0	0
LOGATEC	2	4	2	4	2	4	3	6
MARIBOR	6	11	6	11	6	10	6	10
MURSKA SOBOTA	5	5	4	4	2	2	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	5	5	4	5	3	4	3	8
POSTOJNA	3	4	4	4	0	0	1	1
PTUJ	13	20	14	22	15	26	14	24
RADLJE OB DRAVI	3	5	3	4	3	3	2	1
RADOVLJICA	3	5	4	6	4	7	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	4	5	2	5	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	2	5	4	2	4	5	4	5
SLOVENJ GRADEC	5	6	4	5	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	2	2	3	3	2	2	2	2
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	3	3	3	3	2	2	1	1
ŠMARJE PRI JELŠAH	4	6	4	4	4	4	4	4
TOLMIN	2	3	1	1	0	0	0	0
TRBOVLJE	2	2	2	2	1	2	2	2
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0	0	0
VELENJE	7	8	8	9	7	7	4	4
VRHNIKA	2	4	2	3	0	0	0	0
ŽALEC	5	7	5	6	4	5	2	2
SKUPAJ	121	168	124	159	94	129	81	110

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.
AJDOVŠČINA	4	6	3	6	3	5	2	4
BREŽICE	1	1	1	2	1	1	2	1
CELJE	9	10	9	8	8	8	8	13
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA	6	6	11	10	10	13	11	10
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	5	7	5	6	4	4	5	5
IZOLA	0	0	0	0	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0	0	0
KRANJ	7	8	5	6	0	0	6	6
KRŠKO	3	2	4	3	0	0	0	0
LAŠKO	0	0	0	0	3	3	2	3
LITIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0	0	0	0	0
LOGATEC	2	4	2	4	2	4	2	4
MARIBOR	4	8	4	8	4	8	4	8
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	0	0	0	0	0	0	0	0
POSTOJNA	2	2	2	1	0	0	0	0
PTUJ	14	19	15	16	11	21	10	18
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	1	1	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	4	10	6	16	7	8	7	11
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	3	3	3	3	4	3	4	4
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	2	2	2	2	0	0	0	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	4	4	3	3	4	4	1	1
TOLMIN	0	0	0	0	0	0	0	0
TRBOVLJE	1	3	1	4	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0	0	0
VELENJE	5	5	3	3	6	5	4	4
VRHNIKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŽALEC	2	1	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	78	101	80	102	67	87	68	92

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	2005/06		2006/07		2007/08		2008/09	
	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.
AJDOVŠČINA	2	2	2	4	2	2	2	2
BREŽICE	1	1	2	1	0	0	0	0
CELJE	7	7	6	6	10	10	4	6
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA	11	11	12	9	7	6	9	9 + 30
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0	0	0	0	0
IZOLA	0	0	0	0	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0	0	0
KRANJ	3	4	4	3	0	0	0	0
KRŠKO	0	0	0	0	0	0	0	0
LAŠKO	0	0	2	2	0	0	1	1
LITIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0	0	0	0	0
LOGATEC	1	2	1	2	1	2	0	0
MARIBOR	4	8	4	6	0	0	3	3
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	0	0	0	0	0	0	0	0
POSTOJNA	0	0	0	0	0	0	0	0
PTUJ	9	14	11	12	8	15	8	10
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	7	9	5	7	3	13	3	14
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0	0	0	0	0
TOLMIN	0	0	0	0	0	0	0	0
TRBOVLJE	0	0	0	0	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0	0	0
VELENJE	4	3	4	4	2	2	6	7
VRHNIKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŽALEC	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	49	61	53	56	33	50	36	67

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	2009/10		2010/11		2011/12		2012/13	
	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT. OŠ	ŠT.SKU.	ŠT.OŠ	ŠT.SKU.
AJDOVŠČINA	1	2	1	1	2	3	2	3
BREŽICE	0	0	0	0	0	0	0	0
CELJE	4	6	0	0	0	0	0	0
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA	10	5 + 22	14	4 + 20	15	2 + 58	13	2 + 54
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0	0	0	0	0
IZOLA	0	0	0	0	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0	0	0
KRANJ	0	0	0	0	0	0	0	0
KRŠKO	1	2	2	4	1	1	2	0 + 8
LAŠKO	0	0	0	0	0	0	0	0
LITIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0	0	0	0	0
LOGATEC	0	0	0	0	0	0	0	0
MARIBOR	6	4	3	2	4	2 + 10	5	3 + 16
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	0	0	0	0	0	0	0	0
PIRAN	0	0	1	1	3	1 + 6	0	0
POSTOJNA	0	0	0	0	0	0	0	0
PTUJ	9	10	5	10	6	10	5	8
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	3	11	2	6	3	3	4	4
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0	2	0 + 4	0	0
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0	0	0	0	0
TOLMIN	0	0	0	0	0	0	0	0
TRBOVLJE	0	0	0	0	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0	0	0
VELENJE	5	6	1	1	2	2	1	1
VRHNIKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŽALEC	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	39	57	29	29 + 20	38	24 + 78	32	21 + 78

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

CSD/MC/LU	ŠOLSKO LETO 2013/14		ŠOLSKO LETO 2014/15		ŠOLSKO LETO 2015/16		ŠOLSKO LETO 2016/17	
	ŠT. OŠ	ŠT. SKU.	ŠT. OŠ	ŠT. SKU.	ŠT. OŠ	ŠT. SKU.	ŠT. OŠ	ŠT. SKU.
AJDOVŠČINA	2	3	2	2	2	1 + 0	2	1 + 0
BREŽICE	0	0	0	0	0	0	0	0
CELJE	0	0	0	0	0	0	0	0
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA (Medvode, Trzin)	13	0 + 30	12	0 + 46	17	0 + 42	21	0 + 51
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0	0	0	0	0
IZOLA	0	0	0	0	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0	0	0
KRANJ	0	0	0	0	0	0	0	0
KOPER	0	0	0	0	2	0 + 3	3	0 + 6
KRŠKO	2	0 + 4	2	0 + 4	0	0	0	0
LAŠKO	0	0	0	0	0	0	0	0
LITIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0	0	0	0	0
LOGATEC	0	0	0	0	0	0	0	0
MARIBOR	5	2 + 16	6	3 + 18	4	0 + 17	5	0 + 20
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	0	0	0	0	0	0	0	0
PIRAN	0	0	0	0	0	0	0	0
POSTOJNA	0	0	0	0	0	0	0	0
PTUJ	5	8	5	8	6	8 + 2	7	8 + 0
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	2	3	1	1	2	1 + 0	2	1 + 0
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0	0	0	0	0
TOLMIN	0	0	0	0	0	0	0	0
TRBOVLJE	0	0	0	0	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0	0	0
VELENJE	1	1	1	1	0	1	0	0
VRHNIKA	0	0	0	0	0	0	0	0
ŽALEC	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	30	17 + 70	29	15 + 68	33	10 + 64	40	10 + 77

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	2017/18		2018/19		2019/20	
CSD/MC/LU	ŠT. OŠ	ŠT. SKU. (UMS+DMS)	ŠT. OŠ	ŠT. SKU. (UMS+DMS)	ŠT. OŠ	ŠT. SKU. (UMS+DMS)
AJDOVŠČINA	3	2+0	3	2+0	5	3+2
BREŽICE	0	0	0	0	0	0
CELJE	3	0+12	8	0+8	10	0+16
ČRNOMELJ	0	0	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA (Medvode, Trzin)	22	0+47	23	0+47	21	0+45
HRASTNIK	0	0	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0	0	0
IZOLA	0	0	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0	0	0
KRANJ	0	0	0	0	4	0+12
KOPER	3	2+4	4	0+4	3	0+1
KRŠKO	0	0	0	0	0	0
LAŠKO	0	0	0	0	0	0
LITIJA	0	0	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0	0	0
LOGATEC	0	0	0	0	0	0
MARIBOR	0	0	0	0	0	0
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	0	0	0	0
ORMOŽ	0	0	3	1+1	2	0+2
PIRAN	0	0	0	0	0	0
POSTOJNA	0	0	0	0	0	0
PTUJ	7	7+0	5	6+0	6	9+4
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	2	0+2	4	2+2	3	2+1
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0	0	0
ŠIŠKA	0	0	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	0	0	0	0	1	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0	0	0
TOLMIN	0	0	0	0	0	0
TRBOVLJE	0	0	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0	0	0
VELENJE	0	0	0	0	0	0
VRHNIKA	0	0	0	0	0	0
ŽALEC	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	40	11+65	50	11+62	54	14+83

REALIZACIJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE«

	ŠOLSKO LETO		ŠOLSKO LETO	
	2020/21		2021/22	
CSD/MC/LU	ŠT. OŠ	ŠT. SKU. (UMS+DMS)	ŠT. OŠ	ŠT. SKU. (UMS+DMS)
AJDOVŠČINA	1	0 + 0	1	2 + 0
BREŽICE	0	0	0	0
CELJE	8	0 + 20	10	0 + 39
ČRNOMELJ	0	0	0	0
DPD-LJUBLJANA (Medvode, Domžale ...)	17	0 + 43	20	0 + 52
HRASTNIK	0	0	0	0
IDRIJA	0	0	0	0
ILIRSKA BISTRICA	0	0	0	0
IZOLA	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0
KOČEVJE	0	0	0	0
KRANJ	4	0 + 25	5	0 + 18
KOPER	3	0 + 2	2	0 + 4
KRŠKO	0	0	0	0
LAŠKO	0	0	0	0
LITIJA	0	0	0	0
LJUTOMER	0	0	0	0
LOGATEC	0	0	0	0
MARIBOR	0	0	3	0 + 6
MURSKA SOBOTA	0	0	0	0
NOVA GORICA	0	0	0	0
NOVO MESTO	0	0	2	0 + 0
ORMOŽ	3	0 + 5	4	0 + 8
PIRAN	0	0	0	0
POSTOJNA	0	0	0	0
PTUJ	6	7 + 0	7	4 + 4
RADLJE OB DRAVI	0	0	0	0
RADOVLJICA	0	0	0	0
RAVNE NA KOROŠKEM	0	0	0	0
RIBNICA	0	0	0	0
SEŽANA	0	0	0	0
SLOVENSKA BISTRICA	0	0	0	0
SLOVENJ GRADEC	0	0	0	0
ŠENTJUR PRI CELJU	0	0	0	0
ŠIŠKA	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	0	0	1	0
ŠMARJE PRI JELŠAH	0	0	0	0
TOLMIN	0	0	0	0
TRBOVLJE	0	0	0	0
TRŽIČ	0	0	0	0
VELENJE	0	0	0	0
VRHNIKA	0	0	0	0
ŽALEC	0	0	0	0
SKUPAJ	42	7 + 95	55	6 + 131

4. REFERENCE IN STROKOVNA MNENJA O PROJEKTU »MLADINSKE DELAVNICE« od leta 1993 do 2022

- Potrdilo o izvedeni evalvaciji socialnovarstvenega programa, Inštitut RS za socialno varstvo (2018).
- Strokovna verifikacija javnega socialnovarstvenega programa, Socialna zbornica Slovenije (2015).
- Podpora izvajanju preventivnega programa »Mladinske delavnice« in njegovi umestitvi v okvir javne mreže, Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (2015).
- Mnenje o preventivnem projektu »Mladinske delavnice« ter njegovi ustreznosti za delo z najstniško populacijo osnovnošolske starosti, kateri je ta projekt namenjen, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Urad za razvoj izobraževanja (2014).
- Ocena projekta »Mladinske delavnice«, *prof. dr. Mirjana Ule*, Fakulteta za družbene vede (2011).
- Mnenje o projektu »Mladinske delavnice«, *dr. Andreja Črnak Meglič*, Inštitut RS za socialno varstvo (2006).
- *Projekt »Mladinske delavnice« - mnenje, viš. pred., Vida Milošević Arnold, spec. sup.*, Visoka šola za socialno delo (1997).
- Mnenje o projektu »Mladinskih delavnic« Društva za razvijanje preventivnega in prostovoljskega dela, *dr. Vinko Skalar, red. prof.*, Pedagoška fakulteta v Ljubljani (1993).
- Okrožnica osnovnim šolam, glasbenim šolam in zavodom za usposabljanje, Ministrstvo za šolstvo in šport (1996).

Več na naši spletni strani:

<http://www.drustvo-dpd.si/mladinske-delavnice/reference-in-strokovna-mnenja/>

5. ANKETNA VPRAŠALNIKA

ANKETNI VPRAŠALNIK ZA UDELEŽENCE PROGRAMA MLADINSKIH DELAVNIC

1. Ime osnovne šole, ki jo obiskuješ in kraj: _____

2. Mesec in letnica rojstva: _____

3. Spol (ustrezno obkroži): *M* *Ž*

4. Razred, ki ga obiskuješ (ustrezno obkroži): 8. razred 9. razred

5. Prosim te, da pri vsakem od ponujenih odgovorov označiš, v kolikšni meri je obiskovanje MD vplivalo na tvoje ...

	nič ni vplivalo ☹	malo je vplivalo ☺	zelo je vplivalo ☺
mišljenje			
obnašanje			
znanje			
odnos do staršev			
čustva			
osebnost			
odnos do drugih			
odnos do sebe			
počutje			
lažje reševanje svojih problemov in težav			
uspešnejše učenje			

6. Prosim te, oceni, če si v okviru programa MD zase pridobil koristne informacije ter znanja iz spodaj naštetih tem (označi samo po eno oceno pri vsaki):

	1 (nič)	2 (malo)	3 (dovolj)	4 (veliko)	5 (zelo veliko)
droge					
medvrstniško nasilje					
spolno prenosljive bolezni in spolnost					

7. Prosim te, oceni, koliko se strinjaš z naslednjima trditvama povezanima z MD (označi samo eno oceno pri vsaki):

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam
Na MD sem se dobro počutil in jih rad obiskoval.					
Na MD smo se pogovarjali o stvareh, ki so me zanimala.					

8. Prosim te, oceni, koliko so ti všeč naslednje stvari, ki se pojavljajo pri MD (označi samo eno oceno pri vsaki):

	nezadostno	zadostno	dobro	prav dobro	odlično
povedati, kar res mislim					
vodene fantazije					
pogovori in diskusije					
zaupanje					
odnos inštruktorjev do nas					
igre vlog					
dobro vzdušje					
enakopravnost v skupini					
igre, ki vzpodbujajo k razmišljanju					
družba					
drugo (kaj?)					

9. Prosim te, oceni, v kolikšni meri si se zaradi obiskovanja MD naučil oz. pridobil naslednje, spodaj navedeno (označi ustrezno pri vsaki trditvi):

	nič ni vplivalo	malo je vplivalo	srednje je vplivalo	precej je vplivalo	zelo je vplivalo
Verjamem, da je življenje lepo ter da so težave, ki jih imam v življenju, tukaj zato, da bi jih reševal.					
Spremenil sem način komunikacije.					
Vem, kako boljše reševati spore z drugimi.					
Verjamem, da so življenjski cilji dosegljivi..					
Lažje nadzorujem svoje obnašanje.					

Verjamem vase in se spoštujem kakršen sem.					
--	--	--	--	--	--

10. Kaj je zate najbolj dragoceno, kar si se naučil pri MD ?

11. Kaj bi rad sporočil svojim vrstnikom, ki ne obiskujejo MD ter vodstvu MD?

**ANKETNI VPRAŠALNIK ZA PROSTOVOLJCE
IZVAJALCE MLADINSKIH DELAVNIC**

1. Spol (ustrezno obkroži): M Ž **2. starost:** _____

3. Obkroži šol. leto svojega usposabljanja:

a.) 2015/16 b.) 2016/17 c.) 2017/18 d.) 2018/19 e.) 2019/20 f.) 2020/21
g) 2021/2022

4. Prosim te, oceni, v kolikšni meri se strinjaš z naslednjima trditvama:

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam
Na seminarju za usposabljanje sem pridobil dovolj znanj in veščin za uspešno izvajanje programa Mladinske delavnice.					
Na seminarju za usposabljanje sem pridobil veliko idej in znanja o področju preventivnega dela z mladimi, kar mi bo v pomoč v mojem bodočem profesionalnem življenju.					

5. Kako pogosto obiskuješ mentorska srečanja (obkroži samo en odgovor)?

- redno - pogosto - občasno

6. Kako si doživel mentorska srečanja (obkroži samo en odgovor)?

a.) informativno b.) suportivno c.) edukativno
d.) tekmovalno e.) drugo (vpiši kaj): _____

7. Prosim te, oceni delo svojega mentorja (obkroži le eno oceno):

☹-----/-----/-----/-----☺
nezadostno 2 3 4 odlično

8. V kolikšni meri so ti mentorski sestanki pomagali pri izvajanju programa Mladinske delavnice (obkroži le eno oceno)?

☹-----/-----/-----/-----☺
minimalno 2 3 4 maksimalno

9. Prosim te, da pri vsakem od ponujenih odgovorov obkrožiš, v kolikšni meri je obiskovanje usposabljanja in sodelovanje pri izvajanju programa Mladinske delavnice vplivalo na tvoje ...

	nič ni vplivalo	malo je vplivalo	zelo je vplivalo
☐ mišljenje	☹-----☺-----☺		
☐ obnašanje	☹-----☺-----☺		
☐ znanje	☹-----☺-----☺		
☐ odnos do staršev	☹-----☺-----☺		
☐ čustva	☹-----☺-----☺		
☐ osebnost	☹-----☺-----☺		
☐ odnos do drugih	☹-----☺-----☺		
☐ odnos do sebe	☹-----☺-----☺		
☐ počutje	☹-----☺-----☺		
☐ lažje reševanje svojih problemov in težav	☹-----☺-----☺		
☐ profesionalno usposobljenost	☹-----☺-----☺		

10. Prosim te, oceni, v kolikšni meri se strinjaš z naslednjo trditvijo:

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	se niti ne strinjam niti strinjam	se strinjam	popolnoma se strinjam
Na seminarju za usposabljanje kot tudi pri izvajanju programa Mladinske delavnice sem se veliko naučil o sebi, kot tudi o drugih, kar mi je bilo v pomoč tudi v mojem privatnem življenju.					

11. Ali bi se tudi naslednje leto vključil v program Mladinske delavnice kot prostovoljec?

DA

NE

12. Pripravljen sem se udeležiti kakšne druge akcije ali občasne aktivnosti za uporabnike (občasno izvajanje delavnic ali drugih aktivnosti na OŠ, drugi preventivni programi, poletne in počitniške aktivnosti - obkroži ustrezno):

sploh se ne bi udeležil	enkrat na mesec	dvakrat na mesec	enkrat na teden	večkrat na teden
-------------------------	-----------------	------------------	-----------------	------------------

13. Prosim te, oceni pogoje za delo (organizacijske in materialne), ki si jih imel pri izvajanju programa Mladinske delavnice v tem šolskem letu.

☹-----/-----/-----/-----☺
 nezadostno 2 3 4 odlično

14. V primeru, če nam želiš še kaj sporočiti ali predlagati, te prosim, da zapišeš v nadaljevanju.

16. V kolikšni meri so ti hospitacije pomagale pri izvajanju programa Mladinske delavnice (obkroži le eno oceno)?

☹-----/-----/-----/-----☺
minimalno 2 3 4 maksimalno

6. SOFINANCERJI IZVAJANJA PROJEKTA »MLADINSKE DELAVNICE« V ŠOLSLEM LETU 2021/22

Ministrstvo za delo družino socialne zadeve in enake možnosti RS

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

Ministrstvo za zdravje RS

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Mestna občina Ljubljana

Mestna občina
Ljubljana

Lokalni viri: občina Medvode, občina Ormož

